

1951
NR. 12

KARYS

ŠIAME NUMERYJE:

DR. VLADAS VILIAMAS
Spalio nuotaikomis atsigrėžus į Lietuvą

*

TOMAS ŽIŪRAITIS
Mūsų didysis rūpestis

*

JURGIS LENGVENIS
Faktų ir idėjų pakopomis

*

VL. VRUBLEVIČIUS
Septyneri kovų ir vargo metai

*

DR. KAZYS SRUOGA-VERŽIKAS
Didžiųjų diplomatija ir mažųjų kova

*

DOM. PENIKAS
JAV tarptautinės politikos lūžiai

*

PLK. O. URBONAS
Lietuvos Vietinė Rinktinė 1944 m.

*

DR. INŽ. J. VĖBRA
Atominė energija ir jos panaudojimas

*

SIMAS URBONAS
Vestuvės (apysakos fragmentas)

*

RED. JON. PR. PALUKAITIS
Akiratis (literatūra, tėvynės prisiminimas,
karyba, mokslas, politinės aktualijos ir kt.)

*

VIRŠELYJE: Lietuvos raitininkai joja pro Vilniaus Katedrą 1939. X. 28 (fotomontažas) KARIO kliše.

*

Šis nr. padidintas — 36 psl. (su viršeliu), per 20 iliustracijų. Kaina — 45 c.

KARIO reikalaukite knygynuose, spaudos kioskuose, krautuvėse, pas vietos platintojus arba tiesiai iš mūsų redakcijos-administracijos. Išsirašykite 11-jam pusmečiui — \$2.50.

PAGERBKIME ŽUVUSIUS, PRISIMINKIME GYVUOSIUS

Lapkričio mėn. 23 d. minėsime Lietuvos kariuomenės įsikūrimo sukaktį. Ta proga specialiomis pamaldomis siųsime Aukščiausiajam maldas, prašydami mūsų žuvusių karžygių vėlėms amžinosios ramybės. Lietuviškų kolonijų salėse rengsime minėjimus, kur prelegentai nušvies Lietuvos savanorių-kūrėjų atliktus žygius bei pakeltas sunkias kovas iki mūsų Tėvynei buvo iškovota laisvė. Kolonijų chorai bei kiti meno kolektyvai pagerbs jų atminimą menine programa. Visa tai labai gražu ir yra reikalinga, nes vyrai, kurie paaukojo gyvybę už savąjį kraštą, tikrai yra nusipelnę savo tautiečių meilės ir pagarbos...

Bet tai ne viskas. Prisiminkime, jog dalis savanorių-kūrėjų grįžo iš kovų lauko netekę sveikatos ar invalidai. Laisvoje Tėvynėje jie turėjo valstybinę globą ir jų būtis buvo užtikrinta. Tėvynei netekus laisvės, jie neteko visko ir be sveikatos atsidūrė svetimame krašte. Jais pasirūpinti dabar mūsų visų lietuvių ir pareiga ir garbės reikalas!

Omahos Lietuvių Tremtinių Bendruomenė š. m. rugsėjo mėnesio 30 dieną specialiai tam reikalui sušaukta me susirinkime nutarė:

1. Minint Lietuvos kariuomenės šventę, savo tarpe praversti piniginę rinklavą vargan patekusių Lietuvos Karo Invalidų naudai.

2. Kadangi Omahos lietuvių kolonija, minėdama š. m. Vasario 16-tąją, pirmoji išpildė ALTO nustatytą Laisvės Mobilizacijos Vajaus kvotą net 120%, todėl jaučiasi turinti moralinės teisės kviešti visas lietuvių kolonijas lapkričio 23-čiosios proga praversti pas save rinklavas Lietuvos Karo Invalidų naudai ir surinktus pinigus siųsti Invalidams šelpti Komiteto Pirmininkui Gen. Nagiui-Nagevičiui.

Baigiant norėtųsi pridėti, jog ši mūsų materialinė parama invalidams bei sveikatos nustojusiems savanoriams-kūrėjams nebus nei išmalda, nei auka, o tik padarymas širdies už tai, ką jie mūsų kraštui, o drauge ir mums, yra padarę. Keliaudami per pasaulį, turbūt, pilnai įsitikinome poeto žodžių teisingumu:

Nerasi, oi niekur,
Niekur nerasi, —
Ką tau savanoriai
Parnešė basi...

Tad už tą brangiąją dovaną — Laisvę, kurią jie mums buvo iškovoję, lapkričio 23-čią nepamirškime ir jų!

Garbė ir šlovė pirmųjų kovų už Nepriklausomybę savanoriams-kūrėjams!

J. POVILAITIS
Omahos Liet. Tremt. Bendr.
Pirmininkas

E. PETRAŠKA
Sekretorius

REDAKCIJOS PASTABA. Šis svarbus atsišaukimas gautas jau atspaudus visą žurnalo tekstą. Atsiprašome Omahos LTB ir mūsų skaitytojus, kad atsišaukimą talpiname viršelyje, atsisakydami kai kurių skelbimų.

MŪSŲ K A R Y S — KIEKVIENO
LIETUVIO NEATSKIRIAMAS BICIULIS!

K A R Y S rengia pirmąjį

KONCERTĄ-BALIŲ CHICAGOJE

Derinantis vietos sąlygoms, mūsų koncertas nukeliamas į 1952 m. sausio 26 d. (šeštadienį).

Lietuvių Auditorijos Salėje

3133-37 So. Halsted Street.

Programoje: solistai, orkestras, literatūrinė dalis. Dail. VLADAS VIJEIKIS organizuoja ir linksmąją programos dalį — televizinį šiupinį. Visi laukiame KARIO koncerto Chicagoje!

KARYS

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Redaguoja: kpt. Sim. Urbonas, Dom. Penikas, Br. Aušrotas ir St. Butkus. VYR. REDAKTORIUS KPT. SIM. URBONAS. Leidžia KARYS. Prenumerata: metams 4 dol., pusm.—\$2.50, atsk. nr. 45c. Adresas: redakcijos — 156 Steamboat Rd., Great Neck, N. Y., administracijos — 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. Spausdinamas Tėvų Pranciškonų spaustuviėje, 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y.

THE WARRIOR

magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly by "KARYS", 680 Bushwick Avenue, Brooklyn 21, N. Y. Subscription \$4.00 per year. Single copy 45 cents. Entered as second-class matter at the Post Office Brooklyn, N. Y. OFFICE OF PUBLICATION: 680 Bushwick Ave., Brooklyn 21, N. Y. EDITORIAL OFFICE: 156 Steamboat Road, Great Neck, L. I., N. Y.

Nr. 12 (1271)

1951 M. SPALIS-OCTOBER

ĮSTEIGTAS 1919 M.

SPALIO NUOTAIKOMIS ATSIGRĘŽUS Į LIETUVĄ

DR. VLADAS VILIAMAS

Kai Lietuva nustojo būti miškų šalimi, būdingiausias jos augalas, greičiausia, buvo linas. Lietuvos dukros, linų rovejėlės, verpėjėlės, audėjėlės drobių raštuose išaudė nepaprastai turtingą ir originališką tautos meną ir didelį kraitį ne tik sau, bet ir Lietuvai. Trinyčiai ir drobės ilgai buvo lietuvių pagrindinis apdaras. Prie lino sugaišti, ir tai ne tik moterų, bet ir vyrų, ilgi rudens vakarai, išdainuotos giesmės ir dainos, išsakytos pasakos, padavimai, užmintos ir atspėtos mįslės, praleistos intymiausias talkos.

Vienas didžiųjų ir universaliųjų mūsų poetų O. V. L. Milašius yra gražiai sustilizavęs mūsų vieną lietuvių tautos pasaką apie lino kančias. Ten papasakojama, kaip Onytė, patekusi tarp savo mylimo Jonelio vėlės ir kito nepažįstamo lavono šmėklos tik todėl išvengia mirties, kad, savo skurdžioje pirkelėje priglaudusi, senelė nepažįstamo lavono šmėklai (norėjusiai pagrobtį Onytę) kiaurą naktį pasakoja apie lino apdirbimą ir jo išgyventas kančias, kol paryčiais pragydęs gaidys nepažįstamą lavoną grąžina į savo guolį, o Onytės Jonuko vėlė sugrižta į kapus. Pasakojimas lino istorijos ir pragydęs gaidys išgelbsti Onytę.

Spalio mėnuo skirtas linui atžymėti. Krintančių lapų ir

mėlynojo lino spalių pabiros surištos su elegiškais rudens reminiscencijomis.

* * *

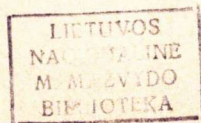
Spalio nepasisekimų balansas. Gal taip atrodo? Bet spalvis Lietuvos nepasisekimų, ypač jos žemių klausimuose, tikrai per apstus.

Jau Vytautas Didysis 1398 metais spalio 12 dieną Salyno sutartimi su kryžiuočių ordino magistru Konradu von Jungingen, norėdamas turėti laisvas rankas savo kovoms su Aukso Ordos totoriais, yra priverstas laikinai atiduoti Žemaičius kryžiuočių ordinui. Taigi, jau nuo to laiko Lietuva įsivelia į teritorinius ginčus su Vakarų kaimynais, ir jie nėra baigti iki mūsų dienų. Tačiau tai senas istorijos lapas ir neistorikui būtų pavojinga tuos lapus vartyti. Atsikelkime į daug vėlesnę praeitį.

Lietuvos sutartis su Sovietų Rusija, pasirašyta 1920 m. liepos 12 d. Maskvoje, garantavo mums tinkamas sienas rytuose, ir mes jas laikome teisišku dokumentu iki šių laikų. Ta sutartis buvo ratifikuota rugpjūčio 6 d., o pilnai isigaliojo tik spalio 14 d. Faktiškai ji nepradėjo veikti. Ją sutrukdė kitas spalio mėnesio įvykis. Spalio 7 d. buvo pasirašyta Lietuvos-Lenkijos Suvalkų sutartis, bet spalio 9 d. ji mūsų kaimyno apgaulėmis buvo sulaužyta, ir

kaimyniniams santykiams suduotas skaudus ir nepamirštamas smūgis. Iš mūsų pagrobtas Vilnius ir beveik trečdalis teritorijos negalėjo pasidžiaugti, kad ir trumpu, bet labai reikšmingu nepriklausomybės laikotarpiu, bent laikinai nusimesti priespaudos naštos. Anais laisvės laikais spalio 9 dieną visa Lietuva susikaupdavo rimties minutei ir prisimindavo savo kunigaikščių miestą ir nuo mūsų atskirti tik administracine linija, bet faktiškai tai buvo neperžengiama, tarytum, Kinų siena, ir tai buvo bene ryškiausias kaimyninės nesantaikos pavyzdys visoje Europoje.

Ir vėlesnis Sovietų Rusijos ir hitlerinės Vokietijos lietuviškoms ir lenkiškoms žemėms pasidalinimas, pagal kurį Lietuva buvo priskirta SSSR interesų sferai, žinomas kaip rugsėjo 28 d. gėdingas dokumentas, pagal vėliausias žinias, buvo pasirašytas Molotovo ir Schulenburgo spalio 4 d., nors jame ir palikta rugsėjo 28 d. data (Žiūr. A. Rossi: The Russo-German Alliance 1939-1941. Boston, Beacon Press, 1951, p. 70). Lietuvos-SSSR po to sekusi priverstinė sutartis, pasirašyta spalio 10 d., buvo tik įžūlus ir akiplėšiškas iš Lietuvos pasityčiojimas. Šia sutartimi, Lietuvos kariuomenei buvo leista

ižygiuoti į bolševikų apiplėštą Vilnių, bet Lietuva turėjo išleisti Raudonosios Armijos igulas ir faktiškai jau buvo Sovietų Rusijos grobis, iš anksto užfiksuotas rusiškuose žemėlapiuose.

Pagaliau 1943 metais spalio mėnesį Raudonosios Armijos padas antru kartu sutrypė paskutinę Lietuvos žemės pėdą, ir priešindamiesi lietuviai, besitraukia į Vakarus, galutinai buvo išstumti iš savo krašto.

Ir taip visa eilė labai skaudžių ir liūdnujų įvykių, nutikusių spalio mėnesiais. Pilni nelaimių ir kiti mūsų mėnesiai ir metai. Bet jei spalį nelaimėms tirščiausias — tebūna jis ne tik mūsų susikaupimų, bet ir pasiryžimų mėnuo.

Mūsų pareigos pavergtai tėvynei. Ne prie mūsų žemės vartų, bet joje siautėja raudonasis Hanibalas ir kruvinasis Atila. Mūsų tauta yra naikinama istorijoje dar negirdėtu žiaurumu. Tėvynės Kalvarijos kelias nepaprastai sunkus ir jos Gologota nesiliaujanti. Mūsų brolių ir sesių tėvynėje kovos už laisvę jau pranešė Termopilų ko-

votojus, o tų kovų dar nei galo, nei krašto nesimato.

Mūsų už geležinės uždangos buvimas niekieno ir niekuomet negali būti suprastas, kaip iš kovos pasitraukimas, bet tik tokio pat narso kovos vedimas, tik kitose sąlygose ir kituose kovos laukuose. Iš tos kovos nevalia mums nei pasitraukti, nei pabėgti, nei atsikalbėti, nei jos atidėti. Daugumoje esame sąmoningais tų kovų avangardais, mirties batalionais ir todėl turime ne tik patys kovoti, bet ir kitus vesti į kovą.

Ant sąmoningo lietuvių pečių guli pareigos ne tik jo pačio, bet ir tų brolių, kurie jau mirė, sunkią ištrėmimo dalį nešdami tolimuose Rusijos plotuose, kurie kankinio mirtimi užgeso koncentracijos stovyklose, kurių kapais liko nukloti Lietuvos miškai ir laukai, o ir kurie kryžkelėse paklydo ar susitėpė sąžinės ir rankas išdavimo nuodėme.

Pirmas didysis tautinis uždavinys yra *kiekybinis tautos išlaikymas ir apsaugojimas*. Biologinio lietuvių tautos naikinimo tėvynėje mes tuo tarpu ne-

galime sulaikyti, bet jis turi būti sulaikytas emigracijoje. Antras tautinis uždavinys — *tautinės individualybės išlaikymas*. Lietuviais esame mes gimę, lietuviiais norime ir būt. Tautinės individualybės išlaikymo keliai yra: tautinių savybių išlaikymas, lietuviško gyvenimo būdo neatsižadėjimas, tautinės kultūros kūryba. Trečias uždavinys — *parodyti pasauliui ir įtikinti jį, kad esame verti ne tik mums egzistencijos pripažinimo, bet laisvės ir nepriklausomybės atstatymo*. Mūsų tautos globalinis išsibarsčymas yra didžioji mūsų nelaimė, bet ir didžioji proga parodyti pasauliui, kas esame ir ko trokštame ir kad mums daromos baisios skriaudos niekuomet neužmiršime; mūsų šaukimas bus visuomet gyvas ir nesiliaujantis.

Tai didžioji mūsų kovos programa. Visas kitas gyvenimas ir mažesni žygiai tiems koordinoliniams uždaviniams turi būti palenkti ir su jais suderinti.

Kokios mes trokštame Lietuvos. Ano meto Lietuvos, kaip valstybės, atkūrimas buvo grindžiamas mūsų tautos žemėmis, tačiau Lietuvos valstybė neapjungė visų lietuvių tautos žemių ir buvo priversta už savo ribų palikti plačiai suprastą Vilniją, Mažąją Lietuvą ir kai kuriuos kitus pakraščius. Mes siekiame pirmiausia tautinės valstybės ir visų lietuviškų žemių apjungimo. Vilnius su jam būtinu užnugariu ir lietuviškomis sritimis ir Mažoji Lietuva, ypač su tomis sritimis, kurios tik paskutinių dešimtmečių buvo apneštos svetimomis dulkėmis, yra neatskiriamos gyvosios Lietuvos dalys, ir jų dalyvavimas atstatomos Lietuvos valstybės sąrangoje yra kategoriška būtenybė. Atsisakymas nuo mūsų valdovų vyriausio miesto Vilniaus ir jam priklausančių sričių, atsisakymas nuo Mažosios Lietuvos — būtų lygus atsisakymui nuo 1913 metų Kauno, Ukmergės, Panevėžio, — atsisakymui nuo pačios Lietuvos širdies.

JUODBĖRIAI ŽVENGIA ...

Jonas Minelga

*Lankoj neramūs juodbėriai žvengia,—
Kurgi ulonai, narsūs kariai?
Vakaro šydui gaubiant padangę
Nebeprajoja jie Paneriais.*

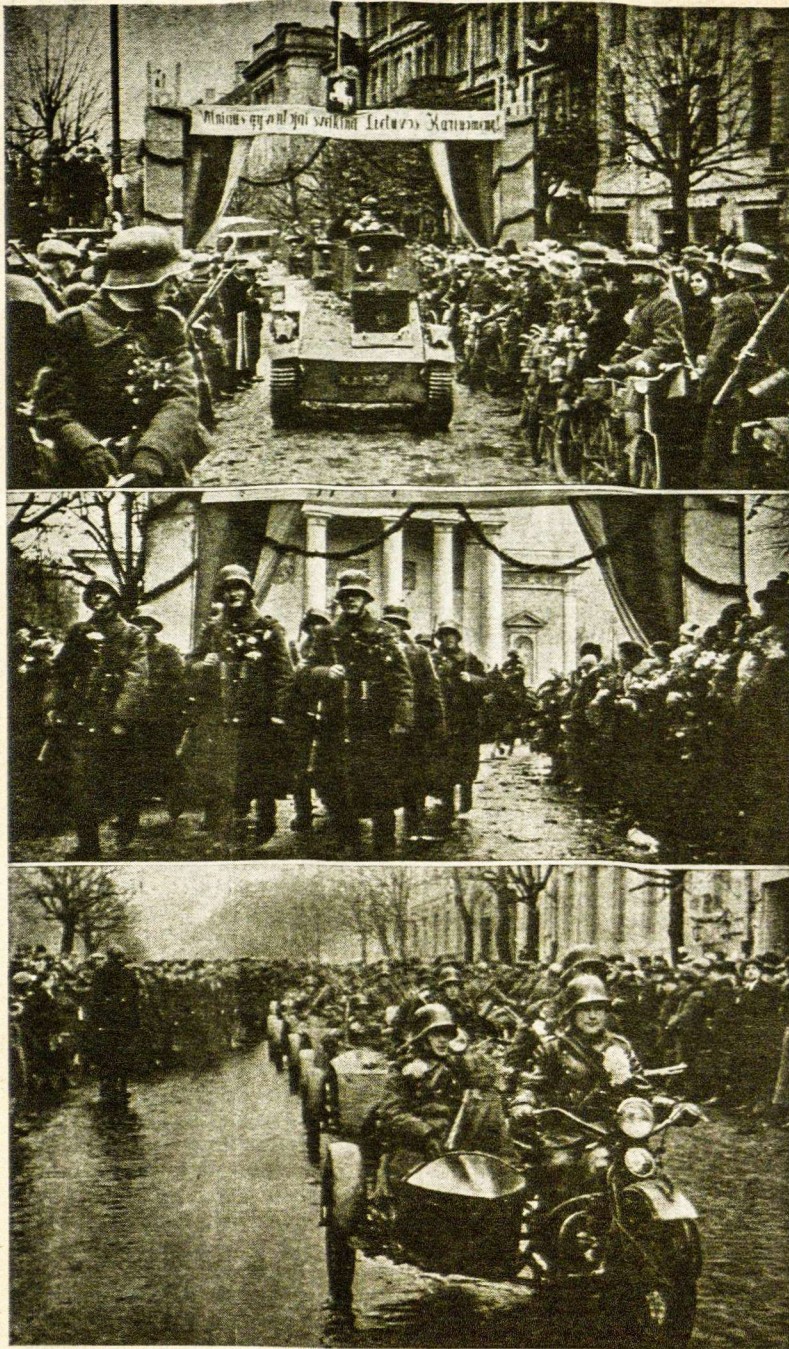
*Žvengia, nerimsta, — į balnus, vyrai!
Argi rūdyti leisit kardams?
Viesulu skrisim laukais ir giriom,
Dave valužę dainų aidams.*

*Paneriu tęsiasi vieškeliai platūs,
Į Vilniaus pusę ir pamarin,
Tūkstančiai vyrų prajojant matos,
Deja, ne mūsų — jie svetimi ...*

*Virš marių siaučia neramūs vėjai,
Upėm banguoja kraujo lava ...
Pirmyn į žygį, šalies gynėjai!
Jau pasiilgo jūs Lietuva!*

Ar mums būtinai reikalinga mūsų tautos žemė? Kolonistai žemę vertina turtu, tautai jos žemė yra jos namai, jos gyvenimo arena, anot poeto, jos duona ir vynas, jos tėvynė, be kurios tuščias ir beprasmis pasaulis. Prarastos tėvų žemės niekas neatstos. Tauta gali būti tikrai gyvastinga tik savoje žemėje, savoje aplinkoje ir kartu gyvendama bendruomeninį gyvenimą. Tauta ir jos žemė yra nuolatiniame, korelatyviiniame santyky, gyvena tarpusavės sąveikos gyvenimą. Tauta gyvena ir minta savo žemės syvais, jos dirvose išaugintu maistu, kvėpuoja jos oru, gyvena jos prieglobsty. Savu gi ruožtu tauta apipavidalina savo žemę savomis civilizacijos apraiškomis: sodybomis, keliais, kaimais, miesteliais ir miestais, pilimis, kapinynais ir kitais paminklais. Toji tarpusavio sąveika vyksta per amžius, ir taip kuriama tautos istorija, kuri vėl savitai veikia tautą ir tautos žemę. Šios abipusės sąveikos nutraukimas yra tautos natūralaus gyvenimo sutrukdymas. Tauta su savo žeme yra susirišusi nepaprastai gyvastingomis ir čia neišreiškiamomis pynėmis, o atskirta nuo savos žemės ji gali tik laikinai testti vegetatyvinį gyvenimą. Lietuviai, atitrūkę nuo savos žemės, daugumoje yra patekę į pačius tirščiausius žmonių skruzdėlynus, gigantiškuosius tautų tirpdymo katilus, ir nutautėjimo pavojai yra nepaprastais dideli.

Mylėti savo senolių žemę Lietuvą galime tik iš tolo, o ji mums rodo tūkstanty paveiklų, raštų raštais ir linų žydėjimu be krašto. Tik prie Baltijos ir Nemuno krantų galėsime tarti didįjį kūrybos žodį ir todėl kaip didvyriai neškime savo dalį. Tikėkim, kad ir šiuo atveju suskurdusiai senutei užteks lino pasakos per visą juodą naktį ir kad, ryto žaros sulaukęs, pragys gaidys... Mirties šmėklos pranyks, neramios Lietuvos sūnų mirusiųjų vėlės vėl suras ramybę, o Onytė išliks gyva ir ji iš geltonos linų grįžtės apmes naujus Lietuvai metmenis.

ANTROJO PASAULINIO KARO TRAGEDIJOS FRAGMENTAS

Vilniaus miesto gyventojai su ovacijomis ir gėlėmis sutinka mūsų kariuomenę, 1939 m. spalio 23 d. įžygiuojančią senojcn Lietuvos sostinėn. Mūsų šarvuočiai, pėstininkai ir lengvieji motorizuoti daliniai traukia Gediminc gatve, pro Katedrą ir Ožeškienės aikštę.

KARIO klišė, 1939 m.

MŪSŲ DIDYSIS RŪPESTIS

Kaip čia seniai? Rodos, tik vakar buvome laisvi savajame krašte. Dirbome, kūrėme dėl Lietuvos. Jokie užjūriai, jokios emigracijos mūs neviliojo. Rodos, tik vakar visa tai buvo...

Pakartotinai įsibrovė raudonieji plėšikai į mūsų kraštą. Tačiau jie nepajėgia užgniaužti tėvynės ilgesio. Gaudžia laisvės kova partizanų miškuose. Galingas jos aidas atsiliepia stovyklų blokuose, svetimuose kraštuose — tremtinių dienose. Vienų ir kitų krūtinėse tas pats rūpestis ir pasiryžimas — drąsiai pirmyn už tėvų žemės laisvę, visos žmonijos gerovę! Žinome, kad teisė, laisvė ir žmoniškumas, nors ir gali būti kuriam laikui paminti, išniekinti, bet jie niekada nebus palaidoti, jei kovose beviltiškai nepalūšime, jei būsime vieningi, jei tėvynė bus gyva mūsų žygiuose ir mirtyje... Tai mes gerai žinome, tik nuolat prisimename, kaip šventą priesaiką nuolat atnaujiname: mūsų didysis rūpestis tremtyje — būti laisvės varpo aidu svetimojoje. Taigi!

I. Įkūnysime savo rūpestį —

Lietuva kelsis nauja ir užgrūdinta, kada būsime tos pergalės verti. Jei tremties gyvenimas turės daugiau kūrybinės meilės, vienybės ir žmoniškumo už aną paskutiniųjų metų laisvės gyvenimą, dėl kurio gal esame Dievo nubausti ir išsklaidyti, tik tada... Juk esame dabar panašūs į anuos biblinius izraelitus, kurie žygiavo į savo Pažadėtąją Žemę. Keturiasdešimt metų jie keliavo, vargo, kovojo. O buvo išėję iš derlingos žemės — Dievas juos išvedė iš savojo palaiminto krašto, padarė juos klajokliais net 40 metų. Už ką, kodėl taip ilgai? Todėl, kad izraelitai, kokie jie buvo savo krašte, nebuvo verti savosios žemės, jos laisvės ir gėrybių. Buvo per daug išlepe, ištižę, kūrybinį gyvenimą pamiršę. Reikėjo, kad išaugtų nauja karta, atsirastų nauji žmonės, verti Pažadėtosios Žemės... Tai mū-

TOMAS ŽIURAITIS, O. P.

sų didžiojo rūpesčio psichologinė, socialinė ir pagaliau moralinė sąlyga. Ginkiai bežadžiai, atomai nesiskaldo, kada dvasia išblėsus, kada trūksta tikėjimo ir pasitikėjimo siekiamam tikslui. Todėl ir pats izraelitų tautos vadas Mozė nepriėjo Pažadėtosios Žemės, nes suabejojo, peranksti nuleido rankas... Visi kiti įėjo į savo žemę, bet jis ne! Mūsų rūpestis dar daugiau reikalauja.

II. Dvasinė sąlyga būtina —

turėti kaip galima grynesnę sąžinę prieš Dievą, prieš savo tautą ir žmogų. Tik nekaltas gyvenimas ir nekalta, besąlyginė auka turi išganymo kelią. Kristus buvo nekalčiausias, todėl tik jis galėjo pasaulį prikelti, išganyti. Mes nesame dievai, be klaidų. Vieni daug ko neatsiekime. Mūsų kūrybinis gyvenimas turi būti organizuotas, visuomeninis, ne tik asmeninis, besireiškias dviem pagrindiniais prisikėlmo frontais:

1) Religinėmis ir tautinėmis organizacijomis. Religija be tautinio charakterio — religija be mums artimų, suprantamų formų; tautiškumas be religijos — tautiškumas be lygsvaros ir gilaus turinio. Jei religija pripažįsta ir vertina tautines vertybes, tuo labiau tautiškumas turėtų religijos nepamiršti. Kaip čia bebūtų, bet katalikų Bažnyčia visada liks ištikima tautiniams jausmams. Todėl Jo Eksc. Vysk. V. Brizgys tvirtina: "Vienas iš būdingiausių mūsų Bažnyčios atsižvelgimų į tikinčiųjų tautinius jausmus, į žmonių psichiką — yra savos kalbos parapijos ir bažnyčios. Pagal Bažnyčios Kanonų Teisės kanoną 216, § 4, parapijos paprastai skirstomos teritoriniu pagrindu. Tačiau ten pat sakoma, kad iš to bendro dėsnio yra galimos ir išimtys. Ten pasakyta: — Tame pačiame mieste ar toje pačioje teritorijoje parapi-

jų, pagal kalbos ar tautybių skirtumus, negalima steigti be atskiros specialaus leidimo; kas liečia jau įsteigtas, negalima nieko keisti, neatsiklausus Šventojo Sosto.

"Mūsų Bažnyčia atsitiktinai, o kaip tokia, yra tautinių kultūrų ir gražių papročių globėja. Jos globoje iki šiai dienai išliko ne tik kitokie tautinių kultūrų paminklai, bet nei jos nugalėtų stabmeldžių religijų dievų statulos, šventyklos ir kiti įvairūs anų tautų kultūros paminklai. Tik (tautinių — T. Ž.) kultūrų kūrybą vertindama... Bažnyčia leidžia tokį didelį liturginių apeigų skirtumą... net pačioje šv. Mišių aukoje, sakramentų teikime." ("Aidai", 1951 m., Nr. 7, psl. 290)".

Mūsų didysis rūpestis negali pasitenkinti tik tautiškumu arba tik religingumu. Būtina yra vieno kito darnus, neperskiriamas pareiškimas organizuotame, asmeniniame ir ypač visuomeniniame gyvenime. Deja, čia daugiausia nesutarimo, neapgalvoto apsileidimo, kuris tik priešui tetarnauja.

2) Spauda suteiks mums galingus sparnus į Pažadėtąją Žemę — laisvąją Lietuvą. Nes ji yra: organizuotumo laidas, ji mūsų gyvenimo ir kovos veidrodys plačiajam pasauliui. Spauda yra dirva kūrybos pasireiškimui, jos ugdymui ir palaikymui; tremties spauda — knygnešių aidas ir jų dvasia, jei ji alsuoja amžinosios ir laikinosios tėvynės ilgesiu. Pagaliau kiekviena spauda yra mums brangi, kol ji gyvena didžiuoju lietuvių tautos rūpesčiu.

Suprantama, kad ir kitos priemonės — medžiaginės, visokios labdarybės ir fondai yra nepakeičiami. Bet tie fondai bus pilni ir prasmingi, kada pirmiausia mūsų dvasios aruodai nebus išsekę. Tik tada būsime laisvės varpo aidu svetimojoje, didžiojojo mūsų rūpesčio garbingais nešėjais ir įgyvendintojais.

FAKTŲ IR IDĖJŲ PAKOPOMIS

JURGIS LENGVENIS

Šių metų rugsėjo ir spalio mėnesiai parodė, kad gerokai netikėtu būdu sunkią vidaus krizę išgyvena užsienyje esančių Lietuvos laisvini-
mo pajėgų organizacija. Patriotas lietuvis to neturėtų slėpti, bet turėtų mėginti suprasti ir surasti išeitį.

Kelias metus po karo padėtis atrodė lyg ir stabilizavusis. Visuomeninės rezistencinės pajėgos reiškėsi per VLIKą arba šalia jo, turėdamos bendrą tikslą — įvairiais būdais stiprinti Lietuvos atvadavimo akciją. Iš kitos pusės konstituciniai likučiai, Lietuvos Respublikos diplomatai užsieniuose veikė per turimus pripažintus diplomatinis postus ar bent jų pakaitalus. Praktinis bendradarbiavimas buvo daugiau ar mažiau sklandus.

Bet prasidėjusios VLIKO ir Lietuvos Diplomatų šefo derybos dėl formalaus to darbo suderinimo netikėtai parodė, kiek užkulisyje būta nepasitikėjimo ir principinių nesutariamų. Šalia to, pasireiškė neatsakinga kampanija spaudoje (daugiausia Šiaurės Amerikos lietuvių laikraščiuose) su pasityčiojimais, savo partnerių žeminimais ar jokiais realistinės kritikos neatlaikančiais „juridiniams samprotavimais“. Nieko tai nedavė, kaip tik žalą Lietuvos reikalui, ir pradėtus pirmuosius susipratimo ieškojimus dar labiau aptemdė.

Visi suprantame, kad, gal būt, didesnių tarptautinių įvykių išvakarėse lietuvių kovinių, politinių ir diplomatinų pajėgų vieningumas yra pirmo ir nediskutuotino būtinumo reikalas. Žinome net, kad to pageidauja ir didžiosios pajėgos, suinteresuotos matyti kuo tampresnį anti-bolševikinių veiksmų frontą Europoje. Bet mes... su skausmu turėtume prisipažinti, jog dar nepasirodėme tų padėties reikalavimų aukštumoje. Priešingai, mes atskleidėme savo aistras ir silpnumą, parodėme, kad esame tokie pat emigrantai, kaip ir visi, kurie moka tarpusavyje rietis smarkiau, negu praeitį pamiršę ir į vieną aiškų tikslą sužiūrę atkakliai ir solidariai dirbti.

VLIKO ir Lietuvos Diplomatinijos atstovai Vakarų Vokietijoje, š. m. rugsėjo 14 d. pasirašius susitarimą, apjungiantį Lietuvos vadavimo darbus (ELTA)

Tęsdami toliau tuos bergždžius ginčus, mes neabejotinai atsielsime vieną tikslą: tiek VLIKO, tiek diplomatų prestižas bus sugriautas, ir įsivyras tokia anarchija, kuria džiaugsis tik Lietuvos nepriklausomybės priešai. Tautinis ir kovinis imperatyvas reikalauja skubių reformų.

* * *

Europos ir Amerikos kultūros žurnaluose buvo atkreiptas dėmesys į pastaruoju metu iškilusią stambiają meno pajėgą — meksikietį dailininką Rufino Tamayo. Jo paveikslų parodos Paryžiuje, New Ycrke ir kituose miestuose žavi tūkstančius moderninio meno mėgėjų. To menc kryptis — dabar įsivyravęs vadinamasis abstraktinis menas.

Žiūrint į jo paveikslus, protarpiais krinta akin keistas panašumas formos, technikos ir turinio atžvilgiais į mūsų... dailininką K. M. Čiurlionį. Mažiau kvalifikuotas žiūrovas, žvelgdamas, pvz. į paveikslą, pavadintą „The Starry Sky“, lengvai galėtų neatskirti, ar tai Tamayo, ar Čiurlionio kūrinys...

Aleksis Rannitas prieš metus gražiai išleido prancūzų kalba mažą monografiją apie Čiurlionį, kaip gal patį pirmąjį abstrakcinio meno pionierių pasaulyje. Daug kas tuo galėjo nepatikėti ir laikyti tai tik lietuvių dailininko propaganda. Bet dabar, pasižiūrėjęs Tamayo ar šimtų kitų abstraktinių ir taip vertinamų pasaulinių dailininkų tapybos, ne vienas įsitikins, jog tolimasis ir „mistiškasis“ lietuvių genijus gali ir turi būti laikomas visos tos krypties pranokėju. Čiurlionis buvo per naujas savo laikui, jis tada gyveno ir kūrė visu pusšimčiu metų pirmyn.

Didelį patarnavimą lietuvių kultūrinio genijaus įvertinimui ir jo pasauliniam pripažinimui atliktų tie, kurie didžiosiomis kalbomis išleistų tinkamą veikalą apie Čiurlionį, papildydami ir paremdami lietuvių bičiulio este A. Rannito pastangą. Pats laikas dabar tai padaryti, nes didysis abstrakcinio meno pionierius Čiurlionis šiuo metu bus geriausiai supažindintas.

* * *

(Nukelta į 6 psl.)

GYVI ŽODŽIAI IŠ PAVERGOTOS TĖVYNĖS

ELTA išleido savo biuletenio ekstra laidą nr. 19 (106), 1951 m. spalio 5 d. Apie dabartinį gyvenimą bolševikų žudomoje Lietuvoje duodamas žodis žmonėms, tik ką iš ten dideliu vargu pasiekusiems Vakarų Europą. Jų pasakojimai dar dvelkia pavergtos Tėvynės vėju, jų akyse dar tebspindi kryžiuojamos mūsų tautos kančia ir besąlyginis ryžtas iškoti Lietuvai laisvę.

Visame pasaulyje išblaškytiems mūsų skaitytojams čia pateikiame nors labai suglaustą santrauką. Plačiau apie tai rašo visa pasaulio lietuvių spauda.

Tebeveža į Sibirą... Trėmimai ir dabar nesibaigia, tačiau stengiamasi slapčiau, tyliau, paskirais atvejais. Masinių trėmimų, ypač kaip 1948-49 m., tuo tarpu nesą. Tuomet žmones vežė ištisomis kolonijomis. Išvežimai baisiai palietė visą kraštą. Jie tęsėsi ne vieną dieną. Daugiausia buvo surinkti vadinamieji "buožės". Tokiais laikė visus, turinčius nors 19 ha. žemės. Tačiau neaplenkė nemaža ir turėjusių vos po du tris ha. Paprastai išveža visą šeimą. Daug žmonių išvežta į Krasnojarską, Irkutską, Kazachstaną, ypač 1949-50 m. Tuojau už Minsko atkaldavo šių transportų langus, leisdavo tremtiniams atsigtirti, o vietos gyventojams skelbė, jog tai esą "darbo savanoriai į plačiąją tėvynę".

Dėl tų išvežimų dar ir dabar galima rasti ištisus ruožus, kaip pvz., apie Šiaulius, Gustonis, kur buv. ūkininkų sodybos stovi tuščios, langai, durys apkalti lentomis, o buvę derlingi laukai apaugę karklais ir usnimis...

Partizanai veikia, krašte jie žinomi, nors apie juos viešai nekalbama. Daugiausia veikia mažomis grupelėmis. Jie savo uždavinius atlieka, bet jų padėtis labai sunki. Jiems trūksta ginklų, šaudmenų. Sugautieji partizanai, jų bendrininkai ar artimieji dabar jau viešai nekankinami. Sunaikinami ir paslepjami. Prieš partizanus tebeveikia spec. "istribitelių" daliniai.

Visi laukia karo. Žmonių nuotaika labai prislėgta. Jei taip truks ilgesnį laiką — padėtis bus be galo liūdna. Dar po kelerių metų iš lietuvių tautos maža kas beliks. Jau dabar sunku rasti šeimą, kuri būtų nenukentėjusi. Visi laukia didelių permainų, išvadavimo.

"Amerikos Balsas" Lietuvoje girdimas neremiausiai, o kartais visai

blogai. Rusų trukdytojai veikia labai smarkiai. Kartais nesigirdi net ištisų žodžių, sakinių. "A. B." daugiausia klausomas miestuose, nes kaimas neturi nei elektros, nei radijo aparatų. Rusiškieji aparatai prasti. Geresnieji kaštuoja 800-1200 rublių. Oficialiai — radijo klausytis nedraudžiama. Praktiškai — visi klausytojai sekami. Ką tik sugauna, tą "suttvarko". Atrodo, "Am. Balsas" geriausiai girdimas 7 val. ryto. Klausytojai pageidauja daugiau medžiagos, kuri juos sustiprintų dvasiškai, neleistų palūžti, duotų kas ten aktualiausia, kad atremtų bolševikų skleidžiamus melus. Apie okupantų žiaurības, apie gyvenimą Sibire — žmonėms Lietuvoje aiškinti nereikia. Pageidaujama daugiau informacijų

apie tėvynės vadavimo pastangas, apie JAV žygius pasauliui išlaisvinti, apie ginklavimą, pasirėngimus, nuotakas Vakaruose, apie Korejos fronto padėtį.

Lietuvos vyskupų likimas nežinomas. Pradžioje jie buvo suimti ir dingo. Tebėra likęs ir eina savo pareigas tik vienas vysk. Paltarokas. Yra parapijų, kur jau nebeliko nė vieno kunigo. Visa eilė bažnyčių uždaryta, nes negalėjo sumokėti didelių mokesčių. Jie vidutiniškai svyruoja apie 60.000 rublių. Panevėžyje beliko tik 2 bažnyčios, buvo 4. Šiauliuose taip pat veikia tik 2 bažnyčios, kitos uždarytos. Prieš kunigus, religiją, popiežių, visus tikinčiuosius — varoma smarki propaganda. Nepaisant teroro, religinis gyvenimas

FAKTŲ IR IDĖJŲ PAKOPOMIS

(Atkelta iš 5 psl.)

Amžina istorija: — revoliucionieris tampa konservatoriumi, gal tiksliau, neatsižadėdamas to, ką pats yra naujo atradęs, pradeda suvokti, jog tikroji didybė yra to naujumo sveikas sujungimas su geriausiai praeities meistrų laimėjimais.

Tas reiškinys eina per visas žmonių politinio ir dvasinio veikimo sritis. Dažnas jis literatūroje. Neretas dailėje, kaip, pvz., triukšmingiausio surrealistų dailininko Salvatore Dali atsivertimas į klasikinę tapybos ir renesanso dailininkų įvertinimą. Neretas reiškinys ir muzikoje.

Vienas iš pačių stipriausių moderninės muzikos kūrėjų, "suprancūzėjęs" ar šiandien "suamerikonėjęs" rusas Igoris Stravinskis pateikė tikrą sensaciją kultūringojo pasaulio muzikos žinovams ir publikai, praejusią vasarą Venecijos meno festivalyje pastatydamas savo naujausią operą "The Rake's Progress". Tekstą paruošė britų modernus poetas W. H. Auden, siužetas imtas iš XVIII šimtmečio britų gyvenimo, sekant žinomo dailininko Hogartho graviūras.

Ką sumanė "Ugnies paukščio" kūrėjas? Keistą pokštą iškrėtė šis modernistas operos mėgėjams. Nebe nuo šiandien operą daugelis ima laikyti "mirštančia" muzikos ir scenos meno šaka. Richardas Wagneris ir

kiti įdomiai mėgino gelbėti ją, peridami prie vadinamosios muzikinės dramos tuo metu, kai Verdi ir italų veristai klasikinę operą išskėlė į dar nepralenkamas aukštumas. Stravinskio naujausioje operoje sužiba tikrasis klasikinės operos pasaulis, kurį daugelis laikė nugrimzdusiu praeitin:—rečitatyvai, didžiosios arijos, duetai, tercetai, kvartetai, choro partijos, visur ryškūs melodingumas... Tai, kuo milijonai klausytojų veik visuo-met būna giliausiai sužavėti.

Ir sprendžiant iš pasaulinės kritikos atsiliepiimų, Stravinskis, šiandien jau senis, visus nepaprastai sužavėjo.

* * *

Gimtosios žemės ilgesys, liekantis kaip atvira žaizda krūtinėje, yra stipriausias saitas su Tėvyne, ir to ilgesio skausmingas buvimas daugiausia laiduoja pasaulio lietuvių atstangą prieš palūžimą ir ištirpimą svetimųjų jūroje, garsiai šaukia Tėvynės vaikus tikėti nauju tos žemės atgimimu ir jos laisvei atgauti atiduoti savo jėgas...

Taip maždaug savo įvade aiškina J. Girnius ką tik Californijoje "Lietuvių Dienų" leidyklos išleistoje penkių jaunųjų lietuvių poetų kūrybos antologijoje "ŽEMĖ". Tai tikrai gražus ir ne mažiau savo turiniu vertingas leidinys. Čia sudėti Juozo Kėkšto, Kazio Bradūno, Alfonso Nykos Niliūno, Vytauto Mačernio ir

Lietuvoje dar gyvas. Per didžiąsias šventes dar veikiančios bažnyčios pilnos žmonių. Kunigai, kaip ir kiti suimtieji, paprastai dingsta tyliai, iš po nakties. 1947 m. Kretingoje buvo viešai pakartas vienas vienuolis, apkaltintas slėpęs partizanus.

— Aušros Vartuose, Vilniuje, pamaldos dar laikomos, — liudija žmogus, šiais metais birželio mėn. paskutinį kartą ten buvęs... Vilniaus Katedra uždaryta, bet nepaversta sandėliu ir šokių sale.

Apie pasitraukusius į Vakarų — žmonės Lietuvoje sužino iš laikraščių, iš "Amerikos Balso", arba iš pasakojimų "repatrijantų", savo ar ne savo noru grįžusių iš Vakarų. Dalis grįžusiųjų buvo tiesiai pasiūsti į Sibirą, kiti dar palikti Lietuvoje, bet kas kelintą dieną privalo registruotis milicijoj. Daugelis gailisi pasidavę bolševikinei propagandai ir grįžę.

Henriko Nagio eilėraščiai fiksuoja tos mūsų gimtosios žemės ilgesį ir drauge parodo, kad naujoji Lietuvos pėtetų karta jau subrendo vertingai tęsti ir plėtoti gilyn didžiąją lietuvių lyrikos tradiciją.

Be dailiojo žodžio kūrybos pergyvenimų išblės emigrantų siela ir širdis, kaip jie per tautinių švenčių minėjimas bedeklamuotų savo patriotizmą ir pasiaukojimą tautai, dažniausiai tik... paaukodami po vieną dolerį.

* * *

Reader's Digest įdomiai sugalvojo kas numeris uždokumentuoti po vieną būdingiausią sovietinį melą apie Ameriką ir vakarų civilizaciją.

Rugsėjo mėnesio laidoje R. D. cituoja iš Maskvos magazino Krokodil tokį šedevrą apie vaikų žaislus Amerikoje. Esą, New Yorko krautuvėse jūs daugiau nebepamatysite strykčiojančių meškiukų. Jų vietoje padėti tik plieniniai revolve-riukai. Nebepamatysite daugiau lėlių melsvomis akutėmis, kurios mikčioja "mama". Jų vietoje klerkia mechanizuoti tankai. Šiandien viskas, kas tik turi ryšį su vaikyste, yra pašalinta iš Amerikos krautuvių, nes vaikystė primena taikiuosius žmones... Vaikams kalėdinių žaislų vietoje dovanojami "atominiai žaislai". Su jais ir vaikai įtraukiami į Amerikos atominės histerijos atmosferą...

Sovietinio melo propagandos pavyzdėlis mažas, bet būdingas. Kiek-

Kiti, okupacines sąlygas žiną vietiniai, juos vadina stačiai kvailiais...

Propaganda prieš demokratijas — labai smarki. Spauda, radijas, gyvu žodžiu, juos plūsta visur ir visomis progomis. Labai giriamasi balsavimų "laisve" Sovietų Sąjungoje. Amerikos darbininkas bolševikinės spaudos karikatūrose dažnai vaizduojamas kenčiąs badą ir šiukšlių dėžėse ieškąs sau duonos kąsnio... Nuo bolševizmo geriausiai būtų galima išgydyti visus jų "apaštalus", jei tokį Andriulį, Bimbą ir kitus būtų galima pasiūsti Lietuvon, kur jie, gyvendami dabartinėmis sąlygomis, tą bolševizmą praktiškai patirtų savo kailiu.

Rusifikacija Lietuvoje eina visu smarkumu. Gyvenimas taip sutvarkytas, kad rusai visur turi pirmenybių. Jų ypač prigūžėjo 1946-47 m. Jie kaip skėriai užpuolė kraštą, išbadėję, nuskurę... Ir vis į tą "pra-

vienas čia gyvenantis tai bet kurią minutę gali patikrinti. Bet pavyzdėlis rodo, kaip, sąmoningai meluojant, siekiama išugdyti šiandien jau kone trečdalis pasaulio vaikų neapykantą prieš laisvąjį pasaulį. Ir kaip daroma nei trupučio neraustant ir nutylint, kokius gi žaislus kas dovanoja, pvz., Lietuvos vaikams per Kalėdas ir kaip tos Kalėdos ten iš viso "švenčiamos"...

Pavyzdėlis, vienas iš daugelio tūkstančių panašių ir didesnių pavyzdžių, parodo, jog stalininio "marksizmo" vergų imperija taip idėjiškai išseko, kad savo propagandoje nebegali išsiversti net be tokių kvailių melų, kuriuos kiekvienas vaikas čia gali patikrinti.

Tas melas apie vakarų demokratijas ir tų kraštų piliečių laisves iš Rusijos vedamas jau nebe pirmą dešimtmetį. Vakaruose dėl jo buvo tik šaipytasi ar reaguota, kai jau visai tiesioginiai kurio krašto skaudesnę vietą paliesdavo. Taip besišaipant buvo išlaukta, kol pačių vakariečių mokslininkų, politikų ir šnipų padedami, sovietai pajungė trečdalis pasaulio ir pasidirbo atominę bombą. Ir tik dabar šaipymasis pradeda pranykti ir drauge atsiran- da, nors dar tik miglotas, supratimas, jog paskutinis iš trijų dižiųjų brolių diktatorių yra reikalingas skausmingo pašalinimo, jei norima, kad humanistinė Vakarų civilizacija išliktų.

keitą smetoninę Lietuvą", į tą "mažąją Ameriką", kaip jie sakydavo... Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje ir kt. miestuose — negalima buvo nė praeiti. Vadinamų smetoninių laikų elgeta geriau atrodė už tuos nelaimingus kolchozininkus, už tuos naujuosius "išlaisvintos Lietuvos piliečius"... Dabar rusų kalba įvesta ir į pradžios mokyklas. Klaipėdoje, Vilniuje, Kaune arti pusės gyventojų — rusai.

Skurdžiausiai gyvena — kolchozų darbininkai, nors Lietuvoje dabar "darbininkų valdžia." Jei galėtų, visi pabėgtų į miestus, į fabrikus. Už pabėgimą — 3-4 metai kalėjimo. Netrukus jau ir lietuviams darbininkams teks susidurti su badu. Spekuliacija gyvuoja, vagystės plinta.

Darbo kontrolė labai griežta. Už 5 min. pavėlavimą gali netekti vietos. Už pirmą pavėlavimą atskaito 25% mėnesinio atlyginimo, vėliau — 50%. Jei pavėluosi 3 kartus — išmes iš darbo ir dar gausi 6 mėn. darbo stovyklos.

Lietuvių vieningumas yra didelis, partijomis nesiskaldo, apie jas ten nešnekama. Visi vienas kitam stengiasi padėti, be pažiūrų ir įsitikinimų skirtumo. Išdavikų labai mažai. Svarbiausias visų rūpestis yra, kaip patiems išsilaikyti ir kaip išsaugoti kuo mažiau sužalotą savo tautą. Visi teturi vieną priešą — okupantą.

Atvykusieji Vakaruose jaučiasi — kaip sapne. Ištrūkę iš visuotinės vergijos, jie staiga pasijunta vėl esą žmonėmis. "Pirmiausia norime perduoti Vakarams pavergtųjų brolių šauksmą:

S O S !"

— Reikia neužmiršti, jog ruošiamasi lemiamam sprendimui: arba išliks Vakarai, arba viską užlies bolševizmas. Atrodo, jog vakariečiai per maža įvertina bolševikų pastangas jiems pavergti. Tuo tarpu sovietai su visu sparčiu ruošiasi karui. Sovietų kariai yra užgrūdinti, matę vargo, galį kovoti pačiose sunkiausiose ir žiauriausiose sąlygose. Tarp jų buvo nemaža ir tokių, kurie į frontą savanoriškai ėjo tik dėl to, kad gautų dvigubą duonos davinį.

Bolševikų grėsmė yra kur kas didesnė, nei daugeliui iš tikro atrodo. Jų fabrikuose dieną naktį eina ruošia karui. Jei jie šiuo metu šneka apie taiką, tai tik tam, kad pasauliui apdumty akis ir laimėtų laiko. Tai yra nepaprastai rimtas išpėjimas visiems, kas visų tų sąlygų nepažįsta, — sako žmonės, atnešę Vakarams naujausių žinių apie dabartines gyvenimo sąlygas mūsų pavergtoje tėvynėje.

SEPTYNERI KOVŲ IR VARGO METAI

Nuo Lietuvos iki Indokinijos. Rašo vienas iš daugelio mūsų vyrų, II-jo Pasaulinio karo audros blaškytų po tolimąsias patsvietes.

Buv. legionierius
VLADAS VRUBLEVIČIUS

Oran, Alžyras, š. Afrika,
1951 m. liepos mėnuo.

Malonūs KARIO skaitytojai,

Aš čia noriu nors trumpai prisiminti eilę savo įspūdžių ir išgyvenimų, kuriuos man su keletu likimo draugų teko patirti per pastaruosius septynerius metus. Karo audrų blaškomiems, kovų ir vargo lydimiems, mums teko apkeliauti beveik pusę žemės rutulio. Rašau taip, kaip sugebu ir kiek prisimenu.

1943 m. žiemą dar gyvenau mūsų mielame **Vilniuje**. Dirbau kooperacinėje "Maisto" bendrovėje. Būdamas meno ir muzikos mėgėjas, dalyvavau Čiurlionies ansamblyje, kuriam tuo metu vadovavo muzikas Alfonsas Mikulskis. Tačiau neilgai mums teko džiaugtis ta laime savajame krašte.

Tų metų žiemai baigiantis, vokiečiai mėgino prievarta mobilizuoti jaunus vyrus pagalbinėn jų kariuomenėn. Visi sujūdomė. Klausinėjome, teiravomės, kas ir kaip daryti. Nutarėme geruoju nepasiduoti, slapstyti. Nelaimėi po kokio mėnesio buvome vokiečių sumedžioti ir išsiųsti į **Kauną**. Čia mus paskubomis aprenė vokiškom uniformom, kiek apmokė ir tų pačių metų balandžio mėn. išgabeno į rytų frontą. Pasiekėme **Pskovą**. Ten mus išskirstė į vokiečių dalinius. Aš vienas patekau į priešlėktuvinės artilerijos bateriją, prie 37 mm pabūk-

lų. Apsistojome **Dno** miestelyje, aerodromo apsaugai nuo rusų lėktuvų.

Po trejeto mėnesių mūsų bateriją perkėlė į frontą, prie **Stara Rusa**. Per dienas mus kankino vasaros karščiai, o naktimis apie žmoniškesnį poilsį negalėjo būti nė kalbos. Kaitaliojome pozicijas, kasėmės į žemes, visai maskavome pabūklus: mes stovėjome tik apie 800 m nuo pirmųjų fronto linijų, vos įstengdami apsiginti nuo rusų pėstininkų, nuo jų lėktuvų. Pagaliau vokiečiai čia turėjo nemažą nuostolių ir buvo priversti trauktis. Gavome įsakymą persikelti net prie **Leingrado**, apie 20 km, į mažą **Krasnovadaisk'o** miestelį. Ten turėjome statyti tvirtus bunkerius, nes mus pasiekdavo velnioniška rusiškųjų "Katiušų" ugnis...

Pagaliau po 9 mėn. laimingai gaunu 20 parų atostogų. Tai buvo didelis džiaugsmas. Man vėl teko pamatyti mieląją sostinę, savuosius, nors tada nežinojau, kad tai, po tiekos išgyvenimų ir pavojų, buvo pirmas ir paskutinis pasimatymas...

Pagaliau po sunkios ir šaltos 1943-44 m. žiemos vokiečiams vėl teko trauktis. Ir vėl laimė! Mūsų pulkas iš rytų fronto perkeliamas į **Italiją**.

Mūsų ešelonas pradundėjo per Latviją, gražiaisiais **Lie-**

tuvos laukais. Žvalgydamiesi pro langus tarsi nujautėme, kad tai buvo jau paskutinis kartas, ir sujaudinti savo mintyse sau tarėme: "Sudiev, mieloji tėvų žeme!..."

1944 m. balandžio mėn. pervažiavome **Vokietiją** ir po savaitės pasiekėme puikiuosius **Alpių** kalnus. Buvome nustebinti naujais regionais. Įspūdžių buvo daug. Tiroliciečiai vyrai, trumpomis odinėmis kelnaitėmis, didelėmis skrybėlėmis, papuoštomis paukščio plunksna, ramiai rūkydami pypkes, nustebę žiūrėjo į mūsų traukinį. Šiaurinėje Italijoje pasiekėme pirmąjį didesnį **Udines** miestą ir nedideliame **Godroipo** bažnytkaimyje apsistojome aerodromo apsaugai. Apsikasėme kiek atokiau, vynuogynų laukuose. Mus puldavo bombomis sąjungininkų bombonešiai iš didelių aukščių, o pažeme skraidą naikintuvai sėte sėdavo kulkomis, puldami taip pat geležinkelius, tiltus, atskirus žmones...

Po kiek laiko persikėlėme prie **Treviso** miesto, **Avino** bažnytkaimin. Ten sulaukėme ir karo pabaigos. Italai mums buvo gana vaišingi, malonūs.

Pagaliau karo pabaiga.

Puoselėjame mintį, kad vėl čių pralaimėjimas. Džiaugėmės ir puoselėjome mintį, kad vėl galėsime grįžti į gimtuosius na-

mus. Tačiau mes skaudžiai apsirikome: drauge su vokiečiais patekome anglų nelaisvės **Kaernten** apylinkėje (**Austrijoje**), **Feistritz** kaime. Anglai pradžioje su mumis elgėsi gan korektiškai, bet neilgam. Po mėnesio vieną rytą visą mūsų pulką sausakimšai sugrūdo į mašinas. Mes riedėjome Vokietijos link. Pasiekus **Alen**, mus perdavė amerikiečiams. Ten viename miške laukėme išganymo. Esą, buvo kalbama, kad visus paleisiją į laisvę. Ir iš tikrųjų: bent toje vietoje, vokiečius paleido namo, o mes tų pačių vokiečių karininkų buvome apskusti amerikiečiams, esą, būvę savanoriai... Savaiame suprantama, amerikiečiai su mumis, kaip svetimšaliais "savanoriais", pradėjo jau visai kitaip elgtis, jausdami mums didelę neapykantą. Visokiais žodžiais plūdome vokiečius, įdavusius mus naujon nelaimėn. Netrukus mus amerikiečiai vėl spaudžia į sunkvežimius. Ir taip stacionais, alkani apie trejetą parų išbuvoime kelionėje. Pagaliau po varginančios kelionės pasiekėme **Andernach** miestelį, apie 20 km nuo **Koblentz**. Ten buvo didžiulis belaisvių lageris. Nakties metu patalpino mus viename lagerio skyriuje, drauge su vokiečių esesininkais. Suvarė mus, lyg aveles į tvartą. Elgesys buvo žiaurus.

Mūsų vyrų bet kuri buvusi nuotaika dingo. Alkani žvalgėmės ir laukėme, ką su mumis darys toliau. Kitą rytą pavyko amerikiečiams išaiškinti, jog mes nesame jokie esesininkai. Sustatę mus iškeltomis aukštytyn rankomis, apžiūrėjo, atskyrė ir nugabeno į kitą lagerio dalį, kur jau buvo apie 4—5.000 to paties likimo draugų. Čia prasi-dėjo mūsų "naujasis gyvenimėlis". Mes buvome laikomi tikraisiais karo belaisviais. Vargas ir badas — buvo mūsų nuolatiniai palydovai. Nors su mityba dar būdavo šiaip taip pakencijama, tik, deja, neilgam. Amerikiečiai apleidžia šį lagerį,

perduodami jį "globoti" prancūzams. Taigi, turime jau trečiuosius "globėjus". Stebėdamiesi kvartiname sau galvas, teiraujamės, koks čia reikalas, ką reiškia visi tie "mainai". Naujieji mūsų šeimininkai mus laikė pusbadžiai: per parą gaudavome šaukštą sriubos — tyro vandens ir riekutę duonos (vieną kepalikuą 25-ms vyrams) ... Gavę tą duonos gabaliuką — nežinojome nė ką daryti: valgyti ar tik pasižiūrėti. Kartais turėdavome laimės nutverti bulvių lupynių. Išsikepę jas, valgydavome pasigardžiuodami...

Savaime suprantama, kad po kiek laiko tiek nusilpome, jog negalėdavome bėpastovėti, ap-temdavo akys. Gulti reikėjo ant plikos žemės. Ir taip gulėdami, ištisas dienas galvodavome apie laisvę ir maistą... Nekantriai laukėme kokio nors išganymo ar stebuklo. Į tai dėjome visas viltis. Juk buvome jauni, kupini ryžto ir troškome gyventi laisvėje. Už ką tokią baisią dalią likimas lėmė mums, niekuo nekaltiems Lietuvos vyrams? Ar už tai, kad 1939 m. Hitleris pradėjo karą, kad Lietuva laikėsi griežto neutralumo? Ar todėl, kad anuomet susitaręs su Stalinu, dalinosi mūsų gimtąją žemę? Ar dėl to, kad paskui, lyg du šunes susipiove, prievarta gaudė frontui mūsų vyrus, mus pačius? O gal todėl, kad vakarų demokratijų kareiviai keletus metus liejo kraują už visų žmonių ir tautų laisvę, už teisybę ir taiką?!... Štai tau ir taika! Už spygliuotų vielų...

*) **KARIO** bičiulis **A. L.** iš Kanados mums rašo: "Visų karų istorijoje belaisvių dalia būdavo sunki, bet ypatingai žiaurus likimas ištiko lietuvių belaisvius, II-jam Pasauliniam karui pasibaigus: sunki nelaisvė, badas, ligos ir mirtis už spygliuotų vielų, baisi tarnyba ir mirtis svet. legione, Indokinijoje, ar apgaulinga, iš dalies priverstinė kelionė į tariamąją tėvynę — Sibirą, atiduodant juos rusams. 1945-48 m. laikotarpyje, pradžioje kas mėnuo, vėliau rečiau, belaisviai iš Prancūzijos buvo vežami į "tėvynę". Kiekvienam transporte būdavo 20—150 lietuvių

Mūsų tarpe pradėjo plisti gandai, kad prancūzai žada mus perduoti rusams.* Nusiminimui ir baimei nebuvo galo. Vėl reikėjo kaip nors gelbėtis nuo raudonojo siaubo...

Vieną dieną nugirstame, kad yra kažkoks prancūzų svetimšalių legionas. Mes visi lietuviai (apie 40 vyrų) nutarėm kreiptis į belaisvių stovyklos vadovą ir prašyti platesnių informacijų. Žinoma, prancūzai tų informacijų mums nepagailėjo. Ir taip, dėl Sibiro, dėl beprasmingos pražūties baimės, dėl duonos kėsnio — nutarėm išmėginti savo laimę svetimšalių legione. Užsirašėme, prisistatėme, perėjome kelias komisijas ir buvome priimti. Nors po keleto mėnesių "nepergeriausiai" atrodėme — oda ir kaulai...

Mus išvežė į kitą mažesnę stovyklą, **Filingen** miestelyje. Ten jau gavome geriau pavalgyti ir pasijutome, jog vėl esame žmonės. Iš ten traukiniu mus išvežė **Prancūzijos link**. Pravažiavome **Štrasburgą, Paryžių** ir pasiekėme **Marseille uostą**. Čia mums davė naują uniformą ir buvome jau legionieriai. Turėjome pasirašyti sutartį penkeriems metams. Tai buvo 1945 m. rugsėjo 7 d. Po poros savaičių sėdome į laivą, atsisveikinome **Europos** krantus ir išplaukėme **Šiaurinės Afrikos link**. Po pusantros paros išlipome **Oran** uoste ir traukiniu išvažiavome į **Sidi-Bel-Abbes** — į Prancūzijos svetimšalių legiono centrą. (Pro ten įeina ir po tarnybos išeina visi legionieriai).

(Bus daugiau)

belaisvių. Jų dalis, kelios dešimtys, turėjo laimės pabėgti pakelyje, vienas kitas jau net atsidūręs rusų zonoje, Rytų Vokietijoje, o iš ten laimingai pasiekė vakariečių okupuotą Vokietiją. Gal būtų pravartu paraginti buv. belaisvius rašyti savo atsiminimus. Tokia medžiaga bent kiek padėtų nustatyti į Sov. Rusiją išvežtųjų, o vėliau — ir ten žuvusiųjų skaičių. Tokiems atsiminimams rašyti didelio mokslo ar sugebėjimo nereikia. Lai rašo, kaip kas sugeba. Svarbu faktai, datos, skaitlinės ir tikrovė, o ne pagrąžinimai ar literatūrinė fantazija." **Redakcija**

DIDŽIŲJŲ DIPLOMATIJA IR MAŽŲJŲ KOVA

- * Kada traukia ir kada atstumia mažuosius
- * Mažųjų tautų nauji metodai
- * Problema didiesiems

Cicero, Illipon. — Artėja du sprendimai. Pirmas. Didž. tautų tarpusavio santykių sutvarkymas. Tie santykiai dabar yra labai įtempti. Ir įtempimas vis didėja. Ir apsiginklavimas taip pat. Taigi, išsiaiškinimas turi ateiti. Tas išsiaiškinimas gali būti atliktas ir taikos būdu. Sovietai gali pamėginti padaryti "dideles nuolaidas", kurios reikėtų pavergtųjų tautų vergijos prailginimą, bet didžiųjų — santykių atslūgimas. Gali būti ir karas.

Vienu ir kitu atveju mažųjų tautų laisvės ir nepriklausomybės reikalas bus sprendžiamas ilgesniam laikui. Taigi, ir šitas sprendimas artėja. Mums įdomiausias klausimas, kas gi turėtų būti padaryta, kad neatsitiktų taip, kaip per Antrąjį pasaulinį karą atsitiko?

Kada traukia?

Per Pirmąjį pasaulinį karą Vakarams buvo užėjęs lemiančiai kritiškas momentas. Tada Wilsonas paskelbė savo 14 tautų laisvės punktą. Tai buvo it anų laikų atominė bomba. Priešas nebeišlaikė. Krito. Ir mažosioms tautoms buvo daug gero padaryta.

Dar pavojingesniu Antrojo pasaulinio karo momentu Churchill ir Roosevelt vėl sugalvojo ir metė ant priešų galvų ant-
rą moralinę atominę bombą — Atlanto Charterį. Pasėkos nepaprastos. Pasaulis iš paskutiniųjų sukilo prieš siautėjančius pavergėjus. Bet kas gi buvo toliau? Slapčiausieji didžiųjų suvažiavimai ir nutarimai. Ką jie ten nutardavo — ir šiandien ne-
daug kas tikrai nežino. Bet vieną dalyką visi puikiai žino: tų nutarimų pasėkos tiek tesiderina su Atlanto Charteriu, kiek ugnis su vandeniu.

Mažųjų tautų išvados

Liūdnos. Punktai sau, Char-

dr. KAZYS SRUOGA-VERZIKAS

teris sau, o Sovietai skerdžia jų vergiją sumestas tautas, ir tiek. O bendrai, tuoj karui pasibaigus, nugalėtojai buvo nustatę maždaug tokią "liniją". Kas kritikuoja Sovietus, kas peikia su jais slaptai sudarytas sutartis — tas ardo sąjungininkų, fašizmo nugalėtojų vienybę, tas yra, trumpai sakant, pats fašistas.

Naujieji metodai Irane

Anglai su rusais (dar iš carų laikų) tvarkėsi Irano žemėje, kaip savo nuosavame darže. Iranas turėjo tik vieną didelę teisę: viskam be jokių kalbų pritari. Anglai per tuos laikus išigijo Irane ir turtų ir visokių ten "švenčiausių" teisių. O dabar Iranas turtą nusavina, o anglus — marš lauk! Anglai turi ten netoli ir galingus karo laivus, ir parašutininkų dalinius. Bet jie nejudą. Kodėl? Mat, Amerika sako: "dar palauk". O Sovietai: "tik pabandyk". Iranas, tiesa, elgiasi negražiai ir pats beprotiškai rizikuoja. Vakarams labai kritiška padėtis. Ir tai ne vien anglus tas liečia. Bet tai mažųjų tautų "išvados" ir "nauji metodai" kalbėtis su didžiaisiais.

Staigiai pamilo turkus

Turkija — kitas naujų metodų pavyzdys. Turkija buvo geroką laiką "užmiršta". Juk visiems buvo aišku, kad Turkija Sovietams nepasiduos ir priešinsis iš paskutiniųjų. Tai ko čia ja daug rūpintis? Pasirodė ne visai taip. Turkija vis balsiau pradėjo kalbėti apie neutralumą. Visiems pasidarė aišku, kuo tas dalykas kvėpia. O kai Iranas atsistojo piestu, tai, va, Turkija jau kviečiama į Atlanto Pakto kompaniją.

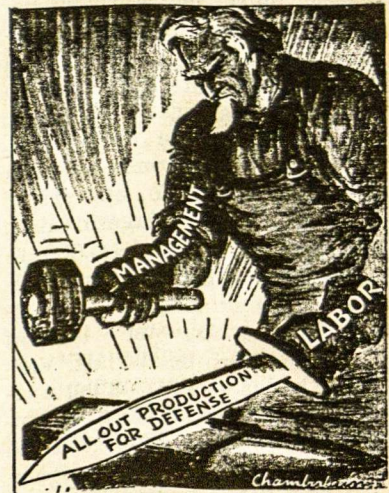
Problema didiesiems

Tiesa, Iranas, Turkija — gal dar būtų, taip sakant, pusė bė-

dos. Bet tuos naujus metodus labai studijuoja ir Irakas, ir Egiptas, ir dar gal kiti, kurie šiandien tyli ir neturi progos "pasakyti". Tai nauja problema didiesiems, atsiradusi labai nepatogiu momentu. Nes gi tie naujieji metodai katastrofiškai silpnina frontą prieš Sovietų agresiją. Prieš ką ta Sovietų agresija? Nebe daug mažų tautų beliko, kurios nebuvo geruoju numestos sovietams. Vadinasi, dabar atėjo kitų eilė. O gi stipriausias karo sąjungininkas — gali būti pavergtos tautos. Gi tos tautos sekė ir seka, ką daro didieji dabar. Viešai pasireiškę mažųjų žygiai rodo, kad gražių žodžių ir miglotų deklaracijų laikai praėjo. Nebepakanka. Ir mažieji pradeda surasti būdus ir progas kietai stoti už savo garbę ir interesus. Neminkščiau net už didžiuosius.

Tai nauja ir sunki problema didiesiems. Bet, jos neišsprendus, sunku tikėtis laimėti mūšį prieš Sovietus. Visvien, ar tas mūšis vyktų tik diplomatijos, ar tikrojo karo lauke.

Amerikos diplomatija jau nuo seniau ieško kelių tai problemai išspręsti. Yra daug ženklų, kurie rodo, kad jai pasiseks. Bet tai atskira tema. Apie ją kiek vėliau.

JAV TARPTAUTINĒS POLITIKOS LŪŽIAI

DOMAS PENIKAS

Jungtinu Amerikas Valstiju politika, tiek vadaus tiek uzsienu, visada pasizymedavo atvirumu, teisingumu, grieztu laikymusi tarptautiniu sutarcu. Ta gera savybe, isplaukianti is gilaus demokratinio supratimo, nera ir ligi siol isnykusi. Bet gi sis girtinas Amerikas privalumas daug jai kastavo praecityje, o dabartis gula visu svoriu kanciu, kurios ateityje gali tik dideti.

Kur to viso priezastis?

Yra girtinas JAV gilus demokratinis isisiauklejimas su visomis vadaus ir uzsienu politikos dorybemis, bet uztat papeiktina ju buvusi nesistengima pazinti kitu didziuju krastu politiniu keslu. Tad sis neapdairumas Ameriku ir bus nuvedes i dabartines politines klampynes, is kuriu isbristi reikes daug pastangu ir auku.

Apzvelge tik stambmenomis sios salies paskutiniojo desimtecio doleriu ir ginklu ramstoma tarptautine politiku, pamatsime joje daug kontrastiniu luziu: pries kelerius metus buves draugas, kuriam pagalbeti buvo atdari Amerikas resursai, siandiena yra tapus mirinu priesu, o is anuometinio prieso, beveik totaliskai pries sešeris metus sunaikinto, siandiena norima pasidaryti patikima sajungininka. Stai tu JAV tarptautines politikos luziu tragiškoji eile:

1940 m. JAV ir Japonijos tarpusavio santykiai buvo isitempe ligi tiek, jog greitai tarp juju kilo karas. Tiesa, uzpuolike buvo Japonija, o pastaroji agresore pasidarė labiausia tik del to, kad JAV grieztai stoji ginti Kinijos interesus pries i sios zeme isiverzusia Japonija. Vadinasi, anuomet Amerika visomis priemonemis gelbejo Kinija, o siandiena toji pati pries sešerius metus apgintoji Kinija (tik tapusi raudona) duria peiliu i pasoni jos gelbetojai.

Nuo 1941 iki 1945 metu Japonija buvo mirtinu JAV priesu ir privalėjo buti sunaikinta.

Gi siandiena matome ka kita: pries sešerius metus nugaletoji Japonija ruosima irikiuoti i JAV sajungininku eiles Tolimuosiuose Rytuose. Tai rodo neseiniai San Franciske pasirašytoji su Japonija taikos sutartis, kurios svarbiausiu iniciatoriumi buvo Jungtines Amerikas Valstybes.

Per ketverius paskutiniojo pasaulinio karo metus JAV paaukojo 589.000 zmoniu ir milijardus doleriu, kad sunaikintu europiniu saliu agresoriu—hitlerinę Vokietija. Dabar, po trumpo sešeriu metu laikotarpio, griežtoji Amerika savo buvusi priesa noretu vel apginkluoti ir net padaryti Vakarų bloko sajungininku.

Antrajame pasauliniame kare Rusija buvo JAV sajungininku, gavo milijardus pagal nuomojimo ir paskolos istatymus. Po penkeriu metu Rusija tapo priesu Nr. 1 ir dabar zaidzia ugnimi, kuri gali iziebtii tretiji pasaulini gaisra.

Vos tik po 2-jo pasaulinio karo, lauzydama tarptautinius susitarimus, komunistine Jugoslavia šaudė per jos teritorija skrendancius JAV lektuvus. Siandiena, nors irgi komunistine tebesanti, tik Tito savarankiskai diktatoriškai valdoma, Jugoslavia gauna amerikietiska pagalba ir tos pagalbos tikisi daugiau.

Gal daugiau tik pataikaudama savo sajungininkui Sovietu Rusijai, siekusiai sunaikinti paskutinį prieškomunistinį atsparos taška, JAV prisideda prie diktatoriškai Franko valdomos Ispanijos pasmerkimo. Siandiena JAV jau vel yra uzmezgusi su ta pacia Ispanija diplomatinis santykius ir pasirašiusi atitinkamas sutartis.

Nė vienas laisvojo pasaulio galvojas žmogus negalētu nuveikti, kad čia aukščiau sužymėti JAV tarptautinės politi-

kos lūžiai, įvykę pasėkoje reikalo sudrausti agresorius, atlikti sveika politine išmintimi, siekiant atstatyti demokratinę lygsvarą pasaulio tautų tarpusavio santykiuose. Bet, antra vertus, niekas negali nušlyčyti ir to fakto, jog ligi šiol visuotino solidarumo pasaulyje nepasiekta tik todėl, kad permaža buvo dedama pastangų atpažinti vilką avies kailyje, kokių anuomet ir buvo Sovietų Rusija. Ši paskutinioji tada darė viską, kad tik kaip nors Amerikai, po paskutiniojo karo tapusiai vienintėlei galingiausiai pasaulio valstybei, apdumtų akis.

Nereikėjo laukti nė penkmečio, ir jau Vakarų demokratijos, su JAV priešakyje, išgirdo riaumojančią rusiškąją mešką. Padėtyje susiorientavę vakariečiai pamatė, jog jie patys savo rankomis išaugino naują agresorių, kuriam atsispirti Europoje nebeliko jėgos. Vien dėl to, kad tas išugdytasis agresorius dar nesijaučia visiškai pasirošęs, V. Europa gali dar kol kas laisvai svarstyti tas priemones ir būdus, kokių teks griebtis, kai naujas gaisras užsipliesns. Bet ar Europa besuspės susitarti vieningai gesinti gaisrą, ar tik jai neteks dar kartą skaudžiai nukentėti, kol su visomis reikalingomis priemonėmis atskubės į pagalbą užjūrio gaisrininkai.

Galutinėje išvadoje tenka pasakyti, jog šiuo metu Amerika yra gerame savo tarptautinės politikos kelyje. Įvykę politikos lūžiai išugdė jos budrumą bei politinį akyumą. Jai dabar yra aišku, jog dabartinis pasaulio laisvės priešas yra kur kas baisesnis, negu ankstyvesnieji kartu paėmus. Tikėkime, jog Amerika, tapusi galingiausia pasaulio valstybe, nenustos jautusi pareigą tą pasaulį įstatyti į sveikas demokratinės vėžes. JAV neturėtų pasiduoti ir dabar prasidėjusiai Stalino "taikos" ofenzyvai.

LIETUVOS VIETINĖ RINKTINĖ 1944 M.

NAUJI SUSIDŪRIMAI SU VOKIEČIAIS

PLK. O. URBONAS

Jei iki šiol mūsų santykiai su vokiečiais ir nepaaiškinamą draugiškumą, tai buvo bent pakenciam. Rimtesnis susidūrimas įvyko 306 batalionui išvykstant į Vilnių, nors tas išsiuntimas buvo drauge su vokiečiais aptartas ir jų aprobuotas.

Laikydami turimo su jais susitarimo, parengėm batalionui reikalingus operatyvinius įsakymus ir susitarėm su vokiečiais dėl ešelonų. Paskirtą dieną ir valandą batalionas išvyko į Marijampolės geležinkelio stotį pasikrauti. Buvo apie 9 valanda ryto. Gen. Plechavičius tuo metu buvo generalkomisariate, posėdyje, o aš štabe. Ir štai skambina man iš Marijampolės geležinkelio stoties bataliono vadas ir praneša, kad gen. Harm ryšio karininkas vokiečiai įteikę jam Harmo įsakymą batalionui vykti ne į Vilnių, bet į Ašmeną, ir kad toks pat įsakymas duotas ir ešelonui, kuris nukreiptas į Ašmeną. Štai tau ir susitarimas! Vadinas, vokiečiai pradeda rodyti tikrąjį savo veidą. Bręsta konfliktas. Tačiau ir mums naudinga "patastyti taškus ant i". Net nemėgindamas pasiekti generolo (tai man, turbūt, visvien nebūtų pavykę), čia pat prie telefono įsakiau bataliono vadui užsirašyti šią telefonogramą: "Rinktinės Vadas įsakė Tams-tai žinoti, kad batalionui išimtinai privalomi tiktai Rinktinės Vado arba jo štabo duoti įsakymai. Visi kiti įsakymai batalionui nėra privalomi. Batalionui vykdyti operatyvinį įsakymą Nr. iš dienos. Atitinkamas parašas".

— Aišku?

— Aišku!

Po to skambinu Harmui ir pranešu, kad turiu be galo svarbų ir skubų reikalą ir prašau mane tuojau priimti. Harm atsisako: pas jį posėdis, jis užimtas. Tada prašau jį pasirūpinti

paskirti generolui ir man pavaduotojus, nes generolas turbūt štaban daugiau nebeateis, o aš štabą tuojau apleidžiu. Harm kviečia tuojau atvykti į štabą. Ateinu. Lyg įniršęs liūtas, bėgioja Harm po savo kabinetą ir iškart puola mane. Jis visiškai nesuprantas, ko mes nori. Esą jis visais būdais stengiasi mus patenkinti, o mes statom kažkokius nepagrįstus reikalavimus ir t. t. Paduodu jam jo paties pasirašyto susitarimo nuorašą. Pradeda kalbėti ramiau. Aiškina, kad įsakymas duotas jo štabo, be jo žinios, kad jis labai apgailestaujamas, kad taip išėję, daugiau to nebūsią. Tačiau šis įsakymas turis būti išpildytas, nes to reikalaujamas jo autoritetas. Atkertu jam jo paties žodžiais: ir gen. Plechavičiaus autoritetas reikalauja, kad įsakymas būtų išpildytas. Ginčas tęsėsi ilgokai. Galų gale, matydamas mano užsispyrimą, Harm nusileido ir mano aki-vaizdoje padiktavo adjutantui prieš tai duoto savo įsakymo atšaukimą.

Suprakaitavęs išeinu iš Harm štabo. Kaip pažiūrės į šį incidentą mūsų generolas, kuris iki šiol dar nieko nežino? Nejaugi be jo žinios aš buvau pasirengęs atleisti jį iš tarnybos? Nors aš gerai pažinojau generolą, gerai žinojau ir jo nusistatymą, bet juk čia ne eilinis įvykis. Štabe generolo dar nėra. Po kiek laiko jis ateina. Pranešu... Generolas nusišypso, visiškai sutikdamas su tuo, kas buvo padaryta.

Visą savo gyvenimą turėjau laimės dirbti su viršininkais, kurie manim pasitikėdavo. Todėl visuomet turėjau ir tam tikrą darbo laisvę. Bet šiuo atžvilgiu gen. Plechavičius sudaro net ismtį. Tiesa, generolą pažįstu jau nuo 1921 metų, bet ypatingai artimai mes nebuvo-

me suėję. Žinojau, kad generolas yra plataus masto žmogus, kuris nemėgsta kištis į visas kasdieninio darbo smulkmenas, kad nemėgsta "blusinėtis" visoje vadovavimo technikos detalėse. Žinojau, kad neturėsiu abejoti dėl kiekvieno savarankiško veiksmo, nes buvau tikras, kad kiekvieną mano sprendimą, jei jis yra suderintas su pagrindiniu mūsų nusistatymu, jis pateisins ir akceptuos. Todėl ir manau turįs pagrindo tvirtinti, kad mūsų bendradarbiavimas buvo sklandus.

Generolas man atleis, kad šiuose puslapiuose aš atskleidžiu tiek intymesni mūsų bendradarbiavimą. Mano gilios pagarbos jausmas, mano dėkingumas už tą nepaprastą pasitikėjimą, kuris man visą laiką buvo rodomas, verčia mane nušviesti šiuos generolo charakterio bruožus.

Tai buvo dar Vietinės Rinktinės formavimo pradžioje. Apie Rinktinę maža kas dar buvo žinoma. Suprantama, plito visokie gandai. Reikėjo juos atitaisyti. Galvojau sukviesti spaudos atstovus ir prašyti generolą duoti jiems atitinkamus paaiškinimus. Bet jis buvo užimtas, jis užverstas darbu, jo galva užimta daug svarbesniais reikalais, negu bet kokių gandų paneigimas. Surašiau pagrindines mintis ir atidaviau informacijos skyriaus viršininkui tai parengti, V. R. vado su spaudos atstovais pasikalbėjimo formoje. Atlikęs visus centūros formalumus, atidaviau spaudai. Kitą rytą, dar iš savo buto, skambina man generolas į štabą ir klausia, kada gi jis kalbėjęs apie visus tuos dalykus, kurie atspausdinti laikraštyje. Paaškinu generolui savo samprotavimus, ir klausimas buvo baigtas. Toliaus Vietinės Rinktinės formavimo eigoje buvo aktualus karininkų šaukimo klausimas. Generolas, skubėdamas į posėdį, savo ranka parašė skelbimo tekstą ir atidavė atitinka-

mam štabo skyriui. Atneša man plk. Šova generolo surašytą tekstą ir praneša, kad skelbimas parašytas tokia forma, jog, jo nuomone, skelbti negalima. Su plk. Šovos motyvais teko sutikti. Tačiau generolas nebepasiekiamas, o skelbimas skubus.

Patys perredagavome tekstą ir pasiuntėme spaudai. Ryt dieną skambina generolas:

— “Klausyk, mielasai, man bus be galo nemalonu, jei iš visų Vietinės Rinktinės karių man teks pirmuoju pasodinti į daboklę savo štabo viršininką. Kas perdirbo mano skelbimą?” Paaškinu, ir generolas su mano paaškinimu sutinka, mane pateisina.

Tokių faktų buvo ir daugiau. Gal jie smulkūs, gal nereikšmingi bet reikalinga plataus akiračio, reikia viršininkui stovėti virš smulkmenų, visus reikalus spręsti iš esmės, kad jis toleruotų tokius savo valdinio veiksmus. Ne kiekvienas viršininkas su tuo sutiktų.

Antras nė kiek nemažesnis susidūrimas su vokiečiais įvyko — siunčiant į Trakus 303 batalioną. Kaip ir praeitą kartą, siunčiant į Vilnių 306 batalioną, 303 bataliono siuntimas į Trakus buvo su vokiečiais aptartas ir jų aprobuotas. Parengėm reikalingus įsakymus, reikiamu laiku juos batalionui įteikėm. Batalionas pasikrovė Marijampolėje, Kauno stotyje jį pasitiko štabo atstovas ir be jokių incidentų išlydėjo toliau, Trakų link. Atrodė, viskas tvarkoje. Kitą rytą štabe kalbu su bataliono vadu telefonu, ir jis man praneša nuostabių dalykų. Pasirodo, atvykus batalionui į Lentvarį, ten jį sutiko vokiečiai karininkas iš Rygos ir perdavė Jeckeln įsakymą vykti ne į Trakus, bet į Svyrius. Batalionas turįs Svyrių rajone užimti visą eilę kaimų, kurių dauguma — jau už Lietuvos ribų. Bataliono vadas visokiais būdais mėgina atsikalbinėti, rodo gautus iš štabo įsakymus, bet vokiečio perkalbėti nesugeba. Mėgina jis skambinti į Kauną, bet Kauno centrinis paštas jam atsako, kad nei generolo, nei mano tele-

fono numeriai paštui nežinomi (matyt, eventualiam bataliono vado mėginimui susirišti su generolu arba su manim — vokiečių buvo pasiruošta). Vokiečiai, kuriam pritrūko kantrybės, duoda įsakymą ešelonui išvykti. Tada bataliono vadas, gen. št. plk. ltn. Šepetys įsako kareiviams apleisti vagonus, išrikiuoja batalioną perone ir vokiečiui pareiškia, kad jis, pildydamas generolo įsakymą, žygio tvarka vyksta į Trakus, o bataliono turtą jie gali, jei nori, vežti į Svyrius... Batalionas per naktį nužygiavo į Trakus ir užėmė jam paskirtą rajoną. Traukinys su bataliono turtu atvyko į Trakus tik pietų metu. Bataliono vado pasiūlymas buvo griežtas, kariškas. Gen. Plechavičius, visą įvykį patikrinęs, plk. ltn. Šepečiui, už stropų ir tikslų įsakymo įvykdymą, pareiškė viešą padėką Rinktinės vado įsakyme. Kokį išpūdį šis įsakymas padarė vokiečiams, deja, pasakyti negaliu, nes, dėl šio įsakymo (mes gi privalėjome visų mūsų įsakymų nuorašus siųsti Harmui) man su vokiečiais kalbėti neteko. Jie šia tema kalbos nepradėdavo, o aš juo labiau.

Šie faktai mums aiškiai parodė, kad vokiečiai sistemškai siekia savo tikslo — šiokiu ar tokiu būdu generolą ir jo štabą pastatyti į tokią padėtį, kad jis negalėtų vadovauti savo daliniams. Ir lietuvių tarpe atsirado žmonių, kuriems tikras lietuviškas generolo nusistatymas nepatiko, kurie ieškojo priemonių jį iš Vietinės Rinktinės pašalinti ir pakeisti kitu asmeniu. Ar jie vadovavosi asmeninės karjeros sumetimais, ar buvo taip tampriai su vokiečiais susirišę, kad jiems kito kelio jau nebebuvo, nežinau. Tačiau jau balandžio mėnesio pradžioje mes gavome pranešimą, kad grupė žmonių buvo susirinkusi posėdžio, kuriame nutarta prašyti vokiečius, kad pakeistų Vietinės Rinktinės vadovybę. Šio posėdžio pasėkoje, vokiečiams jų buvo įteiktas memorandumas (įteiktas jis buvo Harmui), kuriame nurodoma, kad Vietinės

Rinktinės vadovybė, atstovaudama grynai lietuviškus interesus, deda pastangas vien tik savajai kariuomenei formuoti, vokiečių interesais nesidomi, mobilizaciją praveisti žada, bet jos paskelbimą vilkins kaip galima ilgiau; o jei ją ir paskelbs, tai praves tokiu būdu, kad ji neduotų jokių rezultatų. Vietinės Rinktinės vadovybė mananti, jog vokiečiai visvien karą pralaimės ir, esą, jau atėjęs laikas susirūpinti, kaip vokiečiais atskratyti. Toliau tame memorandume buvo nurodoma, kad naujoji vadovybė garantuoja sėkmingai praveisti mobilizaciją ir suformuoti tuos pagelbinius tarnybos dalinius, dėl kurių formavimo Vietinės Rinktinės vadovybė vis surandanti tiek daug kliūčių.

Kad šitas pranešimas parodė tai, kas tame posėdyje buvo nutarta, mes turėjome progos įsitikinti, kada Jeckeln, suimant generolą ir mane, išdrožė mums prakalbą. Visi tie kaltinimai, kuriuos primesdavo mums to memorandumo autoriai, Jeckeln'o beveik tais pačiais žodžiais buvo pakartoti. Pagaliau vienas to posėdžio iniciatorių, po mūsų suėmimo, priėmė Vietinės Rinktinės likučius. Kaip jam pasisekė išpildyti vokiečiams duotąjį žodį mobilizacijai praveisti — visiems yra žinoma: mobilizacijos rezultatas buvo lygus nuliui.

(Bus daugiau)

Mūsų tradicinis

K A R Y S —

**mūsų pareiga, garbė
ir pasididžiavimas!**

ATOMINĖ ENERGIJA IR JOS PANAUDOJIMAS

2. Dirbtinės radioaktyvios medžiagos

Atominis reaktorius, kuriame uranijus paverčiamas plutonijum, yra gausus įvairaus greičio neutronų šaltinis. Šie neutronai gali prasiskverbti į daugumos elementų branduolius, paversdami juos naujais tų elementų izotopais. Naujieji izotopai dažniausiai būna nelabai pastovūs, taigi radioaktyvūs: kiekvieną sekundę jų atomų tam tikra nedidelė dalis suirsta, pavirsdami kitais, pastovesniais, elementais. Istantieji atomai skleidžia įvairius spindulius: vieni sunkius helioninius alfa spindulius (pvz. polonijus), kiti tik labai lengvus ir skvarbius gamma spindulius (pvz. radioaktyvusis kobaltas Co-60), tretį tik negatyviuosius beta spindulius (pvz. fosforas P-32), dar kiti — dvi ar visas tris spindulių rūšis kartu. Tokiu būdu, duotame radioaktyvaus izotopo pavyzdyje nepastovijų atomų nuošimtis, laikui bėgant, mažėja ir spinduliuojimas silpnėja. Laikotarpiu, per kurį radioaktyvaus izotopo spinduliuojimo intensyvumas sumažėja pusiau, vadinamas šio izotopo pusamžiu. Vienų radioaktyvių izotopų pusamžis trunka tik vieną akimirką, kitų ilgesnį laiką (valandas, dienas, savaites...), dar kitų — tūkstančius metų. Kuo radioaktyvaus izotopo pusamžis trumpesnis, tuo jo spinduliuojimas intensyvesnis.

Per specialiai šiam tikslui rezervuotas angas nuleidžiant į atominį reaktorių įvairių elementų (arba jų junginių) pavyzdžius ir paliekant juos ten tam tikram (kartais gana ilgam) laikui bombarduojamus neutronais, yra gautas didelis skaičius (per 700) įvairių radioaktyvių izotopų (dirbtinių radioaktyvių medžiagų), kurie pasirodė galingu mokslo ir technikos pažangos įrankiu: jais sėkmingai naudojasi mokslas, siekdamas vis gilesnio visatos struktūros supratimo ir jos evoliucijos kelių pažinimo; jais lygiai sėkmingai naudojasi ir technika, nešdama žmonijai vis didesnę ir didesnę medžiaginę gerovę.

Radioaktyvių izotopų reikšmė sparčiai auga. Čia tegalime paminėti — ir tai tik labai bendrais bruožais — vos keletą mokslo ir technikos sričių, kuriose radioizotopai jau spėjo tvirtai įsigalėti.

FIZIKOJ IR CHEMIJOJ radioaktyvūs izotopai įgalino tyrinėtojus atlikti ikišiol neįmanomus matavimus

DR. INŽ. J. VĖBRA

ir išaiškinti daugelį ikišiol nesuprastų reiškinių ir reakcijų.

Radioaktyvių izotopų spinduliuojimui konstatuoti ir jam kiekybiškai nustatyti, mokslininkai turi labai tobulus ir jautrius įrankius: Geiger-Muellerio skaitiklį ir Lauritseno elektroskopą. Šių matavimų nepaprastas tikslumas leidžia išmatuoti tirpingumą tokių medžiagų, kurios ikišiol buvo laikomos "netirpstančiomis", arba garų slėgimą tokių medžiagų, kurios ikišiol buvo laikomos "negaruojančiomis". Tam tikslui užtenka tiriamosios medžiagos molekulių įvesti nors vieną radioaktyvų elementą: toks radioaktyviais atomais paženklintos medžiagos nuolatos skleidžia spindulius, kurių dėka jos lengvai atpažįstamos, ir jų kiekis nustatomas su ikišiol nesvajotu tikslumu. Tokių "paženklintų" molekulių pagalba jau yra išnarpliota eiga visos eilės chemiškų reakcijų, kurių supratimas turi didelės teoretinės ir praktiškos reikšmės.

PRAMONĖJE radioaktyvių izotopų vaidmuo taip pat be paliovos didėja. Pavyzdžiui, viskozio šilko gamyboje labai svarbu greit ir tiksliai konstatuoti desulfurizacijos pabaigą; į gamybos procese vartojamą anglies sulfidą įmaišius nedidelę dalį tokio pat junginio, kurio siera radioaktyvi (S-35), galima nesunkiai pasekti desulfurizacijos eigą pagal spinduliuojimo intensyvumo silpnėjimą: spinduliuojimo pranykimo momentas sutampa su desulfurizacijos pabaiga. Ten, kur dirbama su labai nuodingomis medžiagomis, radioaktyvaus izotopo nedidelė priemaiša suteikia galimybę atpažinti nuodingų medžiagų ore labai mažoj koncentracijoje. Radioaktyvių izotopų pagalba galima pasekti požemines vandens sroves, nustatyti žibalo šaltinių kontūrus ir pan. Alfa spinduliuojimo intensyvumas greit silpnėja, atstumui didėjant. Šiuos alfa spindulius skleidžią izotopai įgalina išmatuoti labai mažus judesius, pavyzdžiui, kitais būdais neapčiuopiamus mikrosvartiklių svirties svyravimus, padidindami svėrimo jautrumą kelis šimtus kartų. Šiandieninės mikrochemijos tiksluose tyrinėjimuose tai didelės reikšmės dalykas.

Radioaktyvių izotopų pagalba jau

yra išspręsta daugybė pramonės problemų: automatiškai kontroliuojamas filmų homogeniškumas ir storio vienodumas, išmatuojamas skysčių lyginamasis svoris uždaruose vamzdžiuose ar neprieinamuose induose, išmatuojamas uždaro indo sienų storis millimikrono tikslumu (svarbu metalų korozijos tyrinėjimuose), tolydžio nustatomas darylos koncentracijos kitėjimas tirpale ir audekle, surandami defektai atskingose mašinų (pvz. lėktuvo variklio) ar ginklų dalyse, tiriami plieno paviršinio kietinimo procesai (anglies, azoto ir kt. medžiagų difuzija metaluose), nustatomas mišinių homogeniškumas, centrifugavimo, filtravimo ir kt. procesų efektingumas ir t.t. ir t.t.

ZEMĖS ŪKYJE radioaktyvūs izotopai jau yra padėję išspręsti eilę svarbių klausimų ir duoda didelių vilčių ateičiai. Derliaus reikšmė kiekvienam aiški. Geram derliui gauti, reikia augalui duoti visa, kas jo augimui ir brendimui reikalinga. Tai galima įvykdyti tik žinant ko, kokiam kiekyje ir kokiame pavidale augalui reikia, kurie iš reikalingų dalykų dirvoje yra ir kurių trūksta. Nors žmonija jau nuo labai senų laikų suprato žemės ūkio svarbą, ir juo domėjosi, tačiau čia paminėti klausimai ikišiol neturėjo tikslaus atsakymo. Jei anglies, vandenilio ir deguonio vaidmuo augalo vystymesi buvo beveik patenkinamai ištirtas paprastomis chemijos priemonėmis, tai su fosforu, kaliu, azotu, siera, kalciumu, magniumu, geležimi ir ypač variumu, cinku, manganu, molibdenu, boru... reikalas buvo sunkesnis, nes šių elementų augale tėra mažas nuošimtis, todėl nustatyti jų kiekį ir išaiškinti jų vaidmenį augalo gyvenime buvo neįmanoma be radioaktyvių izotopų pagalboms.

Dideli kapitalai kasmet išleidžiami fosforinėms trąšoms, tad jų tikslingas panaudojimas žemės ūkyje turi ypatingos reikšmės. Fosforo yra dirvožemyje. Dirbtinės fosforinės trąšos, pasėtos į dirvą, neilgai teišbūna augalui prieinamam pavidale. Jei būtų įmanoma nustatyti, kurią jam reikalingo fosforo dalį jvas paėma iš natūralinių fosforinių dirvožemio junginių ir kurią iš dirbtinių pasėtų trąšų, būtų aiška, ar į šią dirvą ir šiam javui apsimoka sėti fosforinių trąšų, ar ne. Šią problemą neseniai padėjo išspręsti radioaktyvusis fosforo izotopas. Natūra-

lusis dirvos fosforas (P-31) nėra radioaktyvus. Dirbtinių fosforinių trąšų sudėtinį įvedama nedidelė dalis (nedaugiau vienos milijoninės) radioaktyvaus fosforo izotopo (P-32). Jei jave būtų rastas tas pats radioaktyvaus fosforo nuosėtimis kaip ir pasėtoje trąšoje, tai reikėtų, kad visą sau reikalingą fosforą javas paėmė iš dirbtinės trąšos. Jei šis nuosėtimis pasirodytų perpus mažesnis (radioaktyvusis fosforo izotopas dukart labiau atskiestas), tas reikėtų, kad javas pusę sau reikalingo fosforo paėmė iš dirbtinės trąšos, o kitą pusę iš dirvos, ir pan. Šiuo būdu buvo išaiškinta, kad medvilnei, tabakui, bulvėms reikia daug fosforo, o kukurūzams mažai. Bulvės naudoja didelius fosforo kiekius per visą jų augimo laiką, o tabakui reikia daug fosforo tik augimo pradžioje. Panašių tyrinėjimų pasėkoje paaiškėjo, kad daugiausia kalio naudoja tabakas ir bulvės. Kalcio (kalčių) labiausiai reikalingi dobilai, šparagai, špinatai, runkeliai, kopūstai; priešingai, kukurūzams, avižoms dirvos kalkinimas nereikalingas. Sierą didesniais kiekiais tenaudoja tik kai kurie augalai: kukurūzai, pomidorai, cukriniai runkeliai.

Konstatuota didelė reikšmė augalams visos eilės elementų, kurių augaluose terandama tik labai maži kiekiai: magnio, geležies, vario, cinko, boro, magano... Be radioaktyvių izotopų pagalbos, šių taip negausiai augalų sudėtyje užtinkamų elementų vaidmuo negalėtų būti išaiškintas. Tyrinėjimai šioje srityje vykdomi labai intensyviai ir daug iš jų tikimasi.

Kai kurie žemės ūkio specialistai mano, kad piktžolių ir vabzdžių išnaikinimas dar daugiau pakeltų derlių, nei dirbtinių trąšų naudojimas. Kovai su piktžolėmis ir vabzdžiais chemikai yra sugalvoję tūkstančius junginių, iš kurių parinkti veikliausius ir nustatyti tinkamiausius jų panaudojimo būdus taip pat padeda radioaktyvūs izotopai. Pvz., į tyrimų reikalams auginamų kenkėjų maistą įmaišant radioaktyvių medžiagų, patys kenkėjai, visose savo gyvenimo fazėse (kiaušinėliai, vikšrai), tampa radioaktyvūs. Šio radioaktyvumo dėka lengva kenkėjus pakekti, išaiškinti jų gyvenimo būdą ir sugalvoti tinkamiausias apsigynimo priemones.

BIOLOGIJOJ, FARMAKOLOGIJOJ radioaktyvūs izotopai vaidina vis didesnę ir didesnę vaidmenį. Jų pagalba pavyko pasekti žmogaus organizme svarbius jam elementus (kalci, geležį, fosforą, jodą, sierą...)

bei junginius (angliavandenius, aminorūgštis, riebalus...) ir precizuoti jų vaidmenį gyvybiniuose procesuose. Radioaktyvi anglis, įvesta į cukraus molekulą, tikimasi, netolimoj ateity išaiškinti ikišiol nesuprastą cukraus ligą. Įvedant radioaktyvius izotopus į vaistų molekulus, pasekamas jų kelias bei transformacijos žmogaus organizme ir išaiškinama, koku būdu vaistai naikina mikrobus arba kitaip šalina organizmo negalavimus. Gydomo procesų detalus pažinimas įgalina chemiką suprojektuoti ir pagaminti dar veiklesnius gydomuosius junginius.

Yra pastebėta, kad į gyvų organizmus patekęs radioaktyvusis fosforas (P-32) skaldo chromozomas ir sužadina biologines mutacijas: tikimasi šiuo būdu sukurti naujų gyvų organizmų.

MEDICINOJ radioaktyvūs izotopai vartojami diagnozei ir gydymui. Pvz., tiroidinės liaukos sutrikimams anksčiau buvo išpjaunama liaukos dalis ir analizuojama. Dabar ši nemaloni ir pavojinga operacija nebereikalinga; užtenka įšvirkšti pacientui tirpalo, kurio sudėtinį įeina radioaktyvusis jodas I-131 ir po 1-2 valandų patikrinti tiroidinės liaukos radioaktyvumą, prie paciento sprando prigludžiant Geiger-Muellerio skaitiklį. Iš skaitiklio parodymo matyti, ar liauka absorbuoja normalų jodo kiekį, ar perdidelį (hypertiroidizmas) ar permažą (hipotiroidizmas). Tas pats radioaktyvusis jodas, įvestas į darylinį junginį, vadinamą dijudofluorescinu, tarnauja smegenų vėžiui pažinti ir gydyti. Daugumoj jaunos, greit besidauginančios vėžiagumbio ląstelės godžiau absorbuoja jodą paženklintą fluoresceiną, negu normalios sveiko audinio ląstelės. Pacientui įšvirkštas dijudofluoresceinas jau po 15 minučių pradeda rinktis vėžiagumbiuose; po 1½-2 val. jo koncentracija būna didžiausia. Vėžiagumbių absorbuotą jodą lengva konstatuoti iš lauko pusės, prie galvos prigludžiant Geiger-Muellerio skaitiklį ar Lorentseno elektroskopą. Diagnozė greita ir neskausminga. To paties radioaktyvaus jodo pagalba galima išmatuoti lignonio kraujo tūrį. Tam tikrą kiekį šiuo radioizotopu paženklinto baltymo įšvirkškus į veną ir po 20 min. iš tolimiausio tai vietai kūno taško paėmus kraujo pavyzdį, iš jo plazmos radikaktyvumo galima nustatyti, kiek kartų įšvirkštasis baltymas atskiedė, vadinasi, kiek kartų paciento kraujyje plazmos yra daugiau, negu buvo įšvirkšta baltymo. Panašiai radioaktyviu fosforu P-32 galima paženklinti ir išmatuoti raudo-

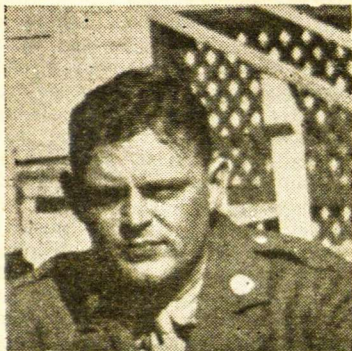
nąsias kraujo ląsteles. Abiejų matavimų kombinacija duoda bendrą paciento kraujo tūrį. Panašiai nustatomas kraujo cirkuliacijos greitis, įšvirkščiant į veną valgomosios druskos tirpalo, kurioje paprastasis natrio pakeistas jo radioaktyviu izotopu Na-24, ir žiūrint, per kiek sekundžių šio izotopo spinduliavimas pasirodys, pvz., kojos papėdėj. Šiuo metodu taipogi pavyksta nustatyti įvairius širdies veikimo sutrikimus. Chirurgija taip pat naudojasi radioaktyviais izotopais. Pvz., jei paciento sutriuškitas kelis, į blauzdą įšvirkščiami radioaktyvaus izotopo druskos ir žiūrima, ar radioaktyvumas pasirodys šlaunyje: jei pasirodo — reiškia, kraujas cirkuliuoja ir kelį galima gydyti, jei nepasirodo — kraujo apytaka nutraukta ir koją reikia nupiauti.

Radioizotopai ne tik padeda ligą pažinti, bet dažnai ją ir gydo. Pvz., radioaktyvusis jodas sėkmingai gydo tiroidinės liaukos perdidelį aktyvumą (Graves'o ligą); jis susirenka tiroidinėj liaukoje ir savo spinduliavimu mažina jos veiklumą. Tas pats radioaktyvusis jodas vartojamas gydyme įvairių širdies ligų. Radioaktyvusis fosforas (P-32) gydo daugelį kraujo ligų (leukemia, polycythemia vera ir kt.). Tačiau įspūdingiausiai radioizotopai pasireiškė kovoje su vėžio liga.

Vėžys reiškiasi pergreitu dauginimusi ir augimu kurios nors kūno dalies baltyminių ląstelių. Radioaktyvių izotopų spinduliavimas ši normalų augimą stabdo. Reikia tik rasti patogų būdą įvesti radioaktyviam izotopui į vėžiagumbį. Būdų yra įvairių, kurie vartojami pagal aplinkybes. Pvz., tiroidinės liaukos vėžys pagydomas radioaktyviu jodu, kurį ši liauka godžiai absorbuoja. Kaulų smegenys absorbuoja junginį, vadinamą etilbamidinu. Šio junginio sudėtinį įeinantį paprastąjį anglį pakeičiant jo radioaktyviu izotopu (C-14), gaunamas radioaktyvus etilbamidinas, kuriuo sėkmingai gydomas kaulų smegenų vėžys. Kai vėžiagumbis nesunkiai prieinamas įšvirkštimui, jį patogai gydyti radioaktyviu auksu (Au-198). Įšvirkštas į veną aukso druskos tirpalas renkasi kepenyse ir puikiai tinka kepenų vėžiui gydyti. Radioaktyvusis cinkas (Zn-63) iš kraujo susirenka į plaučių kapiliarus, taigi, tinka kovai su plaučių vėžiu. Iš paprasto cinko gaunamasis radioaktyvus galijus renkasi kauluose ir pasirodė tikrai veiklus prieš kaulų vėžį. Dar patogesnė priemonė prieš vėžį pasirodė radioaktyvusis kobalto izoto-

(Nukelta į 21 psl.)

... VĒLIAVOS IŠKELTOS PLAKAS,

SERŽANTAS JONAS BUDRIKAS

Jie kovėsi prie Monte Casino...

II-jo pasaulinio karo veteranas ir garsiųjų Monte Casino kautynių dalyvis, serž. Jonas Budrikas, gimęs 1912 m. JAV, į armiją buvo pašauktas 1942 m. Po apmokymo, kai po tankistas, su tankų daliniu išvyko į Š. Afriką. Sutriuškinę Rommelio armijas, dalyvavo invazijoje į Italiją ir atžygiavo iki Monte Casino. Čia, sutikus vokiečių stiprų pasipriešinimą, po 30 dienų užsitęsusių kautynių dalinys buvo sumuštas, o jo likučiai atitraukti.

— Gailla, — sako serž. J. Budrikas. — Nebeteko mums užimti Monte Casino, dėl kurio tiek aukų sudėjome. Tuo metu, kada kiti daliniai galutinai sulaužė Monte Casino gynybą, mes jau ruošėmės invazijai į Prancūziją.

Vėliau, sėkmingai išsiskėlę Marselio uoste, žygiavo Prancūzijos žeme,

kur ypač sunkias trijų savaičių kautynes turėjo prie Colmar Pocket vietovės. Iš čia jų tankai riedėjo pirmyn ir pirmyn į rytus, tarp daugelio kitų vietovių, užimdami ir garsiąją buv. Hitlerio būstinę, kol pagaliau Salzburgo mieste sulaukė vokiečių kapituliacijos.

— Ar teko matyti rusų kareivių?

— Mačiau miške apsisostojusius. Išpūdį, žinai, baisų paliko. Purvini, nuplyšę ir sunykę. Na ir... cigarečių prašė iš mūsų.

— Ką galvoji apie ateitį, seržante?

— Vieną dieną Amerika su Rusija tikrai susirems ir tikiu, kad dar nuvažiuosiu į išlaisvintą motinos tėviškę — šiluvos miestelį, kur 1924 m., parvykęs iš Amerikos, naujoje koplyčioje tarnavau šv. Mišioms, — pasakojo penkiais Battle Stars medaliais apdovanotas veteranas, kurį Cicerio tremtiniai ypač pamilė. Tai lietuvis pilna šio žodžio prasme, nuširdus ir malonus kiekvienam suiktam tautiečiui.

VI. R.

PETYS I PETĮ SU SENŲJŲ ATEIVIŲ SŪNUMIS

Iš įvairių lietuviškųjų kolonijų karinėn JAV tarnybon pašaukiama ir išvyksta vis daugiau vyrų ir iš naujai atvykusiųjų, tremtinių tarpo. Dalis jų stoja ir savanoriškai. Iš

Massachusetts valstijos pastaruoju metu jų skaičius padaugėjo. Kiek anksčiau iš Hudson, Mass., pašauktas išvyko Julius Šimas, iš Morceterio — Valerijus Gražulis ir kt. Neseniai iš Brockton, Mass., savanoriškai išvyko į aviaciją Jonas Vasiūnas. Ir taip vienas po kito renkasi vyrai. Visi jie intensyviai mo-

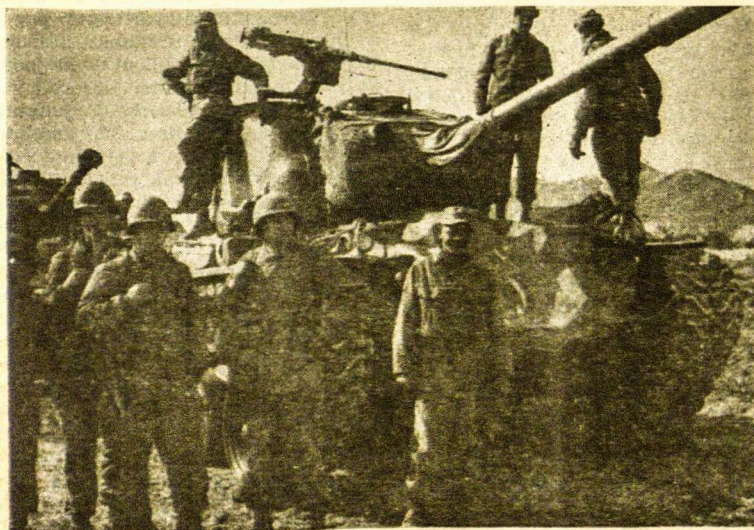

Valerijus Gražulis

kosi karinių dalykų, petys į petį žygiuoja arba jau kaunasi fronte, drauge su mūsų senųjų ateivių sūnumis, drauge su visų JAV tautų karo vyrais.

Prieš keletą savaičių Worcesterin atsilankė atostogų V. Gražulis. Jis dar vos tik pernai atvyko iš Australijos ir šių metų pradžioje buvo pašauktas karo tarnybon. Valerijus patyrė nemaža vargo, kol nuvyko Australijon. Ten dirbo prie geležinkelio. Jaunas, pilnas energijos ir pasiryžimc vyras laimingai nugalėjo visus rūpesčius ir pavcjus. Plaukiant Australijon, jis išgyveno net laivo skendimą. Iš Australijos į JAV atskrido lėktuvu.

Štai, kartą jį sutinku Meno Mėgėjų Ratelio repeticijose. Išsikalbame. Valerijus karine tarnyba patenkin-tas. Jis dirba medicinos skyriuje. Gražulis yra baigęs 7 gimnazijos

JAV tankistai Korejos fronte. Jų tarpe yra ir lietuvis minosvaidininkas Sfc. Algis Zenkus

KARYS — GRAŽIAUSIA
KALĖDŲ

RENKAS VYRAI, ŽYGIS BUS! . . .

klases, tad jam nebus sunku dirbti, lavintis ir savo dabartinėje specialybėje. Šia proga pakviečiu Valerijų išsirašyti KARĮ.

— Ar jis jau vėl eina? — nustebęs klausia jis mane. — O, žurnalas labai gražus! Tuojau man jį išrašyk, — prašo smagiai šypsodamasis karys, vartydamas naują žurnalo nu-

— O kaip, ar negaila čia palikti šio gražaus jaunimo, draugų ir jų skambųjų dainų? — klausiu Valerijų, spausdamas jo dešinę.

— Gaila-negaila, bet reikia žygiuoti ten, kur gyvenimas diktuoja.

Meno Mėgėjų Ratelis Worcesteryje išleidžia jau 9-ji vyrą iš savo tarpo. Tuoj išvyksta ir p. Krasauskas. Spa-

UŽ KALNŲ KARALIŲ TAKAS, VILNIUS VĖL PRIGLAUS PULKUS . . .

lio 4 d. įvyko išleistuvės V. Martintonio. Tai mūsų garsaus chorvedžio-muziko Martincnio sūnus. Išleistuvėse dalyvavo draugai ir Worcesterio liet. organizacijų atstovai. Išleidžiamajam įteikta dovanėlė, p. Kleino meniškai pagamintas kišeninis adresų blonknotas. Atsisveikinimo žodį tarė choro dirigentas p. Snarskis. Sudainuota ilgiausių ir laimingiausių metų.

Gaila yra skirtis su žaliuoju jaunimu. Tačiau tegul išleidžiamųjų širdyse palieka mylimos lietuviškosios dainos, o Tėvynės meilė ir pareiga teparveda jus, drauge su mumis visais, į gimtąjį kraštą. Gražiausios sėkmės visiems Meno Mėgėjų Ratelio nariams! Drąsiai ženkite milijoninėse gretose už laisvę, už demokratiją, už pavergtųjų kraštų išlaisvinimą!

Ats. j. psk. Bal. Brazdžionis

Seržantas Vytautas Keršulis

Vytautas Keršulis, vos tik atvykęs į JAV, tuoj stojo savanoriu į kariuomenę. Baigęs mokymą, dabar jau 8 mėn. kovoja tolimoj Korėjoj. Išsistarnavo seržanto laipsnį. V. Keršulis iš Korejcs parašo ne tik daug laiškų, bet atsiunčia ir daug savo darytų nuotraukų.

merį. Klausiu ar jis nesutinka kariuomenėje ir daugiau lietuvių. Valerijus pasižada mūsų KARĮ parodyti ir kitiems ginklo draugams.

— Dabar man nebus ilgu tarp svetimųjų. Kas mėnesį sulauksiu puikų žurnalą savo gimtąja kalba, su juo gyvensiu. Savo ji spauda man visuomet buvo prie širdies. Be jos dabar man būtų neapsakomai ilgu ir nuobodu, — kalba man nuoširdžiai naujasis KARIO skaitytejas Valerijus Gražulis.

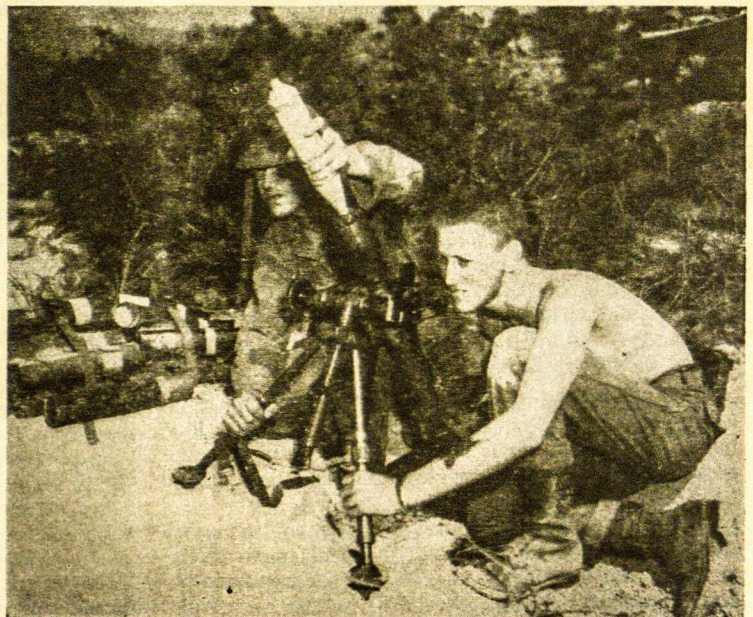
Atsisveikiname. Jaučiuos atlikęs pareigą — laimėjęs naują KARIO bičiulį. Dar tariu:

**DOVANA
IŠTISIEMS 1952 M.**

KARYS

Rimantas Pundzevičius

Korejos mūšių laukuose — 60 mm minosvaidis parengtas paleisti ugnį

Vestuvės

SIMAS URBONAS

Iš apysakos "SAVANORIŲ ŽEMĖ"

NULIŪDĖ topoliai, liauni pakelės berželiai, senų sodų vyšnynai nykiai mojavo rudens vėjuje savo plikų stagarų rankomis. Jie barstė žemėn paskučiausius auksinius rudens varšų likučius. Drėgnas lapų varis byrėjo į molėto vieškelio provėžas, krito į drumzliną griovių vandenį, sagstėsi į banguojančių rugių želmens kilimą. Tyliai mirštanti vasaros gyvėbė jungėsi su naujaja, plačiai bekylančia iš pilkųjų arimų gelmių.

Taurioji motinų motina — Gimtoji Žemė — galimai alsavo jon jaugusių žmonių meile, amžina ištikimybė, gausiais rudens gėrybių ir džiaugsmų žadėjimais.

Kai aną apsiblaususį lapkričio popietį žmonės vieškelyje vieni kitus užklauso, kur eini ar važiuoji — kurčiame rudens dvelkime klegėjo smagūs atsakymai, gili kaimo išmintis, ar net vaizdūs keiksmazodžiai:

— Į Urbos Kazio vestuves!

— Į Zenkaus Aneliukės vainiko pakasynas!

— Tik tu žiūrėk, jau ir ta piemenė diedo užsimanė!

— Jai dar neseniai pienas nuo lūpų nudžiūvo!

— Kas tikėjo, kad tokia dėlė užsikars Urbai ant kaklo?

— Oho! Tas velnio titnagas Zenkus savo žentą dar, ko gero, suvynios ant piršto, kaip šiltą vilną...

— Tegu tik džiaugiasi Urbos savanoris, mergaitė kaip lėlę gavęs. Ne už tokio galėjo išeiti.

— Plikas, kaip tilvikas!

— Ot, rupūžė, išgersim!...

Drėgnas vėjas greitai sklaidė palaidus vyrų balsus ir vežimų paskuigalių pasostėse šiltai sutūpusių moterėlių sodrias kvatones.

Žmonės vieškelyje tolėjo, diena baigėsi.

Padangių palubėje stumdėsi rūškanų debesų milžinai. Po jų sudriskusiais skvernais lapkričio naktis nepastebimai įžiebė spindinčias rudens žvaigždes. Balzganas mėnulio piautavas, vienišas ir pasimetęs, kybojo juodų pamiškių viršūnėse.

Žibalinėmis lempomis apšviesti abu Zenkaus galai užė, kaip bičių avily, išleisdamas naują spiečių. Pusanaujė koimiška pirkia ir seklyčia gaudė dainomis, muzika ir mišriu vestuvinių alasu. Žmonės, pasak senio Urbos, užė, kaip šuva šuliny...

Zenkaus namo prieangyje bangavo nematyta spūstis. Pro pašalinių pakaušius buvo nelengva įžvelgti vidun, kur savanorio Urbos vestuvės kunkuliavo pačiame smagume.

Seklyčios kerčioje, už ilgų vestuvinių skobnių, ankštai telkėsi visi svarbiausi šios šventės kaltininkai: su-

siglaudusi jaunavedžių porelė, papūtžandis piršlys, turtingos, rudens rožėmis žydinčios svočios, visas pabrolių ir pamergių pulkas. Čia užė, klegėjo, dainavo ir kiti pagarbiausi svečiai, artimiausi Zenkaus kaimynai, gambiausieji visų vestuvių dainoriai ir smailaliežuviai vyrai.

Stalai putojo ir lūžo anų pokarinio gerbūvio metų gėrybėmis. Kaimo muzikantai rėžė be pertraukos, dažnai įterpdami vestuvinių dainuškų žodžius:

Gaspadorius ašį tašė,

Gaspadinė žašį pešė.

Uka — uka — uka — kaa,

Nei čia buvo, nei čia ką...

Iš kito kampo pusbernių choras gaivališkai pasigavo polkutės taktą:

Tai vesellia, tai dalykas,

Galva užia, bernas dykas.

Drata — drata — dra — ta — ta,

Aneliukė su rūta...

Seklyčios grindys siūbavo ir dulkėjo po siautėjančių suprakaitavusių šokėjų kojomis. Tamsesnėse namo kertėse retkarčiais patraukliai suklykdavo dūkstančių berniukų kirkinamos kaimo merginos. Kiek tiktai nešė nasras, vyrų plėšiamos dainos ligi užgesimo drebino palubės žiburių liepsnas.

Staiga sustojus alsinančiam šokio sukuriui, tarški šviesiaplaukė svočia, išikibusi ūsoriui ūkininkui už parankės, drąsiai paėmė balsą, ir visa užstalė, kreipdamosi į jaunąją, užtraukė chorą, kartodama:

Gers mūsų Aneliukė, dar ji gali gerti,

Gers mūsų Aneliukė, dar ji gali gerti,

Gražus jos razumėlis dar gali pakelti,

Dailus jos razumėlis dar gali pakelti.

Jaunoji rauda, vaipėsi ir, glausdamosi prie Kazio peties, atsisakinėjo gerti, purtindama rūtų garbiniais nusagstyta šviesiaplaukę galvutę. Tačiau dainos posmas buvo vėl kartojamas dar didesniu atkaklumu ir dvigubai balsiau. Tada Zenkaus Anelė sriūbtelėjo didesnę stiklėlio dalį, nusipurčiusi slėpė ant iškilios krūtinės savo veidą, o likusį gėrimą klustelėjo po stalą. Vėl naujas vestuvinių alasas, saldžialiežuvės pagyros, visuotinis kablų užesys:

— Už tokio vyro, Aneliuke, gyvensi, kaip už mūro,

— šaukė per stalą priešais jaunąją, tarp krykštaujančių pamergių, kaip kelmas tarp rožių, išitaisęs Urbos piršlys.

— Negirk, dėde, dienos be vakaro, — spindėjo patenkintas Kazio veidas.

— Kas tai matė, Kaziuti, tokią mergaitę, kaip uoga nurašyti. Pienu prausta, pūkuose migdyta, marmytės nepabarta, — čiauskėjo prisimerkusį antroji svočia.

— Dar nenuraškė, dar tiktai nuraškys... — šaukė iš užstalės įraudusios ūkininkės.

— Kad ir sekasi, vyrai, tam žalčiui Zenkui: ūkis kaip stiklinė, Žemės Bankui skolos nė cento, žento sklypas į pašonę remiasi. Ar tau, kaimyne, aitvaras padeda, ar koks biasas? — neišleisdamas iš dantų smilksančios pypkės, išvertęs blizgančią kaktą, šaukdamas dėstė Urbos uošvio artimiausias kaimynas.

— Matai, brolukas, turtingam Dievas ir į košę...

drebia, — leipo juoku pats iš savo žodžių putlus piršlys.

— Mat, kaip tas sakė, vyrai, viską reikėjo pačiam užgyventi. Niekas man veltui nieko nedavė. Pažiūrėsiu, kaip žentas ant to savo sklypo gyvena. Che, che, che... — gudriomis, rudomis akimis iš po užgriuvusių antakių mirksėjo senis Zenkus, atgalia ranka pypkės cibuku rodydamas į Urbos Kazį, dvidešimt aštuonerių metų savanorį kūrėją, nedarniai prisiliejusį prie jo šešiolikametės lepūnėlės. Ji pati, nežinodama, kaip šią dieną laikytis, įtemptai rauda, neturėjo kur dėti savo žvilgsnio, o prakaituotos rankos nervingai maigė baltistinę nosinaitę.

— Ką tu čia, tėvai, dabar vis apie tuos sklypus ir apie tą gyvenimą. Turi alaus kaušą po nosia — ir gerk. O Aneliukė — kaip norės, taip ir darys. Išauginau tą vieną mergaitę, tai mano reikalas, kad ji gerai gyventų. Pats žiūrėk to savo bamblio. Kam gi kitam teks visa ūkė, jei ne Jurgiui, — pilstydama vyrams alų, įsikišo sausaveidė, šykštaus nuoširdumo jaunosios motina.

— Bamblys, tikras bamblys. Ei, Jurgi, pasirodyk! Motina iš tavęs šaiposi. Sakyk, ar jau išžiūrėjai kokią mergą už gospadinę? — pakaitomis kvatojosi išilinksminę vyrai, žvaigdydamiesi užstalėje Zenkaus Jurgio.

Emulkaus, lašuoto veido ištįsęs paauglys, alumi išprakitavusia nosimi, plačiai šypojojosi, mindžikuodamas kertėje prie girksnojančių muzikantų.

— Tai tau vyras! Mergų bijo. Eikš arčiau! Kibk kokiai riebesnei į pašonę ir marš į tanciu! Pratinkis, vyre. Kaip gi tu paskui tėvo namus valdysi? Turi tikti visur: ir prie mergų ir prie ubagų, — iki kaklo prisikirtęs riebių užkandžių, garuodamas gėralų tvaiku rėžė užduodamas piršlys.

Besotis vyrų ir moterų juokas užplūdo įsisiūbavusias užstales. Pasistiprinę muzikantai vėl negailestingai čiupo už savo instrumentų. Vėl kaimiška vaičiojimo smuikas, išdidžiai ūbavo daugiabosė geriausio visoj parapijoj siuvėjo harmonika, o klebonijos berno rankose triukšmingai daužėsi, žvangėjo tikriausios šuns odos būgnas, apsaugytas amerikoniškų laikrodžių "lukštaitis". Išilinksminės jaunimas dūko ir nērėsi iš kailio.

Erdviame prieangyje, priebutyje ir Zenkaus kieme apie vidunaktį telkėsi vis daugiau nekviestų svečių. Pavyduolių širdyse brendo neblavus kerštas ir atsiskaitymo troškulys. Ir vis tai dėl pirmavimo atlaiduose ar linamynėse, dėl čia paveržiamų grakštesnių šokėjų, dėl jų atsiduodančių kvatonių ir kaitriomis jaunystės liepsnelėmis žaižaruojančių žvilgsnių. Vestuvių nakties įtampa didėjo vėlandomis.

Kiek nuošaliau vyriausio vestuvininkų stalo, suolų susidūrimo kertėje, kresnas, žilstelėjęs, mėlyno akių vyzdžio seniukas nebalsiai kalbėjosi su vidutinio amžiaus, kiek pablyškusio veido pradžios mokyklos mokytoju. Po truputį užkandžiaudami ir vaišindamiesi alumi, kiekvienas susitelkęs savyje, juodu be didelio džiaugsmo stebėjo nesulaikomai banguojančius vestuvinės nuotaukos sūkurius.

— ... Taip, tai jūsų sūnus devynioliktais metais savanoriu išėjo. Bravo vyrukas buvo. Kiek dabar pažįstu, tai rimtas ir darbštus žmogus, — išklauses seniuko ilgesnio pasakojimo, pastebėjo mokytojas Gražulis.

Lietuviai rašytojai Anglijoje: St. Prapuolenytė, F. Neveravičius, K. Barauskas, Vl. Šlaitas, R. Spalis ir P. Klezas
Bal. Brazdžionio nuotr.

— Na taip, pone mokytojau, vis dėl tos Lietuvos, dėl žemės. Dabar vėl: aštuonis hektarus Skirpstūnų dvare gavo, bet kas iš to? Plynas laukas. O kur dar namai, kur gyvuliai? Aš pats kažin kiek padėti negalėsiu. Ūkį jau seniai užrašiau Petru. Tas irgi vargsta, seserims dalis mokėdamas. Visi, mat, ieško mergos prie pinigų. Kur dingsi tuščiomis rankomis? Kai dabar pagalvoju, tai, gal būt, be reikalo Kazys sveiką galvą į tą karą nešė. Kiek tada, amžiną atilsį, maniškė prisiverkė, kiek pridrebėjo. Ne be to, gal būt, ir po žeme per anksti palindo. O dabar šitam — vėl vargas, ir daugiau nieko. Žinoma, visur Dievo valia. Kol gyvas, turi rūpintis, skursti ir kaip nors prasimanyti. Mat, kaip seni žmonės sakydavo, gyviems kapinių nėra, — iš lėto dėstė mokytojui Motiejus Urba, Kazio tėvas.

— Taip, dėde, bet jeigu ne Kazys, ne Jonas, Petras, jeigu ne šimtai ir tūkstančiai savanorių kūrėjų, tai kas šiandien būtų iš mūsų žemės ir iš visos Lietuvos? Vėl svetimieji šeimininkautų.

— Neduok Dieve!

— Taigi, matote. Tiesa, kai kurie dabar šaiposi iš savanorių. Sako, jūs dėl dvaro sklypų kariavote. Jums valdžia miško žadėjo. O dabar, girdi, džiaukitės tais savo hektarais, kada girininkas nę šakų miške pasirinkti neleidžia. Sėdi, lyg koks erodas, ir nę šnekėt su žmogum nenori.

— Taip, taip, pone mokytojau, aš sakiau ir sakysiu: visokių žmonių buvo nuo pasaulio pradžios, bus jų ir iki pabaigos. Žinoma, kad daug kas mūsų šakų dideliais nešasi, į ūkininką kai kada nę pažvelgti nemano. Bet, sakykite, ar nepasitaiko ir tokių savanorių, kurie ne tik gautus medžius jau pralakė, bet ir savo sklypus baigia karčiarninkui ir visokioms mergoms į gerklę sukišti? Čia nekalta nei savanorystė, nei val-

džia. Mano dėta, jeigu žmogus kartą latras, tai ar ūkyje, ar valdžioje, ar kur kitur, tiktai gadina reikalą, ir daugiau nieko. Kas jis bebūtų, man toks tai ne žmogus.

— Teisingai, dėde. Visokių buvo ir bus. Bet mes turime rūpintis, kad žmonės visa tai suprastų, kad išaugtų geresni. Mes, mokytojai, turime tai įdiegti mūsų vaikams, kad jie mylėtų ir gerbtų savo žemę. Kad žinotų, kas dėl jos dirbo ir kovojo. Juk negalima taip galvoti, kaip kartais nugirsti, esą, ne mes patys savo kraštą apgynėm. Girdi, po karo susidėjo tokios sąlygos, ir viskas.

— Kvailliai! Atsiprašau, pone mokytojau! O kas, kad ne lietuviai, kad ne mes patys! Lyg aš neprisi-menu, kai Kazys galvotrūkėiais iš atostogų išlėkė, kada raudonųjų armotos pradėjo dundėti ties Jėznu ir Alytumi. Kaip šiandien matau: velku tą rytą paskutinę lašinių paltį į bulvių duobę paslėpti. Viską tie šarančiai būtų suėdę. Kiti tave apgins, tik lauk! Arba, girdi, mūsiškiai nekariavo. O kas darėsi ties Radviliškiu su bermontininkais! Motina už galvos susiėmė, kai po to mūšio mergaitės perskaitė iš Kazio gautą laišką. Sako, tėveliai, jau tikrai maniau, kad daugiau namo negrįšiu, kai reikėjo užimti tą akmeninį malūną. Dangus su žeme maišėsi. Kapinėse grabams vietos nebuvo... Ir, žiūrėk, išvijo mūsiškiai tuos geležinius vėlnius, ir viskas. Taigi, būdavo, gulime su, amžiną atilsį, nabašninke žmona, neužmiegam per naktis ir kalbamės: stebuklas, daugiau nieko. Lietuva, Lietuvos kareiviai, sava valdžia...

— Taip, dėde, pasiryžimas ir darbas stebuklus padaro. Todėl ir dabar nereikia nuleisti rankų. Štai, vedęs Kazys griebis už ragų visus darbus. Gavo gražią žmoną, laukai prie daikto, žemė gera, dar ir uošvis padės. Na, o ir tamsta dar, ką galėdamas, namuose pakrapštysi. Bent Kazio vaikus ar gyvulį padabosi, — gyvai susidomėjęs logišku, vaizdžiai kalbančiu ūkininku, arčiau šios dienos privesdamas pasikalbėjimą, išvedžiojo Gražulis.

— Taip, tai taip, bet iš to gražumo duonos nevalgysi. Teisybė, marti būtų neplika. Ir ta žemė, kaip šnekame, prie daikto. Bet kad pats Zenkus man ne prie širdies, ir gana. Jis visiems giriasi savo turtu, savo vieno darbu ir išmintingumu. Nepatinka man tokie žmonės. Nemyliu ir nepasitikiu, — tėviška nuojauta kalbėjo senio Urbos lūpomis.

— Na, o įdomu, kiek iš tikrųjų dalios Zenkus savo Anelei duoda?

— Aštuoniolika šimtų ir vieną melžiamą karvę. Žinoma, žada dar pridėti vienkinį vežimą, rogutes, drūtmedžio kirvakočiams... Bet kad viskas tik ant garbės žodžio. Iš pradžių aš dar norėjau Kazį persnėkėt, bet jis galutinai užsikarščio, ir baigta. Et, sakau paskui, ne aš su ta Anele gyvensiu, o tu. Daryk, kaip nori. Teisybę pasakius — ji dar piemenė, ir gana, — liūdnai numojo ranka Kazio tėvas.

— Kodėl gi taip sakote?

— Kodėl! Gi, pasirodė, dar beveik neturi pilnų šešiolikos metų. Gerai dar, kad kunigas šliubą davė. Antra vertus — iš mergaičių pas tėvus užaugo viena. Tas jos brolis irgi. Darbams svetimus samdydavo. Kaip, amžiną atilsį, klebonas Radušis sakydavo, vienas arba du vaikai, Motie, tai geriau nė vieno. Kada užauga sava šeimyna, tai, girdi, ir tėvams džiaugsmas, ir Dievui garbė.

— Tai, sakote, viskas tik ant garbės žodžio? — norėjo pasitikrinti susimąstęs mokytojas.

— Taigi, kad tik ant garbės žodžio. Sūnus sako, reikia pasitikėti.

— Hm... — tylėdamas paėmė rūkytos dešros gabaliuką mokytojas Gražulis.

Senis Urba abejingai peržvelgė jau įgėrusį, apie mūšius vyrams pasakojantį Kazį ir norėjo kilti poilsio.

— ?!...

Trankus bilesys į namo sieną staiga užgniaužė visą seklyčios džiūgavimą. Čezėdami pabiro ant grindų kažkurio lango stiklai. Antrasis smūgis pusbuteliu į lempą palubėje — bauginančia tamsa užliejo pilną žmonių seklyčią. Grubūs vyrų keikimai ir kažkoks gyvuliškas kriokimas veržėsi į prieangį ir pro seklyčios duris.

— Vajėzau, mušasi!... — suspigo nesavu balsu Anelės motina. Urbos Kazys tvirtai apglėbė išgąščio parblokštą jaunąją.

— Vyrui, tvarkos!... — mėgino šaukti tamsoje jaunas Urba, bet jo balso niekas negirdėjo ir neklausė... — — —

Tremtis, Vokietija, 1947 m.

“Amerikos Balso” darbuotojai įrašo plėkšteles, vienu iškilmių metu Chicagoje. Vadovauja jūrų kpt. inž. P. Labanauskas V. Noreikos nuotr.

RANKA RANKON SU RAMOVĖNAIS IR LEGIONIERIAIS

DVIGUBA PLUNKSNOS VYRO IR KARIO SUKAKTIS

Mūsų kariuomenės kūrėjui-savano-riui, Lietuvos Skautų Sąjungos kūrėjui-pirmūnui, darbščiam ir gau-siam plunksnos vyriui — kapitoniui Petru Jurgėlai-Jurgelevičiui šiemet sukako 50 metų amžiaus ir 35-ri metai bendradarbiavimo spaudoje (Dar Rusijoje, 1915 m., ŽVAIGZDŪ-TĖ ir VADAS įdėjo pirmuosius raši-nius). Apie jubilato plunksnos dar-bus geriausiai kalba pats gyvenimas.

“Petras Jurgėla yra gimęs Ame-rikoje 1901 m. rugsėjo 30 d. Jo išverstas veikalas Baden-Powell’io “Skautybė berniukams” žuvo 1918 m. Rusijoje, o stambaus veikalo “Skauto mokykla” vertimas iš len-kų k. žuvo Vilniuje 1919 m. pava-sarį. Lietuvoje kelis šimtus jo raši-nių įvairiais tautiniais, kariuome-nės ir skautų reikalais dėjo dau-giausia KARYS, SKAUTAS, LIE-TUVA, RYTAS, KARDAS, LIETU-VOS AIDAS, MŪSŲ ŽINYNAS, SKAUTŲ AIDAS ir kt. laikraščiai bei žurnalai, o taip pat sukaktuvi-niai kariuomenės, šaulių, skautų ir karo invalidų leidiniai. Nuo 1931 m. rašinėja JAV liet. spaudoje.

Išspausdintos šios jo knygelės skautijai: “Pirmieji skauto žingsne-liai” ir “Piliečių auklėjimo mokyk-la — skautybė” 1920 m., “Lietuvos ateitis” 1926 m., “Skautų tarnavi-mas Tėvynei” ir “Skautystė” 1927 m. ir “Skautų vadovas” I dalis 1929 m. Išvertė 3 tomų romaną “Raupsuctoji”, o su broliu Kon-stantinu — karinę apysaką “Dieve, pasigailėk mūsų!” 1935 m. išėjo jo veikalas “Sparnuoti Lietuviai Da-rius ir Girėnas”.

(Atkelta iš 15 psl.)

pas Co.60: jis pigus, organizmas jį greit eliminuoja (nėra akumuliaci-nio apsinuodijimo pavojaus), jo spinduliavime vyrauja mažiau pavoj-ingi beta spinduliai, kurie tačiau puikiai tinka vėžiui gydyti.

Negalime čia išvardyti visų atve-jų, kuriuose radioaktyvūs izotopai padeda žmogaus organizmui nuga-lėti ligas, tačiau ir iš kelių sumi-nėtų pavyzdžių, atrodo, pakankamai išryškėja šios naujos gydymo prie-monės vaidmuo žmogaus išsilaisvini-me iš fizinio skausmo.

(Sekančiam nr. eis paskutinis labai įdomus šio rašinio skyrius: Politiniai, socialiniai ir moraliniai atominės energijos padariniai”. Sekite naują mūsų žurnalo numerį. Redakcija).

P. J. redagavo SKAUTĄ, KAR-DA, 1925 m. leidinį “Kauno karo komendantūra 1919-1929”, buvo Lie-tuvos kariuomenės leidinių redak-torius ir kalbos taisytojas, DRAU-

KPT. PETRAS JURGĖLA
Amerikos Lietuvių Legiono Vadas

GO redakcijos narys ir redagavo paveiksluotą mėn. žurnalą TAUTĄ.

Jis įsteigė ir vedė pirmuosius 4 liet. skautų ir skaučių vienetus, va-dovavo Lietuvos jūrų skautijai, bu-vo uolus skautijos veikėjas, Da-rius-Girėno skridimo ir jų pa-minklo statybos talkintojas Chica-goje, buvo eilės jv. komitetų ir konferencijų sekretorius ir veikia Amerikos Lietuvių Legione. Šiuo metu paruošė spaudai didelį veika-lą “Lietuviškoji skautija”.

Dr. J. Prunskis —
DRAUGAS, 1951. 1. 5.

P. Jurgėla ypač dažnai rašė KA-RIUI nuo 1919 m. iki 1930 m. Vien tik 1929 m. KARYS įdėjo jo net 57 straipsnius; tai buvo rekordinis skaičius. 1924 m. KARYS iškėlė ir ka-rininkų organo reikalą. Įsteigus KARDA, jis 1 mt. buvo redakcinės kolegijos sekretorius.

Kpt. P. Jurgėla apdovanotas Gedi-mino IV l. ordinu, Liet. kar-nės kū-rėjų-savatorių medaliu, Latvijos Nepr.-bės medaliu su kardais ir skautų Gedimino Vilko, Padėkos ir Lelijos garbės ženklais. Šis Ameri-koje gimęs lietuvis išaugino du Lie-tuvoje gimusius sūnus savanorius

Amerikos karo aviacijai, kurioje Rimgaudas tarnavo per II Pas. ka-rą, o Vytautas tebetarnauja nuo š. m. sausio 18 d.

Šiuo metu kpt. P. Jurgėla yra Amerikos Lietuvių Legiono vadas.

Šios dvigubos gražios sukakties proga — senąjį ir dabartinį mūsų žurnalo bendradarbį redakcijos štabo vardu nuoširdžiai sveikiname.

KARYS

GRAŽUS LEGIONININKŲ ĮSIPAREIGOJIMAI

1951. X. 10 išleistame įsakyme Amerikos Lietuvių Legionui, tarp kitko, pabrėžiama, kad lietuviškoji spauda šiemet mini Lietuvos Kara-liaus Mindaugo krikšto 700 m. su-kaktį ir nušviečia to įvykio reikš-mę lietuvių tautai. Kai kurios orga-nizacijos iškilmingai mini šią su-kaktį. 1-is Dariaus-Girėno postas nutarė Lietuvos kariuomenės įkūri-mo sukaktį minėti su Kar. Mindau-go krikšto sukaktimi ir rengti viešą aktą su iškilmėmis, paskaitomis ir koncertu.

Kiti postai taip pat raginami su-rengti šios dvigubos sukakties minė-jimą lapkričio mėn. pabaigoje. Į mi-nėjimą reikia įjungti paskaitas apie Mindaugą, apie mūsų kariuomenės kūrimąsi, su žuvusių Lietuvos lais-vės kovotojų pagerbimo apeigomis, kviečiant kitų organizacijų atstovus, visuomenę ir ypač jaunuomenę. Apy-linkėje gyvenantieji kūrėjai-savano-riai, karo invalidai, Vyčio Kryžiaus kavaleriai ir kiti Nepriklausomybės karų veteranai (postų nariai ir ne-nariai) turi būti pakviesti garbės svečiais, kalbėtojais ir atitinkamai pagerbti. Visa tai padarys gilaus įs-pūdzio visuomenei ir ypač jaunuome-nei, kuri dar nebuvo mačiusi lietu-viškų apeigų karinio pobūdžio.

Kaip žinoma, šių gražių tradicijų praeityje laikėsi ypač šio Legiono 1-sis Dariaus-Girėno postas (Brook- (Nukelta į 30 psl.)

PADĖKA

L. N. Karo Invalidų Sąjunga gavo stambią auką iš buvusių Lietuvių Politinių Kalinių Są-jungos Chicagos skyriaus — 50 dol. ir iš p. V. Balčiūno — 5 dol. Už paaukotas stambias sumas Invalidų Sąjungos Valdyba nuo-širdžiai dėkoja.

Valdyba

AKIRATIS

Redaguoja JON. PR. PALUKAITIS

ODISĖJAS RAŠO SLAPTĄ LAIŠKĄ Į ITAKĄ

ALEXANDER MARAI

Mielas Eumajau, pagaliau radau progą pasiųsti Tau laišką per vieną apskukrų ir patikimą žmogų. Tik aš nežinau, ar Tu, mielas seni, beįskaitysi mano raštą. Tačiau, jeigu Tavo akys bus jau persilpnos išsifruoti mano braižą, Tu juk dar rasi Itakoje raštingą keliaujantį dainių, kuris Tau mano laišką perskaitys. Skaityk jį vakare, kada atėjūnai ir kiau-lės suminga, Penelopė verpia linus, o Tu, mielasis kiauilių ganytojau, prie saldaus vyno ir liepsnojančios ugnies nugrimsti į atsiminimus.

Taip, tai aš esu, Eumajau; aš dar tebegyvenu, nors ir nepergeriausiai. Daug pergyvenau nuo tada, kai palikau Itaką. Mačiau nuostabių dalykų, sutikau nepaprastų žmonių. Dievai mane vedė pavojingais keliais; Tu, Eumajau, juk turi žinoti, kad yra du dideli dalykai, kurie grasina net išradingiausiajam žmogui: vienas jų yra tėvynė, kitas — pasaulis. Ir aš gyvenau tokiais laikais, kada buvo pasaukyti, kuris iš tų pavojų yra didesnis.

Galbūt Tu geriau suprasi mano būklę, jei aš Tau papasakosiu, kaip šiandien gyvenu. Esmė tūlame urve, ant niūrios jūros kranto. Bendrakeleiviai išsisklaidė, kaip išsisklaido paleistas javų pėdas. Dažniausiai esu vienas ir galvoju apie praeitį. Galvoju apie pavojus, kurie pakeliui manęs tykojo, apie nuotykius, kurių vyliuose klupinėčiau, ir, kai pavargstu nuo atsiminimų, kaip žmonės, kurie daug iškentėjo, pasiremiu alkūnėmis į savo urvo slenkstį ir stebiu, kaip niūrioji jūra kandžioja krantą, ir žvelgiu tolyn į uolotą salą, kurioje ganosi laukinės ožkos. Gyvenu papėdėje kalno, kuris naktimis vaičioja, dreba ir ugnimi į dangų spjauoda. Čia gyventi pavojinga. Tačiau, kai pagalvoju, kaip ten, namie, atėjūnai dūksta, naktimis slankiodami, ir miegantieji pašoka iš išgąščio, vos tik svetima ranka pabeldžia į Itakos namų duris — nežinau, ar namie miegantieji netrokštų savo guolį keistis su manimi, kuris savo išradingą ir vargų išbandytą galvą guldo ant karštos lavos gabalo.

Pasaulis tikrai pilnas netikėtumų, Eumajau, ir kai tavo draugai, kiauilių piemens, naktimis suses aplink laužą ir kalbės apie tėvynės vargus, papasakok Tu jiems, kad rūpesčiai ir vargai buvo nuclatiniai palydovai ir to, kuris išėjo iš tėvynės ir, nebodamas pasėkų, leidosi kelionėn. Ir aš vis dėlto tikiu, kad reikia daug pakantumo, nes aš Itakos reikalui pasaulyje galiu tik šiuo būdu patarnauti. Ar aš turiu Tau pasakoti, kaip mes prieš Troją kovojom? Ar man kalbėti apie tai, kad achajai, su kuriais aš į tolius leidausi, ne visomet ištikimi draugai buvo? Ar man pasakoti, kad Elpenoras gražiaplaukės Kirkės namuose visiškai nusigėrė ir nuo stogo nukrito? Ar aš turiu kalbėti apie milžiniškus sunkumus, kurie pagal debesų rinkėjo Dzeuso valią ir išradinguosius keliauninkus svetur sekioja — apie kiklopus, kurie savo krašte neleido nei įsikurti, nei darbo gauti, arba apie feakus, kuriems aš turėjau pataikauti gražiais žodžiais ir romantiškais pasakomis, kad jie mane savo tarpe pakęstų? Ar aš turiu pasakoti apie moteris, mielas ganytojau, apie moteris, kurios ir svetur tokios pat aikštingos? Apie Kalipsę arba galbūt kitą, Gražiaplaukę, kuri savo kieme įvedė keistą gyvulininkystės formą? Man kaštavo daug laiko ir pastangų, iki aš nemigo naktimis tą gražiąją valdovę sugebėjau įtikinti, kad jai mano bendrakeleiviai būtų naudingesni, likdami tik dvasiškai didesnio ar mažesnio masto kiauilėmis, bet kūniškai neprarasdami žmogaus pavidalo. Tai buvo sunkus darbas, kuris man kaštavo daug naktų. Tačiau apie tai nė žodžio Panelopei!

Ar aš turiu pasakoti, Eumajau, kad manc kelias, vis labiau toldamas nuo Itakos, mane galbūt vis labiau artino prie jūsų, namie likusiųjų, kuriuos aš savo prisiminimų veidrodyje dabar vis ryškiau matau — kas žino, ar tai nėra vienintelis tikslas kiekvienos tikros, didelės kelionės? — tačiau todėl jis ir buvo pavojingas, nes kartais mane apnikdavo troškimas visa visa užmiršti. Vieno-

je saloje dainavo sirenos, kitoje pakrantėje ant medžių kabojo užburti vaisiai... ir kas paklauso dainos arba paraugauja vaisių — užmiršta tėvynę. Tai didelis pavojus ir pikta pagunda. Todėl aš kiekvieną troškimą savy surišau stipriomis virvėmis ir taip, tvirtai suraišiotas, galvoju apie jus. Nes aš nenoriu užmiršti.

O gal man, Eumajau, kalbėti apie mirtį? Aš vis dar tebetikiu, kad gyvenimas yra vertesnis už mirtį, tebetikiu, kad Poseidonas, žemės drebitojas, vieną kartą pasigailės mano klajojančio sielio, ir aš vėl galėsiu sugrįžti pas jus, namo. Gyvenimas yra vertesnis už mirtį — pasakyk tai žmonėms namie, tai mano Naujiena. Čia, netoli mano urvo, sūsta šešėliai — galbūt Tu jau girdėjai apie šią apylinkę? Tai mirusiųjų karalystė — čia, atstume, kurį lekia akmuo, mestas nuo mano urvo — tamsi karalystė, virš kurios nė paukštis nesuplasnoja. Achilles, kuris savo kančiomis dabar tapo šešėlių kunigaikščiu, vieną dieną man pasakė, kad jis mieliau būtų paprasto mirtingojo tarnu, negu šešėlių kunigaikščiu. Įsidėmėk tai ir padrašink namiškius, kad jiems neprištigtų noro gyventi.

Nes aš negaliu, Eumajau, pareigoti, kad tarp visų pavojų, tykojusių mane pakeliui, šitas yra rimčiausias; tačiau aš negaliu pailsti, aš negaliu pasiduoti pagundai angelo tam-siojo, kuris kartais skrieja virš manęs čia, jūros pakrantėje, arba bet kur kitur, Kirkės lovoje — aš negaliu pavargti ir atsidurti tarp šešėlių anksčiau, negu galėsiu sugrįžti namc. Pagunda yra didelė, nes mirties troškimas amžinai lydi kiekvieną nuvargintą klajūną. Tačiau aš turiu pagelbininką, kuris man sunkiomis valandomis šnibžda į ausį ir mane verčia gyventi — tai rūpestis. Dieną ir naktį, arba tada, kai brėkstanti aušra mane sveikina rožiniais pirštais — rūpestis visad lydi, rūpestis dėl jūsų, likusiųjų namie. Ar Telemachas atsparus atėjūnams? O gal jis sėdas tarp jų, kad galėtų savo riebius pirštus padažyti į bendrą dubenį? Ar Penelopė liko man ištikima? Ir ar ji mane pažins, kai aš vieną dieną pasirodysiu namie?... O achajai, mielasis ganytojau, kaip

(Nukelta į 29 psl.)

PADAVIMAS APIE NERINGĄ

Prieš daugel amžių visas dabartinis Kuršių Neringos pusiasalis buvo derlingų dirvų ir sodriai žaliuojančių pievų plotai. Ten, kur lekiančiame kopų smėlyje paskendęs užpustytasis Karvaičių kaimas, tada stovėjo stipri pilis, suręsta iš didžiulių pušų. Pilis buvo nepaprastai puošni, aplink ją stovėjo didžiulės klėtys su ištaigingomis menėmis, žaliavo gražūs sodai, o netoli pilies, ant iškilios kalvos, stūksojo aukuras, pašvęstas deivei Laimai.

Gražiąją pilį ir pusiasalį tuomet valdė Didysis Karvaitis, augšto ūgio stipruolis, garsus karo vadas ir drąsus jūrininkas. Jis turėjo gražią žmoną, tačiau jiedu nebuvo laimingi: neturėjo vaikų, kuriems galėtų palikti savo garbę ir turtus. Vieną kartą Didysis Karvaitis nukovė milžinišką briedį ir paaukojo jį deivei Laimai, kad ši jam suteiktų vaikų. Deivė išlausė jo maldų ir po me-

tų valdovą apdovanojo gražia dukrele. Džiaugėsi Didysis Karvaitis ir jo žmona, juokas skambėjo valdovo pily. Atsidėkodami deivei, valdovai suruošė didžiulę puotą ir po plačiašakės liepa pastatė dar puošnesnį aukurą. Karvaičių duktė buvo tikrai nepaprasta: ji kasdieną sparčiai augo ir gražėjo. Metų nesulaukusi, ji jau buvo graži mergina, kuri turėjo ilgą nuostabias kasas.

Tai matydami, žmonės kalbėjo:

— Tai piktosios laumės padaras. Ji tikrąją valdovo dukrelę pavogė, jės vietoje palikdama šitą didžiąją.

Nusiminė valdovai, išgirdę tas kalbas. Jie pasikvietė krivius ir žynius, klausinėjo, kodėl taip greit auga jų vieturtė dukrelė. Žyniai ilgai mąstė, kraipydami savo žilas galvas, ir pagaliau pasakė:

— Valdove, tavo duktė yra gerosios Laimos dovana. Ji užaugs didelė, kaip milžinas. Statyk jai, valdo-

ve, didžius ir puošnius rūmus, nes ji tau teiks garbę, o valdiniam — laimę ir gerovę.

Išgirdęs šiuos žodžius, nudžiugo Didysis Karvaitis ir įsakė pastatyti erdvius ir puošnius rūmus, kuriuose galėtų gyventi duktė. O dukrai, suruošę didžiulę puotą, davė Neringos vardą.

Praslinko 18 metų. Neringa užaugo tikrai nuostabi. Įvyko tai, ką pranašavo žyniai: žmonėms ji nešė laimę ir gerovę. Jei Baltijos jūroje pradėdavo skęsti kurio nors žvejo laivas, jį brisdavo per ošiančias bangas, paimdavo laivo inkarą ir laivą ištraukdavo krantan; o laivui sudužus, jį surankiodavo skęstančius jūreivius ir glėbyje parnešdavo namo.

Ir sklido garsas apie gerąją Neringą po visas šalis. Dešimtys valdovų sūnų jai piršosi, prašydami jos rankos. Tačiau ji ieškojo sau lygaus

ATEITIES kliše

ABADANO GRIAUSTINIAI

1951 m. rugsėjo pabaiga

“Iranas gali tapti antrąja Kinija! Nuo Vakarų atitrūkęs, jis nuriedės į Rusijos glėbį!” — susirūpinusi Vakarų spauda, kalbėdama apie 628.000 kv. mylių kraštą, kuris:

Rusijai — vartai į Viduriniuosius Rytus (apsupant Turkiją), šiltų vandenų uostai ir — didžiuliai naftos rezervai;

Vakarų demokratijoms — svarbi karinė bazė Sovietų Sąjungos pašonėje (lengvai neutralizuojama sovietų pramonė Vidurinėje Azijoje bei gyvybiniai rusų naftos laukai Kaukaze) ir — didžiuliai naftos rezervai.

Zaislas varžybose dėl naftos

Nafta — Irano turtas ir tragedija. Dabartinė pasaulinių jėgų žaismo istorija prasidėjo 1941 metais. Rusija tada kovojo dėl savo gyvybės. Didžioji Britanija ir Jungt. Amerikos Valstybės ieškojo kelių pagalbos siuntoms į Rusiją. Iranas atrodė vienas tinkamiausių koridorių. Bet jis buvo paskelbęs neutralumą.

Sąjungininkai nusprendė, kad senasis šachas Reza Pahlevis flirtuoja su ašies valstybėmis. Pasikartoję I Pas. karo istorija. Britai ir rusai okupavo Iraną, šachin-šachas (Karalių Karalius, Visagalybės šešė-

Jon Pr. PALUKAITIS

lis, Dievo Viceregentas ir Visatos Vidurys, anksčiau nežinomas kazokas) buvo nukeltas nuo garsiojo povų sosto ir deportuotas, o jo vieton pasodintas sūnus Mahomedas Reza. Amerikiečiai atėjo kiek vėliau ir šiame peršachavime nedalyvavo.

Iranas pateko II Pasaulinio karo istorijon sąjungininkų pusėje. Per jį tekėjo milijoninės vertės turtai (Lend-Lease) į Rusiją. Jo sostinėje Teherane 1943 m. Churchillis ir Rooseveltas susitiko su Didžiuoju Broliu (Josifu Džiugašviliu). Iranas paskelbė karą Vokietijai ir Japonijai.

Nejkūnyta autonomija

1945 m., Persijai draug su kitais sąjungininkais sužlugdžius ašį, svečiams reikėjo per 6 mėnesius baigti viešnagę. Britų ir amerikiečių kariuomenės išvyko, bet raudonosios laisvės šaukliai nutarė dar kartą pademonstruoti nesikišimą į kitų valstybių vidaus reikalus ir “sukilusių demokratų” pagalba susiorganizuoti “autonominę” respublikėlę, nes ten buvo atrasti nauji naftos šaltiniai. Reikalas atsidūrė tada dar galutinai

nebaigtoje organizuoti Saugumo Taryboje, prikaltėta daug, gražių (apie savo tikslų demokratiškumą) ir nemažiau grubių (apie partnerio imperialistinius kėslus) žodžių, bet, dar ginčams ten nesibaigus, rusai gana netikėtai iš Irano atsitraukė.

Šiauriniame Irane atrastieji naftos šaltiniai liko nepradėti eksploatuoti, o Kuzistano provincijoje prieš 40 metų įsikūrusi Anglo-Iranian Oil Company faktiškai liko vienintelė Irano naftos šeimininkė.

Nuo Zaratustros iki d'Arcy

Kuzistano provincijoje, Zagroso kalnų papėdėje, ant vienos kalvelės stūko senos šventyklos griuvėsiai, persų vadinami “Mesjid-i-Sulaiman”, t. y. “Saliamono mečetė”. Senovėje čia degė šventosios parsų ugnys, kurstomos juodu, riebiu skysčiu, keliose vietose besisunkiančiu iš žemės. Septintame šimtmetyje, įsiveržus arabams, kurie Zaratrustos sekėjus pavertė islamo mokiniais, šventosios ugnys užgeso, ir šventyklos apylinkės liko tušti plotai, su kur nekur siūbuojančia palme arba irančia moline lūšnele, nieko bendra su nafta neturinčia.

Tačiau 1908 m. anglas d'Arcy netoli šventyklos griuvėsių atrado pirmąjį gausų naftos šaltinį. Vėl buvo uždegtos amžinosios ugnys (3-4 m. aukščio fakelucse deginami nafta iš žemės atsirandą garai), tik dabar jau nebe šventumo, bet žemės turtingumo simboliai. Šis šaltinis, vėliau pavadintas tuo pačiu “Mesjid-i-Sulaiman” vardu, ir dabar tebėra 160.000 kv. km apimančių Anglo-Iranian Oil Company naftos laukų vidurys. 1950 m. šiuose laukuose iš žemės išsunkta 31 mil. tonų naftos, t. y. beveik tiek pat, kiek visoje Sovietų Rusijoje.

“Prarastasis Rojus”

Kuzistano naftos sritį sudaro dvi dalys: jau minėtieji naftos laukai, kuriuose gaunama iš žemės žalia nafta, ir Abadano miestas, kuriame įrengtos naftos valyklos, uostas ir gyvenamieji pastatai.

Tačiau 40 metų liepsnojusios britų oazės amžinosios ugnys praeitą žiemą pradėjo blaškytis ir gesti: meilis (persų seimas) atsisakė ratifikuoti atnaujintą sutartį, nacionalistai užvirė nacionalizacijos košę ir t. t., iki pagaliau paskutinis britas iš Abadano bus išvarytas, ir Persijos naftos klausimas, kaip matome, vėl atsidūrė Saugumo Taryboje.

vyro. Ji paskelbė, kad tekėsianti tik už to, kuris permes akmenį per Kuršių marios ligi Ventės rago. Ir svaidė akmenis kunigaikščių sūnūs, tačiau nė vieno jų ranka nebuvo tokia galinga, kaip jaunojo Ventės valdovo sūnaus, kuris permetė akmenį per Kuršių marios ir tapo Nėringos sužadėtinis.

Netrukus iš vakarų pakilo didžiulė audra, kuri be pertraukos siautė 13 metų. Šėlstanti jūra vertė krantan didžiulius smėlio kalnus. Vėjas pustė jūros smiltis į aukštas kopas. Nemuno ir Kuršių marių vandenys užliejo krantus, skandindami miškus ir laukus, žaliąsias lankas ir gražiuosius kaimus. Potvynis grėsė ir pačiai Ventei.

Pamačiusi pavojų, Nėringa susėmė prijuostėn kelias smėlio kopas ir, perbridusi marias, supylė pylimą aplink sužadėtinio pilį. O kad jai buvo nemalonu braidyti po dumbliną Kuršmarių dugną, einant lankyti Ventės valdovo sūnaus, ji mariose supylė pylimą į Ventę, giliausias vietas užversdama akmenimis, sugabentais valdovų sūnų tada, kai jie prašė Nėringos rankos, o seklumas užpildama smėliu iš kopų. Tuo pyli-

mu džiaugėsi vaikštinėdami gyvenytojai, jodinėdami valdovai.

Praėjus audroms, įvyko Nėringos ir Ventės kunigaikščio sūnaus vestuvės. Svečiai kelias savaites linksminosi, gerdami midų ir putojantį alutį. Jaunieji laimingai gyveno, susilaukė vaikų — stiprių milžinų, drąsių ir karingų vyrų.

Bet vėliau vėl atėjo pikti laikai. Iš pietų ir vakarų į prūsų žemes pradėjo plūsti minios šarvuotų vyrų, pikty kryžiuočių. Kryžium prisidengę, jie nešė mirtį ir ugnį: žudė nekaltus žmones, degino jų sodybas. Prūsai, kaip žaibai skrajodami ant savo eiklių žirgų, visomis jėgomis gynė savo sodybas, tačiau kryžiuočių ėjo vis nauji ir nauji būriai, kurių sunaikinti jau nebuvo jėgų.

Kryžiuočių puolimo neatlaikė ir Ventė, tvirtoji skalvių pilis. Krito vienas po kito jos narsūs gynėjai milžinai. Pilis buvo išgriauta ir sudeginta, o jos likučius, laikui bėgant, paskandino marių vanduo.

Ir dabar žvejai pasakoja, jog, vilnims nurimus, marių dugne esą galima matyti Ventės pilies ir Nėringos supiltc pylimo likučius.

Liūto ar pelės politika?

Ko siekia persai, kur veda ši politika, kurios kursą jau 50 metų iš tikrųjų nustato nafta?

Šis milžiniškų gamtos turtų ir begalinio socialinio skurdo kraštas, kurio gyventojų skaičius per pastaruosius 100 metų nėra pakilęs (8 iš 10 vaikų miršta, nesulaukę 5 m. amžiaus; didžioji gyventojų dalis serga džiova, sifiliu, trachoma; apie 40% rūko, kramto arba geria opijų), kur 80% gyventojų nemoka nei skaityti nei rašyti, daugumas nėra savo amžiuje girdėję radijo, — savaiame aišku, demokratijai, mūsiške prasme, nėra priaugęs. Jį valdo pinigui godi ir tarp savęs besiriejanti turtuolių feodalų klika, sėdėdama seime, senate, vyriausybėje, pagal savo užgaidas diriguodama rinkimus — "tikrieji" 14-16 mil. gyv. krašto (pirmasis surašymas įvyko 1939 m., bet jo galutiniai duomenys iki šian dien nepaskelbti) rinkimai įvyksta Teherane (500.000 gyv.).

Korupcija—visagalys viešpats

Dažnas politinis veiksmas čia yra svetimo pinigų diriguojamas. Kyšiai yra visuotinė persų politikos liga, ir, kalbant apie Irano politikos kursus, reikia nagrinėti, kas, kuriam laipsny ir kieno apmokamas. Atentate žuvusiam gen Razmarai, pažangiam patriotui, tebesant premjeru, buvo paruoštas įstatymas administracijai nuo korupcinio elemento išvalyti. "Juodajame sąrašė" buvo: seimo pirmininkas, Azerbeidžano gubernatorius, vidaus reik. ministeris, expremjeras Sultanehas ir daug kitų vado-

"Raudonosios Kampeles"

Velikije Luki vykdomojo komiteto pirmininkas Ivanas Bodbereskinas neseniai įvykusios kažkokios vietinės šventės proga pasakė tokią kalbą:

"Draugai, mes jau užvaldėme visą žemės šeštadalį. Bet tuo mes nepasitenkimsim ir nenurimsim, draugai! Mūsų kraštai mylimo draugo Stalino vadovaujami, mes užvaldysime visą milijoninę žemės dalį! Ura, tegyvuoja draugas Stalinas!"

"NELAIMĖS PASIUNTINYS"

"Nelaimę nešančiu pasiuntiniu" vadina Paryžiaus laikraštis "Match" Teherane akredituotą britų ambasadorių Sir Frances Shepherdą. Ir tikrai. Sheperdas buvo generaliniu konsulu Barcelonoje, kai prasidėjo ispanų pilietinis karas. Tas pats diplomatas buvo konsulu Dancige 1939 m. rudenį. Vos tik jam atvykus į Helsinkį 1944 metais, Suomijos respublika turėjo kapituliuoti rusams. Kruvini sukilimai prasidėjo Indonezijoje, kai jis vėliau nuvyko ten. Todėl nenuostabu, jog kaikurie jo kolegos dūsavo "Vargšas Iranas!" — kai 1950 m. kovo 4 d. jis buvo pasiustas į Persiją.

Kai specialus Trumano pasiuntinys Averellis Harrimanas atvyko į Teheraną, "nelaimę nešąs pasiuntinys" nesėkmingai prasitarė 17 laikraštiniukų, kad jis amerikinio kolegos

pastangas laiką betikslėmis. Ir turėjo įsikišti užsienių reikalų ministerija, ir turėjo jis pareiškimą atšaukti, sakydamas, jog Harrimano misiją laiką ne betikslė, o tik labai sunkia...

Ir tikrai Harrimanui buvo sunku — Sheperdas jo nė minutės nepaliko vieno, lydėdamas net audiencijon pas Persijos premjerą Mossadeghą.

Harrimanui ši nelaiminga Sephardo veikla palaipsniui tiek įgriso, jog jis nusprendė kreiptis tiesiog į britų užs. reik. ministeriją ir padėti išaiškinti. Tačiau Sheperdas jo nepaleido. Kai Harrimanas skrido į Londoną, jis nutarė jį lydėti. Ir buvo tiek išsiblaškęs, jog visus dokumentus užmiršo pasiuntinybėje. Ir tada, kai Sheperdas jau buvo išskridęs, iš Londono atėjo teelgrama, įsakanti jam pasilikti Teherane...

vaujančių asmenų. Tačiau įstatymas liko kažkur nukištas, o Razmara žuvo.

Svetimų interesų pirštai nuolat kaitalioja ir administraciją. Užsienių diplomatai nežino, kaip ilgai turės reikalų su vienu ar kitu ministriu; pvz., propagandos ministeris per pastaruosius 6 metus pakeistas 37 kartus; dabartinis per pusantų metų 5 kartus atleistas ir vėl pašauktas.

Tad, kalbant apie Irano ateitį, tenka klausiti: kas pagaliau laimės kovą tarp tautinių interesų ir pinigų? Tiksliau: kieno pinigai?

Bet ir iš kitos pusės: atsilikusio žemės ūkio (mediniai plūgai!) bei klajoklių piemenų kraštas ir iki šiol neįveikė nedarbo problemos, o po paskutinių įvykių ji dar paastrėjo. Nežymus medvilnės, džiovintų vaisių ir vaikų austų kilimų ("suaugusių darbas perbrangus") eksportas nepadengė įvežamos geležies, baldų ir daugybės kitų kasdieninių reikmenų. Abadano suvalstybinimas nutraukė ir pagrindinį valstybės pajamų šaltinį — bendrovės mokesčius Iranui. Aišku, vienas pats Iranas iš susidariusios klampynės neišbrīs.

Kas padės?

Britų liūto greičiausia ir pėdsakus užpustys dykumų smėlis. Perdaug jau savo tradicine politika įkaitino nuotaikas prieš save. ("Mes

radome 50.000 dokumentų, įrodančių, kaip bendrovė papirkinėjo seimo ir vyriausybės narius, kad jos norai būtų skelbiami persų tautos norais", liudija nacionalistai).

Kremlius, gudriai infiltravęs savo agentus tautinio ir religinio fanatizmo malūnėliams sukkti (plg. str. "Stalinas — islamo "draugas"), jau nekantriai trypia, kasydamas niežtinčias letenas, ir, belaukdamas, kada gi Vakarai pagamins naują klaidą (kiniško stiliaus), pasalūniškai siūlinėja Teheranui savo "pagalbą". O 1921 m. sutartis, pagal kurią intervencijos atveju rusai gali siųsti Persijon savo kariuomenę, tebegalioja...

Bet "tautinio fronto" dalis, kuriai, nors ir patiko Maskvos talka prieš britus, raudonosios pagalbos nenorėtų. Jie ilgesingai dairosi į Ameriką (ir praeito karo metu amerikiečiai buvo labiau mėgstami už rusus ir britus). Jau 1949 m., prieš prasidedant debesims telktis virš Abadano, šachas daug dolerinių vilčių buvo atsigabėjęs Washingtonan. Tegavo tik trupinių žemės ūkiui pakelti. Bet tai buvo laikai, kada Latimore baigė laidoti Kiniją, Indiją privertė ieškotis trečiojo kelio tarp Rytų ir Vakarų...

Ar dabar Amerika išties ranką, ruošiamam geležinės uždangos perkėlimui sulaukyti?

STALINAS — ISLAMO "DRAUGAS"

1950 spalio mėn. Batume įvyko slapta konferencija, kuriai vadovavo Mikalojus Suskovas, Kremliaus Artimųjų Rytų specialistas. Toje konferencijoje Maskvos agentai, veikią įvairiuose kraštuose tarp Maroko ir Pakistano, gavo nurodymus kurstyti mahometoninių tautų nacionalizmą ir kaitinti jų religinį fanatizmą, kad aštrėtų jų neapykanta netikėliams ir pranašo priešams.

Keisti sąjungininkai

Šie nurodymai buvo ištikimai išpildyti. Komunistų partijos Artimuosiuose ir Viduriniuosiuose Rytuose užmezgę ryšius su nacionalistinėmis dešiniųjų ir fanatikų mahometonų grupėmis, stengdamosios įsigyti jų pasitikėjimą. Rezultatai gana būdingi. Persijoje kraštutiniai dešinieji aštrina naftos konfliktą, o jų atkaklumas kai kuriais atvejais yra Maskvos skatinamas. Jau prieš metus sovietų pasiuntinys Teherane pasiūlė Irano vyriausybei Maskvos pagalbą nugalėti ūkiniams sunkumams, kurie kiltų, suvalstybinus naftos produkciją. Ir šitas žinojimas, kad jie pritariamai didelės valstybės, persų ekstremistuose skatina vis didesnę atkaklumą. Komunistiškai nusiteikusi Tudeh partija energingai rėmė ir remia Mossadegho reikalavimus. Keista, bet raudonieji ir reakcija veikia drauge.

Garsiosios Fašamo sektos vadas Kašanis per Teherano radiją pareiškė, kad jis pirmasis pasirašė garsųjį Stockholmo taikos atsišaukimą, nes islamas noris taikos. "Suvalstybinimas, kalbėję sektos vadas, yra vienintelis kelias išvaduoti Persiją iš imperialistinių pinklių". Tačiau į spaudos atstovo klausimą jis atsakė, kad Iranas nenumatęs suvalstybinti rusų bendrovės, kuri praktiškai yra monopolizavusi Kaspijos jūros žvejybą.

Tas keistas žaidimas vyksta ir kituose Artimųjų ir Viduriniųjų Rytų kraštuose. Jordanijoje reakciniai Jeruzalės grosmuščio šalininkai drauge su komunistais varė propagandą prieš Angliją ir nužudytąjį karalių Abdullą. Irake Maskvos šalininkai sulindę į dešiniųjų ekstremistų partiją, kuri paskutiniojo karo metu pradėjo pronacines Rašido Alio riaušes. Sirijoje taip pat veikia Maskvos diriguojamos ir tik iš paviršiaus priešrusiškos jėgos. Pvz., taip vadinamoje "socialistų" partijoje Maskvos pakalikai, užimdami partijos vadų vietas, praktiškai valdo visą organizaciją.

Maskvos propaganda pirmoje eilėje kursto gyventojų neapykantą sveltimsiesiems. Maskvos įtakoje esą Sirijos laikraščiai pastaruojų metu spausdina ilgus reportažus apie mahometonų kančias "anglo-amerikinio imperializmo vergijoje". Sovietinė propaganda nuolat pabrėžia būtinumą suvalstybinti didžiąsias naftos vamzdžių linijas, einančias per Siriją.

Panašūs reiškiniai pastebimi Libanone. Kol komunistų partija veikė legaliai, ji turėjo 12.000 narių; tačiau aktyvi ir stipri tebėra ir dabar.

Maskva — pranašo balsas

Jei Rusijos jaunimui skirtuose vadovėliuose kiekviena religija atmetama kaip prietarai, tai Viduriniuose Rytuose Maskvos kalba yra visai kitokia. "Tik nesuklastoto islamo atgimimas", kalbama čia, "padės mahometonų tautoms išsivaduoti iš anglo-amerikinės priespaudos." Tai skelbia sovietiniai siųstuvai turkų ir arabų kalbomis, skatindami islamo tautas tiksliai pildyti korano nuostatus.

Kremlius "islamo gynėjo" rolėje — nėra naujas reiškinys, bet dabar stipriau demonstruojamas. Neseniai Maskvos radijas net paskelbė ilgą reportažą apie Maskvoje įvykusią mahometonų šventę. Ta proga gambiai pritaikoma reikalams tų tautų, kurioms skiriama. Sakysim, Egiptui, kuris bijosi naujojo pasaulinio karo ir norėtų likti neutralus, pareiškama, kad "Vakarų imperialistai nori pranašo tikinčiuosius panaudoti pašaru patrankoms" ir todėl Egiptas gerai padarytų, Irano pavyzdžiu suvalstybindamas Sueco kanalą ir išvydamas netikėlius. Turkijai skirtoje propagandoje Kremlius apeliuoja vien tik į religinius jausmus. Jos įtakoje einanti provincijos spauda reikalauja grąžinti senuosius islamo papročius. Ir jau keletas jaunų fanatikų išniekino Kemalo Ataturko, naujosios Turkijos kūrėjo, paminklus Istambule, Ankaroje ir kitur. Vaizdas bus pilnesnis, pridūrus, kad tie patys sluogsniai gyvai ragina pasirašyti stockholminį taikos atsišaukimą. Prisimintinas šia proga ir neseniai Pakistane įvykęs karininkų sąmokslas bei jo užkulisai.

Visi šie pavyzdžiai rodo, kad Kremlius naudoja šiuandien ginklus, kurie vakar marksizmo buvo atmetami: islamo tautų religinius ir tautinius jausmus. Ši akcija sąmoningai plečiama: kalbama apie pasiruošimus pasaulinei mahometonų konferencijai, kuri "400 milicijų mahometonų sulydytų į vieną bloką, kuris galėtų

išsaugoti taiką" — taiką, kuri, aišku, būtų sovietinė...

Naftos klausimas centre

Šio plataus šaltojo karo tikslų yra daug ir įvairių. Tačiau vieną iš svarbiųjų vietų užima naftos klausimas. Nes Sovietų Sąjungos reikalams vis mažiau užtenka savos naftos. Raudonosios armijos motorizavimas, šiaudien jau prašokęs pusantro milijono mašinų, vis tebeplečiamas.

Ar rusai galės naudotis Irano nafta, dar tebėra neaišku, tačiau Vakarų atkirtimas nuo šių turtingųjų šaltinių jau reiškia didelį Maskvos laimėjimą. Tiesa, Amerika šiaudien produkuoja septynis kartus daugiau naftos, negu Sov. Sąjunga, bet Amerikoje ir sunaudojimas auga milžiniškai. Šiaudien sunaudojama dviem trečdaliais daugiau, negu 1941 m. Todėl JAV, kurios iki 1948 m. naftą eksportuodavo, dabar jau pradėjo įsivežti. Kasdien į JAV atgabenamas milijonas barelių (1 barelis — 159 litrai). Ir Washingtonui nėra lengva sudaryti reikalingas atsargas, nes jos 1951 m. pavasarį nebuvo didesnės už 1950 m. rudenį turėtas. Konflikto atveju naftos poreikavimas turėtų būti padidintas staigiu savos produkcijos pakėlimu, naujų šaltinių gręžimu. Tai daroma, bet tam reikia milžiniškų kiekių plieno. O plieno suvartojimas JAV-se taip didėja (ginklavimo pramonė ir didėjas civilinis poreikavimas), jog jau net pastebima stoka.

Taigi, karo atveju Amerika negalėtų Europą aprūpinti nafta, jeigu Irano šaltiniai būtų aklinau uždaryti. Šiuo metu Europai stinga anglių, todėl pramonė vis labiau ir labiau pradeda naudoti skystus degalus. Ir ne tik naftos stoka, bet ir neišvengiamai ją sekąs kainų kilimas pasunkintų Europos ūkinę būklę. Tai sutrukdytų ginklavimą, kuris tik dabar įsibėgėja, ir automatiškai įveltų painiavų į visą Atlanto pakto sistemą. O jei Maskvai pasisektų įtikinti Iraką ir Saudi Arabiją pasekti Irano pavyzdžiu — sunkumai Vakarų pasauliui dar paastretų.

Ir taip Maskva, paleisdama apyvartont naujus — nacionalizmo ir mahometonų religinio fanatizmo — ginklus, mobilizuoja dvasines islamo jėgas prieš Vakarus. Šiaudien dar niekas negali pramatyti šių pastangų išdavų, tačiau aišku, kad laisvajam pasauliui ruošiamos didelės komplikacijos. Nes Kremliaus valdovų tikslai yra tolimi ir jų siekiama besąlyginu grubumu.

B-36

Yra sakoma, kad pirmosios JAV fronto linijos esančios ne kuriame nors pasaulio krašte, bet Nebraskos miestelyje Omahaje, kur yra įsikūrusi Strategic Air Command, kuriai pavojaus atveju reikėtų nugabenti atominės bombas į atitinkamus taikinius.

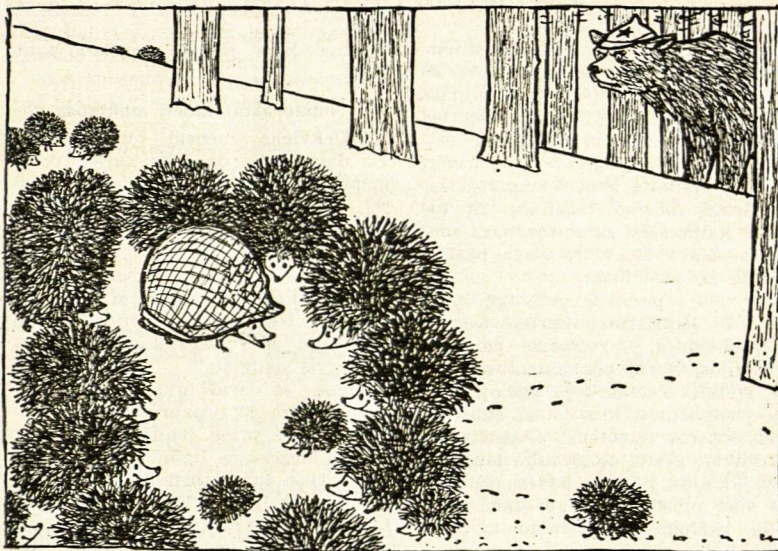
Šios SAC viršininkas yra 44 metų gen. ltn. Curtis E. LeMay — nekalbus, bet nepaprastai gabus aviacijos veteranas, kuris yra atlikęs daugiau strateginių bombardavimų, negu bet kuris kitas žmogus pasaulyje. Ir šiandien, jei prireikia kur keliauti, jis visada pats sėdasi prie savo lėktuvo vairo ir sakosi, pats vestų savo eskadriles į Rusiją, jei kada prireiktų ten skristi, kaip jau yra atsitikę II Pasaulinio karo metu, kada jo lėktuvas vedė bombonešių eskadriles į Japoniją, Italiją, Vokietiją. Nenuostabu todėl, kad jis yra didelis preventyvinio karo priešas; ir sakoma, kad jį peranksti pražildžiusi sunki milžiniškos atsakomybės našta.

Generolo LeMay štabas, kaip minėta, įsikūręs Omahaje. Iš čia jis komandoja apie 80.000 vyrų, kurie išskirstyti įvairiuose JAV aerodromuose. Jo arsenalą sudaro keli tūkstančiai mašinų, kurių didžioji dalis yra B-29 tipo bombonešiai. Toliau SAC turi eilę B-50 tipo bombonešių (patobulinti B-29) ir sprausminių B-17 bei B-45. Tačiau didžioji karta yra B-36 — didžiausi, brangiausi ir galingiausi lėktuvai visam pasauly.

B-36 gali didesniu kaip 700 km/val. greičiu nuskristi į Rusiją ir atgal ir numesti atominės bombas iš 15.000 m aukščio, nepaisant jokių oro sąlygų. Jo motorų stiprumas siekia 42.000 PS, kas atitinka 9 garvežių arba 262 Cadillac automobilių jėgą. Kiekvienas šių oro laivų gali gabenti 42 tonas bombų, t. y. keturis kartus daugiau, negu B-29, kuri skrido į Hirošimą. Vienai tokiai mašinai pagaminti reikia daugiau kaip 4 mil. dolerių.

Šiuo metu, kaip sakoma, geras pusšimtis šių mašinų stovi paruoštų kiekvienu momentu pakilti, o šimtai gaminama ir pagaminta. Visi jie ginkluoti aštuoniomis 20 mm patrankelėmis, kurios gali būti kontroliuojamos iš vienos paskirstymo lentos. Įgulos kabinos skridimo metu be pertraukos gauna dirbtinį orą, kad įgulai nereiktų visą laiką dėvėti deguonio kaukių.

Bombonešiams tektų misija pulti 73 taikinius Rusijoje, kurių sunaikini-

Vakarų Europoje vykstančių manevrų proga

„AIKE“ TIKRINA SAVO MYLIMŲJŲ DYGLELIUS

mas suparaližuotų Sovietų Sąjungą. Suprantama, Omahaje puikiai žinoma rizika, kurią neša toks uždavinys. Yra tikima, kad rusai, prieš puldami New Yorką, Washingtoną arba atominį miestą Oak Ridge, visomis priemonėmis bandytų sunaikinti SAC bazines. Todėl panaudotos įvairios priemonės šioms bazėms apsaugoti. Toliau B-36, turėtų prasiiveržti pro neabejotinai stiprų raudonosios gynybos tinklą, kad galėtų pasiekti taikinius. Šis tinklas, kuris didžiąja dalimi greičiausiai susidėtų iš naikintuvų ir raketinių (iš tolo vairuojamų) sviedinių, čia aukštai vertinamas. Tačiau vis dėlto SAC specialistai yra įsitikinę, kad daugumas jų pilotų pasiektų taikinius ir sveiki grįžtų į bazines. „Mūsų nuostoliai kažin ar būtų didesni, negu II Pasauliniame kare“, pareiškė vienas šių ekspertų. „Daugeliu atvejų mūsų mašinos liktų iš viso nepastebėtos, iki jos išmestų savo krūvį. Žinoma, pirmoje eilėje būtų taikoma į susisiekimo centrus bei karo ir šaudmenų pramonę, ir didžiąją šios programos dalį, kaip manome, galima būtų išpildyti per 30 dienų.“

Čia didelį vaidmenį suvaidintų SAC žvalgybos vienetai. Šie gi jau dirba nebe senojo stiliaus aviacinėmis kameromis, bet labai komplikuotais elektroniniais aparatais, kurių struktūra laikoma griežtoje paslaptėje. Šie aparatai gali, greitai skrendant, iš 12.000 m aukščio pagauti

radarinius žemėlapius, kurie vėliau specialistų yra detalizuojami. Šie vyrai, išnagrinėję tuos žemėlapius, gali pasakyti, koks dydžio yra taikiny, kaip prie jo geriausia priartėti, kaip giliai vanduo, arba kokio ilgio, pločio ir aukščio yra namai taikinio rajone. Dažnai jie net apytikriai gali pasakyti, kas kuriame pastate gaminama ir kiek asmenų ten dirba.

Tiesą, po II Pasaulinio karo per Rusijos teritoriją neskrido joks amerikiečių aviacijos žvalgas, tačiau SAC turi labai platų archyvą apie kiekvieną įmanomą taikinį šiapus ir anapus Uralo. Didžioji šios medžiagos dalis susideda iš nepaprastai gerų vokiškų nuotraukų, kurios 1945 metais pateko į amerikiečių rankas.

Savaime suprantama, kad generolas LeMay ir jo kolegijos didžiuojasi tuo vaidmeniu, kuris jiems teks būsimajame konflikte, tačiau jie neišsivaizduoja, kad vieni patys galėtų karą laimėti. Jie žino savo jėgas, žino ir jų ribas. Į klausimą, ar totalinis atominis puolimas galėtų būti lemiamas, generolas John B. Montgomery, SAC operatyvinis skyriaus viršininkas, atsakė: „Tai priklauso nuo to, kaip suprantamas žodis „lemiamas“. Jei manoma, kad toks puolimas turėtų tuoj pat baigti karą — tai abejotina, tačiau jei galvojama apie tokį smūgį, po kurio priešas negalėtų atsigaivinti — tai yra labai galima.“

VEIKSMINGESNIS UŽ PENICILINĄ

Švarut švarutėliam fabrike, stoviniame prie Pearl River, N. Y., lėtai sukasi 1,5×3 m dydžio būgnas, džiovindamas keistai atrodančią, bet nuostabiai veikiančią tešlą.

“Kiekvienas būgno apsisukimas gražina sveikatą šimtui žmonių”, sako vienas fabriko technikų. Iš tos tešlos gaunamas aureomycinas, nuostabiausias vaistas iš visų, pasirodžiusių po penicilino.

Jis veikia prieš daugelį ligų, pvz., gripą ir skarlatiną, kurias sukelia mikroskopinės, į virusus panašios bakterijos, kurių penicilinas nepajėgia įveikti. Tačiau toje pačioje tešloje pastebėta ir kita įdomi substancija. Sušerta gyvuliui, ji paskatina nuostabiai greitą to gyvulio augimą; pvz., kiaulės, į kurių pašarą įmaišoma šios substancijos, per tam tikrą laiką priauga 50% daugiau, negu normaliai.

Brangesnis už auksą

Aureomycinas (aureus = auksinis), dažnai vadinamas tiesiog “aukso dulkėmis” (gold dust), leidžiamas rinkon kapsulių pavidale, ir spalva yra labai panašus į taurųjį metalą. Tačiau iš tikrųjų šis vaistas yra tris kartus brangesnis už auksą. Viena jo uncija detalinėje prekyboje kaštuoja apie 107 dolerius, o aukso uncijos kaina JAV vyriausybės yra nustatyta 35 dol.

Į rinką aureomyciną maždaug prieš pusterėjų metų išleido Lederle Laboratories, Inc., vienas iš American Cyanamid Co. skyrių. Kaip ir penicilinas, jis yra vienas iš tų antibiotinių vaistų, kurie pastaraisiais metais medicinoje sukėlė tikrą revoliuciją. Jie gaminami iš grybelių, kurie auginami dideliuose, specialiuose kubiluose. Dar prieš aštuonėtą metų tų pelėsių paslaptis tebuvo žinoma tik keliems mikrobiologams, o šiandien rinkoje jau yra apie pustuzinis šios rūšies vaistų. Vien tik amerikiečiai seniausio šios grupės vaisto penicilino per metus suvartoja apie 75 tonas.

Yra vilčių, kad ir “aukso dulkių” kaina ateity kris, kaip jau nukrito penicilino kaina. 1943 metais, penicilinui pasirodžius rinkoje, jo urmo kaina siekė 20 dolerių. Šiandien, suradus pigesnius gamybos metodus ir padidėjus produkcijai, tas pats kiekis tekaštuoja tik keturis centus.

Gamintojas slepia, kiek dabar pagaminama aureomycino, tačiau iš gerai informuotos pusės patiriama, kad produkcija siekianti 2-3 tonas per mėnesį. Pačios Lederle firmos pareiškimu, aureomycino gamyba

norima kiek galint greičiau padidinti.

Nepaprastai didelė paklausa

“Kiekvieną mėnesį mums reikia vis daugiau ir daugiau aureomycino gripui ir plaučių uždegimams gydyti”, sako vienas didžiausios New Yorko ligoninės gydytojas. “Daugeliu atveju, kur anksčiau buvom visai bejėgiai, dabar, panaudojus šį vaistą, sulaukiam netikėtai gerų rezultatų. Net ir provincijos, kaimų gydytojai šio vaisto kaskart reikalauja vis daugiau.”

Viena iš svarbiųjų aureomycino savybių yra jo nepaprastai plati veikimo skalė prieš įvairiausias ligas. Miestų didžiosios ligoninės normaliai turi visus laboratorinius įrengimus, reikalingus ligoms ištirti, tačiau mažai privačiai praktikai tai nėra įmanoma. Aureomycinu gi galima neklystant pacientus gydyti, net nežinant tikrojo ligos sukėlėjo, nes jis juk veiksmingas prieš daugumą bakterijų.

Pirmieji laimėjimai

Pirmą kartą aureomycinas buvo panaudotas mažam berniukui, kuris gyveno netoli Lederle laboratorijos ir buvo susirgęs vadinamąja “Rocky-Mountain” dėmėtąja šiltine. Ši liga, kurią sukelia maža “Rickettsien” grupės bacila, dažniausiai baigdavosi mirtimi, nes jai nugalėti neturėta jokių vaistų. Tačiau aureomycino dėka vaikas per keletą dienų pasveiko.

Vėliau vienas Cyanamid Co. tarnautojas susirgo vadinamu friedlandiniu plaučių uždegimu, kurio 95% atveju būdavo mirtini. Nieko negelbėdavo nė penicilinas, nė kiti vaistai. Buvo išbandytas aureomycinas, ir tarnautojas pasveiko.

Nuo tada aureomycino nugalėtų ligų sąrašas pradėjo labai staigiai ilgėti. Jame minimos įvairios smegenų plėvės uždegimo (meningitis) rūšys, į gripą panaši virusinė liga, vadinama “Q-šiltine”, Bango liga, kuria per metus susergera apie 30.000 žmonių, užsikrėsdami nuo sergančių karvių, amebinė dezinterija, įvairios odos ir lytinės ligos, įskaitant net penicilinui atsparią gonorėją. Taip pat yra vilčių, kad juo bus galima gydyti eilę tropinių ligų, jų tarpe ir pietų Afrikos “erkių šiltinę”.

Gyvuliui ir žmogui

Kaip aiškėja, aureomycinas yra veiksmingas ir prieš gyvulių ligas, nors veterinarinė medicinos rinkoje jis dar nepasirodė. Jis gerai veikia prieš du mirtinuosius paukštijos

priešus — coccidiosis ir papūgų šiltinę. Jis gydo tam tikrą rūšį šiltinės, kuri apninka kailių pramonei vertingus šinšilus. Sunims padeda nugalėti antrines infekcijas, sekančias šunų marą ir dažniausiai pasibaigiančias mirtimi. Aureomycinas taip pat yra geriausias ligi šiol žinomas vaistas prieš karvių tešmenų infekcijas.

Prieš rentgeno ligą

Viena įdomiausių aureomycino savybių yra ta, kad jis gerai veikia prieš susirgimus, kylančius nuo rentgeno sužalojimų. Šią ligą sukelia perstiprus rentgeno spindulių arba radioaktyviųjų substancijų veikimas. Šunes, į kuriuos buvo sušvitinta šiaip jau mirtiną spindulių dozė ir vėliau duota jiems aureomycino, parodė mažą ligos simptomų. Pasisekė sustabdyti net kraujavimus, kurie prasidėdavo, regeneruojantis rentgeno spindulių sužalotoms ląstelėms. Joks antibiotikas ligi šiol tuo atveju nebuvo veiksmingas. Tik mokslininkams dar nėra aišku, koku būdu aureomycino gydymoji galia šiuo atveju pasireiškia.

Ir vaistas serga

Pelėsius, iš kurių gaunamas aureomycinas, yra labai sunku auginti, kaip ir kokią retą orchidėją. Gamybos pradžioje pas Lederle vos neįvyko katastrofa. Aureomyciną produkuojąs grybelis susirgo kažkokia sava virusine liga. Infekcija apniko ir tas grybelio kolonijas, kurios jau buvo fermentacijos aparatuose. Reikėjo kuo skubiausiai suorganizuoti mikrobiologų štabą, kad jie išaugintų virusams atsparią grybelių rūšį ir surastų būdus ateity grybelių kolonijoms nuo ligų apsaugoti.

Iš aureomycininio grybelio dar gaunamas vienas šalutinis produktas, būtent svarbus gyvulių pašaras, vadinamas APF (animal protein factor). Šitas APF gaunamas ir iš kitų antibiotiškai veikiančių grybelių, pvz., iš tų, iš kurių gaminamas streptomycinas ir chloromycetas, tačiau pirmasis turi vieną svarbią savybę, kurios antrieji neturi.

“Aukso dulkių” APF gydo kiauulių ligas ir padidina kiauulių bei paukščių svorį. Viena žemės ūkio bandymų stotis buvo nustebinta netikėtai padidėjusiu svoriu tų paukščių, kurie, gydant coccidiosis, buvo lesinami aureomycino liekalais. Po devynių savaičių šiais liekalais lesintos vištos svėrė apie 40% daugiau, negu tos, kurios gavo normalų lesalą.

Panašiai patirta ir su kiaulėmis. Jos neretai suseraga liga, kuri vadinama Necro (tam tikros rūšies dezinterija); ligi šiol apie 10—12% šia liga susirgusių kiaulių dvėsdavo. Aureomycino liekalais šertos ir šią ligą persirgusios kiaulės normaliai priauga 40—100 svarų.

Taigi, bandymai Illinois ir Iowos valstybėse parodė, kad aureomycino šalutinis produktas įveikia gyvulių ligas ir padidina jų svorį. Net užskurdę gyvuliai paauga, įmaišius į pašarą APF. Tik mokslininkams dar nėra galutinai aišku, kas svorio padidėjimą paskatina; tuo tarpu jiems jau žinoma, kad APF turi daug neseniai atrastų vitaminų B-12 ir B-12b. Šie vitaminai pasirodė labai reikalingi, gydant žmonių mažakraujystę.

Naujieji antibiotikai

Nors aureomycinas, kaip atrodo, jau grasina išstumti peniciliną, tačiau jis tėra tik vienas iš naujųjų daug žadančių vaistų, iš kurių medicininis pasaulis laukia didelių dalykų.

Pats naujasis iš visų antibiotikų yra terramycinas, kurį gamina Chas. Pfizer & Co. Jis dar neseniai rinko-

je pasirodė ir nėra labai plačiai išbandytas. Tačiau pirmieji pranešimai kalba apie laimėjimus, prilygstantiems aureomycinui.

Mažiau sensacingas už aureomyciną, tačiau gydytojų labai vertinamas yra kitas naujas produktas, vadinamas chlorometycinu. Ypač naudingas jis yra kovoje su šiltinėmis.

Streptomycinas, kurį 1946 m. rinkon paleido Merck & Co., praplečia penicilino veiklos plotą, nes jis nuagai į virusus panašius mikroorganizmus. Pastaraisiais metais jo parduota 88 tonos apie 50 mil. dolerių vertės. Ypač pažymėtini jo daliniai laimėjimai kovoje su tuberkulioze, nors šiaip jau jo pritaikymo galimybės gana ribotos.

Bacitracinas, kurį gamina Commercial Solvents Corp. ir kurio gramas kaštuoja apie dolerį, vaidina svarbų vaidmenį, gydant amebinę dezinteriją (ypač pasireiškiančią Amerikos pietuose), toliau furunkulus, odos ir akių uždegimus. Taip pat jis naudingas gydant persišaldymus, nes jis sumažina antrines infekcijas, kurias sukelia peršalimo pažadintas virusas.

Science Digest

ODISĖJAS ...

(atkelta iš 22 psl.)

kalba achajai su naujaisiais valdovais, įsibrovėliais, plėšikaujančiais berais, kurie gobšios Paladės dėka tįso mūsų lovose ir pilnais nasrais ryja tai, kas priklauso mums — achajams, namuose likusiems ir svetur išblaškytiems? Gal jie randa bendrą kalbą su atėjūnais, o gal saugo savo sielose ištikimybę tam, dėl ko verta gyventi Itakoj? Tai didelis rūpestis, Eumajau, nes aš žinau, kad atėjūnai godūs ir negailestingi. Kokias dainas dleitininkai ir arfininkai dabar dainuoja Itakoj? Koki posmai šiandien vartojami, ar dar beatmenami senieji didvyriai iš achajų posmų? Nes mes turėjom ir didvyrių, Eumajau, neužmirškite to. Atėjūnų niekšingumas ar išdidumas tenpriverčia jus užmiršti, kad mes turėjome didvyrių ir poetų, kurie kurčiam pasauly skelbė Itakos vardą.

Aš galėčiau dar daug ką pasakyti, Eumajau, bet slaptos naujienos kvėptelėjimas yra trumpas. Pasakyk achajams, kad aš, nors ir kažin ką pasauly bepamatyčiau, skausmų išbandytoj sieloj tik apie tai tegalvosiu, kaip ir kokią naudingą dovaną galėčiau savo maiše parnešti į namus. Kai įsibrovėliai vieną kartą išdulkės ir mes, klajūnai, ant savo apdaužytų sielių namo sugrįšim — kokiais žodžiais mes vieni į kitus prabilsim — mes, kurie ištraukėm svetur, ir tie, kurie liko tėvynėje? Ar galėsime ramia sąžine pažvelgti vieni kitiems į akis? Ir kai Itakoje vėl suskambės penkiastygės kanklės — kurios rūšies dainą tada achajai supras?

Dzeusas su Tavimi, mielasis seni! Ties mano urvu jau aušta rytas, apskrusis pasiuntinys laukia, ir pilka jūra užia, tarytum norėdama kažką pasakyti.

Savo vardo čia nerašau, nes tai nepatartina. Ir kas gi žino, ar dar bėra Itakoj achajų, kurie atsimintų manąjį vardą? ...

AKIRACIO REDAKCIJA:

Jon. Pr. Palukaitis, 4319 So. Greenwood Ave., Chicago 15, Ill. Telef.: KENwood 8-3464

AKIRACIO ŽODYNĖLIS

ameba (gr.) — vienląstis gyvūnėlis
audiencija (lot.) — oficialus aukštųjų asmenų priėmimas; Ispanijoje ir P. Amerikoje aukštasis teismas

autonomija (gr.) — savivalda

biologija (gr.) — mokslas, tirias bendrus organinio gyvenimo dėsnius; **biologas** — to mokslo specialistas

dešifruoti (pranc.) — perskaityti sutartiniais ženklais parašytą raštą

detalė (pranc.) — visumos dalis, smulkmena; **detališkas** — smulkus, tikslus iki smulkmenų

ekstremistas (pr.) — kraštutinių pažiūrų ir priemonių šalininkas

fanatizmas (lot.) — aklas sekimas, kitokios nuomonės nekentimas

fakelas (vok.) — atvirame ore gerai degęs žibintas

fermentacija (lot.) — rūgimo procesas

imperializmas (lot.) — grobiamoji politika; valdymas paremtas ne teise, bet jėga

intervencija (lot.) — ginkluotas ar diplomatinis įsikišimas į kitos valstybės vidaus reikalus; tarpininkavimas

infekcija (lot.) — apkrėtimas ligos mikrobais

korupcija (lot.) — papirkimas, kyšininkavimas; moralinis sugedimas

komplikacija (lot.) — apsunkinimas, painiava; kelių ligų pasireiškimas vienu metu

konfliktas (lot.) — susikirtimas, kovos; kova

memorandumas (lot.) — pastaba, pastabų užrašų knyga; diplomatinis aktas, nota, kurioje išdėstyta vyriausybės nuomonė apie tam tikrus reikalus; asmenų grupės ar organizacijų pareiškimas valdžiai svarbiais gyvenimo klausimais

mikroorganizmas (gr.) — labai mažas organizmas; bakterija; mikrobas

neutralizuoti arba **neutralizuoti** (lot.) — panaikinti ar sulaukyti veikiančias savybes; ką nors padaryti neveiksmingą, bešališką

preventyvinis karas — karas, kuris pradedamas norint sulaukyti kitą karą

psichozė (gr.) — sielos pakrikimas; ligūstas dvasios stovis

substancija (lot.) — visa ko pradmuo; pradminė masė, medžiaga; esmė, esmingumas

virusas (lot.) — apkrečiamos ligos sukėlėjas

IŠ RAMOVĖNŲ VEIKLOS

Waterbury, Conn. — A. L. Sąjungos RAMOVĖS Waterburio skyrius nepoilgo švęs įsikūrimo metines: Nors ir negausus nariais, energingo pirmininko mjr. Henriko Kazakaičio vadovaujamas, skyrius gražiai, sėkmingai veikia. Kiekvieną mėnesį net ir vasaros metu, skyrius daro susirinkimus, kurių metu daromi pranešimai, skaitomos paskaitos iš anksto nustatytomis temomis

Rugsėjo mėn. skyriaus narių suėigoje ltn. V. Kuzmickas darė pranešimą tema: "Ar įmanomas Lietuvos išlaisvinimas be III-jo pasaulinio karo?" Po pranešimo buvo labai gyvos ir įdomios diskusijos.

Skyriaus narys ltn. dr. Viktoras Jasaitis išvyko į naują darbovietę Lewiston, Idaho. Ten jis dirbs karo pramonėje, savo specialybėje, kaip chemikas. Dr. V. Jasaičiui linkime geriausios kloties.

Spalio 6 d. skyrius suruošė pirmąjį viešą vakarą — šiupinį, kurio pelno dalį skyrė Lietuvos karo invalidams paremti. Vakarą programą paruošė dramos artistas V. Vaitkus. Dalyvavo: pianistė Šmulkštienė, Malakauskaitė, solistas Selickas, Vaitkus ir tautinių šokių grupė, vadovaujama Maurutienės. Pranešėju buvo Brazauskas. Į vakarą buvo atvykęs ir tarė žodį KARIO vyr. redaktorius kpt. S. Urbonas. Taip pat buvo atvykęs prof. V. Biržiška ir daugiau buv. karių iš Hartford, Torrington ir kt.

Šokių metu speciali komisija nustatė geriausią vakarą šokėjų porą: Ireną Bajalytę, Waterbury (apdovanojama gėlėmis) ir Juozą Ardinską, Hartford (gavo metinę KARIO prenumeratą).

(Atkelta iš 21 psl.)

lyn, N. Y.). Visucse Legiono postuose yra buv. Lietuvos ir JAV karių, karo veteranų. Kiekvienas postas turi Amerikos, Lietuvos ir legioninė postų vėliavas. Posto vėliavoje yra Legiono žymenys: Vyčio Kryžius su JAV vėliavos skydu. Visi legionininkai turi uniforminę kepuraitę, su Legiono žymeniu, o kai kurie ir pilną uniformą. Tai vienintelė pasaulyje lietuviška liet. karo veteranų organizacija, turinti Lietuvos vėliavą ir uniformą su lietuviškais žymeniais: Vyčio Kryžium ir Gedimino Stulpais.

Am. Liet. Legiono adjutanto adresas: J. Liaukus, 185 Chestnut St., Brooklyn 8, N. Y.

Vakaras praėjo jaukioje nuotaikoje, tik reikia apgailestauti, kad atsilankiusiųjų skaičius buvo mažokas. Vakarą programos dalyviams, o taip pat visiems prie šio vakaro suruošimo prisidėjusiems, RAMOVĖS skyriaus Valdyba yra nuoširdžiai dėkinga.

Skyrius baigia pasiruošti S-gos RAMOVĖS atstovų suvažiavimui, kuris lapkričio mėn. įvyks Chicagoje. Suvažiavime skyrių atstovaus plk. prof. dr. J. Žilinskas.

Didieji tremtinių geradariai Waterburyje

Waterburio, Conn., lietuvių bendruomenė iš tikrųjų gali didžiuotis gražiu būriu mūsų senųjų ateivių geradarių.

Šių geradarių priekyje ryškiai matome stovinčius Anelę ir Juozą Kazlauskus. Juodu vieni savo lėšomis jau yra išsiuntę tremtiniams apie 400 siuntinių ir parūpinę 82 asmenims darbo ir buto garantijas.

Anelė Malinauskaitė - Kazlauskienė, gimusi 1892 m. Lietuvoje, Alytaus apskr. Udrijos parap. Į JAV atvyko 1907 m., vos būdama 15 metų, ir nuo to laiko beveik visą gyvenimą sunkiai dirbo įvairiuose fabrikuose. Yra judri, labai gyvo būdo, maloni moteris. Lietuvos reikalais rūpinasi visada, net 3 kartus (1926, 1934 ir 1938 m.) buvo apsilankiusi Lietuvoje. Nesvetimas jai ir vietos lietuvių visuomeninis gyvenimas: ji yra kelių katalikiškųjų organizacijų narys, remia lietuvišką spaudą, parengimus ir kt.

Juozas Kazlauskas, gimęs (berods 1880 m.) Lietuvoje, Skaudvilės parapijoje. Į Ameriką atvyko 1899 m. Šiemet atšventė savo 70 m. sukaktį. Sunkus darbas nepajėgė sumažinti gražios išvaizdos, gero būdo ir energijos. Tai buvo nuostabiai ramus ir kilnus būdo žmogus, kuriam lietuviški reikalai buvo jo asmenybės dalis. Tačiau gyvenimo ir metų našta palenkė šį geradarį. Juozas Kazlauskas mirė š. m. kovo 28 d. Tebūnie lengva velonui šios šalies žemė. A. Kazlauskienė ir dabar, viena pasilikusi, tebesirūpina tremtiniais.

Garbė Anelai ir Juozui Kazlauskams, garbė Waterburio lietuviams, garbė visiems seniesiems ateiviams-patriotams, ne žodžiais bet darbais įrodžiusiems savo vertę, sunkiomis tėvynei ir jos žmonėms valandomis.

A. G.

Spalio 21 d. eilinėje skyriaus narių sueigoje kpt. S. Lipčius padarė pranešimą tema: "Lietuvos partizanų veiksmas dabar ir ateityje".

Lietuvos Kariuomenės ir Sąjungos RAMOVĖS metinę šventę (lapkričio 23 d.) skyrius minės viešai ir iškilmingai. Išvakarėse bus radijo valandėlė, o XI. 22—iškilmingos pamaldos, aktas ir arbatėlė. Visi skyriaus nariai jau dabar vykdo jiems pavestus uždavinius.

Į minėjimo iškilmes pakviesti ir žadėjo atvykti gen. Pundzevičius ir KARIO vyr. redaktorius kpt. S. Urbonas.

žvalgas

Maloniai kviečiame visus RAMOVĖS skyrius, visus Amerikos Lietuvių Legiono Postus, nelaukiant kvietimo, rašyti iš savo organizacinės, kultūrinės, visuomeninės veiklos. KARYS — visų mūsų bendras ir vienintelis žurnalas JAV ir pasaulyje.

Redakcija

LIETUVOS KARIUOMENĖS ŠVENTĖS IR KAR. MINDAUGO KRIKŠTO 700 METŲ SUKAKTIES MINĖJIMAS BROOKLYNE

Amerikos Lietuvių Legiono Dariaus-Girėno Postas, drauge su A. L. Sąjungos RAMOVĖS vietos skyriumi ir KARIO redakcija, rengia viešą Lietuvos Kariuomenės šventės ir Mindaugo krikšto 700 metų sukakties minėjimą. Minėjimas įvyks lapkričio 25 d., sekmadienį, Brooklyne, N. Y., Apreiškimo parapijos didžiojo salėje.

Iškilmingas minėjimas prasidės pamaldomis Apreiškimo parapijos bažnyčioje 11 val. Po pamaldų visi dalyviai renkasi salėn, kur vyks minėjimo programa — paskaitos apie Liet. kariuomenę ir Kar. Mindaugo krikštą. Programoje taip pat dalyvaus visų mėgiamas Operetės vyrų choras, vadovaujamas M. Liuberskio.

Įėjimas į šį iškilmingą minėjimą visiems laisvas. Tikimasi, kad Didžiojo New Yorko lietuviai, vyresnioji karta ir ypač jaunuomenė, gausiai dalyvaus šioje dviguboje patriotinėje šventėje.

I. M. K.

**LAPKRIČIO 23-SIOS PROGA
remkime
mūsų brolius —
karo invalidus!**

K A R Y S

KARINĖS ŽINIOS

Tarptautinė karo mokykla

Gen. Eisenhowerio būstinės pranešimu, Europoje įsteigiama tarptautinė mokykla, kurioje bus lavinami Atlanto Pakto Sąjungos ginkluotoms jėgoms priklausą karininkai ir kiti aukštieji pareigūnai. Pirmuoju tos mokylos viršininku bus paskirtas prancūzų admiralas Lemonnier.

Nauja JAV laivyno raketa

White Sands, Naujosios Meksikos valstijoje, Amerikos laivyno bandymų laukuose neseniai buvo išmėginta nauja raketa, pasiekusi 135 mylių (217 km.) aukštį. Raketa turinti automatinius instrumentus atmosferinėms sąlygoms perduoti iki šiol tyrinėtuose aukščiuose. Ši raketa išbuvo ore apie dešimtį minučių, pasiekdama 5.600 mylių (beveik 9.000 km.) greitį į valandą. Ji nukrito apie 60 km. į šiaurę nuo paleidimo vietos.

Amerikiečių pėstininko žygio krūvis

JAV pėstininko lauko krūvis sudaro 67,35 svarų. Lengvasis žygio krūvis — 40,57 svarų, o minimalinis kautynių krūvis — 34,51 svarų.

Atominiai varikliai povandeniniams laivams

Pov. laivams atominis variklis pradėtas gaminti 1948 m. Dabar jau sakoma, kad esanti padaryta didelė pažanga, kad atominis variklis įgautų fantastinius nuotolius, plaukiant visiškai nepastebimiems. Westinghouse E. C. ir General Electric Co. stato po vieną atomine energija varomą variklį pov. laivams. Darbą manoma baigti 1952 m.

Atominiai šaudmenys lėktuvams

"Jau netoli ta diena, kada mūsų lėktuvai-naikintuvai turės sviedinius atominiais užtaisais. Lėktuvai tada galės atlikti visai skirtingus taktinius uždavinius, negu dabar. Visiškai pasikeis ir lėktuvų panaudojimo būdai. Lėktuvai galės būti naudojami kaip oro atominė artilerija"—neseniai pasakė JAV sen. Hill. Tam reikalui yra atitinkamai padidintas ir karinis biudžetas.

TECHNIKOS NAUJIENOS

Atominė energija elektros energijai gaminti

Nevadoje sėkmingai vyksta baigiamieji bandymai elektros energijai gaminti atominės energijos pagalba. Tad mokslininkai pradės naująją atominio amžiaus erą. Šis pritaikymas padarys didžiulį perversmą visoje civilizacijoje JAV pramonėje.

K A R Y S

IŠ AUSTRALIJOS LIETUVIŲ KULTŪRINIO GYVENIMO

● Liepos 15 d. Adelaidėje įvyko Australijoje gyvenančių inžinierių ir architektų steigiamasis susirinkimas. Susirinkimas nutarė įsteigti PLIA S-gos Adelaidės skyrių. Į valdybą išrinkti: Kostas Tymukas — pirmin., A. Pacevičius ir J. Riauba — nariai. Numatoma, kad tokie patys skyriai bus įsteigti Sydnejuje ir Melbourne.

● Rugpjūčio 11 d. Sidnėjaus sambūris "Šviesa" surengė paskaitą apie Mažąją Lietuvą. Paskaitą skaitė J. Reizgys, buv. Klaipėdos krašto Direktoriaus pirmininko, žuvusio Vokietijos kacetė, Reizgio sūnus.

● Australijos Lietuvių Katalikų D-ja Sidnėjui rugpjūčio 19 d. Camperdown parapijos salėje surengė iškilmingą Vyskupo Mot. Valančiaus 150 m. gimimo sukakties minėjimą. Buvo paskaita ir meninė dalis.

● Rugpjūčio 5 d. Sidnėjui įsteigtas Lietuvos Atgimimo Sąjūdžio skyrius.

● Rugpjūčio 3 d. solistė Elena RUKŠTELIENĖ dainavo lietuviškas dainas per Australijos Adelaidės radijo stotį — Australian Brite Commission 5 AN.

● Rugpjūčio 11 d. Sidnėjaus konservatorijos salėje įvyko žymiosios lietuvaite E. KEPALAITĖS išraiškos šokio koncertas. Dalyvavo daug lietuvių ir australų. Koncertas labai pavykęs ir apie jį gan palankiai rašė ir vietinė australų spauda.

● Nuo rugpjūčio 12 d. Melbourne veikia sekmadienio liuanistinė mokykla. Mokyklos vedėjas mok. A. KRAUSAS, mokytojai: kun. Pr. VASERIS, V. KAZLAUSKIENĖ, K. MIELDAŽYS ir M. BULAKIENĖ. Mokykla įsteigta, aprūpinama patalpomis ir priemonėmis vietinio Liet. Kult. Fondo skyriaus pastangomis.

● Visuose didesniuose Australijos miestuose veikia Mažosios Lietuvos Biičiųliu Draugijos skyriai.

● Rugsėjo 2 d. per Adelaidės valdinę radijo stotį 5 AN buvo trans-

liuojama lietuvių liaudies dainos. Programą išpildė dvigubas mišrių balsų kvartetas, vadovaujamas J. ZDANAVIČIAUS. Minimas kvartetas yra stoties vadovybės pakviestas radijo programos eilėje "Music of Tradition" dainuoti nuolatos.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

"GABIJA"

Lietuvių Spaudos Centras Amerikoje "Gabijs", užsimojusi leisti knygas ir, palyginti, nemažai jų išleidusi, štai pradėjo leisti ir literatūros žurnalą "Gabijs". Jis bus leidžiamas keturis kartus per metus. Žurnalą redaguoja rašytojas Stepas Zbarskas. Pirmajame "Gabijs" numerje sutelktas gausus bendradarbių būrys. Jame apstu poezijos, beletristikos ir kultūrinių straipsnių. Linkime, kad "Gabijs" įstengtų išsilaikyti ir ilgainiui taptų mūsų kultūrinio židiniu.

"Gabijs" nr. 1 — 96 psl. Kaina \$1.00. Adresas: 340 Union Avenue, Brooklyn 11, N. Y.

Dr. A. Garmus, NEMUNO PAKRANTĖMIS, Copyright, 1951 by Irene Garmus, Chicago, Ill. Išleido "NEMUNAS", 136 psl. Autoriaus jaunų dienų prisiminimai, 28 dalykai. Daugumas čia duodamų vaizdų liečia carizmo prisilėgtą Lietuvą 1885-1895 m. laikotarpyje. Šią knygą autorius skiria giminėi aplėduosiems lietuviams Tėvynei prisiminti. Spauda švari, viršelis dviejų spalvų, kiana \$1.25.

SKAUTŲ AIDAS, nr. 9 — rugsėjis — 1951 m., 24 psl., viršelis. Spaudė BANGA, Toronto, Ont., Canada. Įdomus, turingas numeris. Spauda graži, dviejų spalvų. Pradžioje įdėtas J. E. Vyskupo Petro-Pranciškaus Būčio žodis "Mylimiems skautams ir skautėms". Paminėta L. S. S-gos įkūrėjo-Pirmūno Petro Jurgėlo-Jurgelevičiaus 50 m. amžiaus sukaktis. Daug iliustracijų ir kit. Pren. met. — \$2, pusm. — \$1.

ATITAIŠYMAS

KARIO nr. 10-11, psl. 21, eilėraščių "Vilties žiburiai" autorius yra ne J. Minelga, bet F. Bočiūnas. Abu mūsų malonius bendradarbius atsiprašome.

Redakcija

Naujas Dizelio variklis

Skridinio pavidalo Dieselio variklis jau yra bandomas JAV laivyne. Tai bus dviem trečdaliais mažesnis (už turimą tokio pat galingumo variklį) ir svers perpus mažiau. Pvz., 16 cilindrių variklio stūmokliai, horizontaliai apskritimu išdėstyti nuo centro, suks vieną centre esančią variklinę ašį.

KŪPRINĒS PABIROS

VYRAI, PAJUDINKIME BUTEĻI!

— Tai kodēl gi ne žemē? — paklausē vienas iš trejeto neatskiriamaū draugu.

— Todēl, kad kai pajudini tā kro-kodilo ašara, tai žemē jau savaime pradēda judēti, — buvo atsakymas.

— Taip sakant, viskas sukasi, su-kasi ratu... — įsiterpia tretysis vy-ras.

— Ne tiktai ratu, bet viskas gali eiti pirmyn, visa mūsū spauda, lie-tuviška knyga, visas kultūrinis gy-venimas.

— Gerai, gerai! Užteks tū tavo pamokslū. Pradēkime!

— Tai, sakote, užteks pamokslū... — prabilo dienraščio lapus vartalio-jās vienas iš trejeto vyrū. — O aš pasakysiu, ne! Nepatogu, vyručiai, visā laikā šeimininko laikraščias naudotis.

— Gerai, tai pats užsisakyk, tada visiems trims pakaks. Nēr čia ko pi-nigā be reikalo leisti.

— Sakai, pinigā leisti. O jeigu taip mes tiktai du šeštadienius, iš 52-jū, metuose skirtuose spaudai, tai dideli dalykai pasidarytū. Jau tik

STALINAS NESAPNAVO...

Jaltos konferencijos metu, po sėk-mingo susitarimo, trys didieji vienā naktį stipriai subaliavojo. Ryto me-tā Rooseveltas, Churchillis ir Stali-nas skaudančiomis galvomis susirin-ko bičiuliškai "pataisyti sveikatā". Raukydamiesi jie išmetē po gerā stiklinę viskēs. Po valandėlēs jiems pasidarē smagiau, nuotaika kilo. Staiga Rooseveltas pradējo pasakoti savo praėjusics nakties sapnā:

— Well, aš sapnavau, jog esu pa-sidarēs viso pasaulio prezidentu.

— Tai begalo keistas sutapimas! — staiga pašoko Churchillis, — o aš sapnavau esāš pasaulinēs valstybēs premjeru. Na, o jūs, bičiuli Staline, ar kartais kā susapnuojate?

— Taip, retkarčiais sapnuoju ir aš. Tačiau šianakt, žinote, aš nesap-navau, kad būčiau judu toms parei-goms paskyrēs... — draugingai šypsodamas atsakē Stalinas ir pri-silenkēs pasitaisē savo smuktelėjusį pentinā...

iš mūsū spaudai tektū nemažiau 30 "žaliukū", o kur visi vyrai Ameri-koje, Kanadoje, kitur!... Pagaliau, mūsū viešnagēm dar lieka 50 sa-vaitgaliū. Nēra ko nusiminti. Tad, draugai, nesijuokime iš butelio — jis galingas. Tiktai pajudinkime jū ke-letā — ir gerā darbā atliksime, ir malonumo nenustosime. Tad kiek-vienas užsisakome po skirtingā savo pažiūrū laikraštį ir po KARĮ.

— Na, na, prašau be propagan-dos. Mes jau žinome, kas mums vi-siems geriausia patinka.

Tuo tarpu ant stalo jau skaniai garavo valgiai, o neišskiriamas tre-jetukas ėmēsi judinti butelius, nepa-miršdamas ir spaudos.

Dagiliukas

*

IŠ TOLO VALDOMAS AUTOMOBILIS

Nuošalios gatvės pakraštį stovėjo vidutinio amžiaus vyras, nuolat šluostydamas nuo kaktos gausiai te-kantį prakaitā ir nervingai žvilgčio-damas į gatvių sankryžā. Netrukus pro kampā pasirodē gerokai apdėvė-tas automobilis; jame sėdėjo mote-ris, taip pat nervingai įsikibusi į vai-rā, įtemptai spoksanti į gatvės grin-dinį. Automobiliui priartėjus, vyras prišoko artyn ir, rankomis bei ko-jomis gestikuliuodamas, sušuko:

— Dešiniau, dešiniau! Trečią bė-gį! Sankabą!

Automobiliui dingus už kampo, jis grįžo į senąją vietā prie šaligatvio, nusišluostē prakaitā ir vėl pradējo žvalgytis į sankryžā. Netrukus čiau-dydamas ir šokinėdamas ten vėl pa-sirodē tas pats automobilis.

— Gazā! — jis sušuko.

Automobilis, pašoko kaip čys.

— Stabdžius! Ties posūkiu antrā bėgį!

Paskui atsisukēs ir pamatēs mane, pasiaiškino:

— Tai mano žmona. Ji mokosi au-tomobiliu važinėti.

— Ar negeriau būtų, jei tamsta sėdētum šalia ir jai aiškintum?

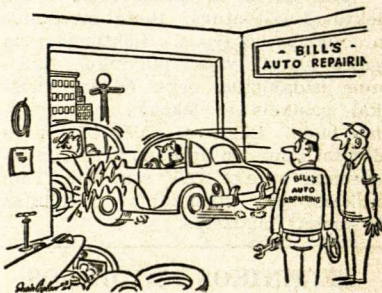
— Galbūt, — atsakē jis. — Bet automobiliis apdraustas, c mano gy-vybē ne.

— Duokit man pačio silpniausio benzino — aš dar tik vakar gavau leidimą mašinai vairuoti...

— Motina labai susirūpinusi. Ra-šo, kad netrukus galīs prasidėti ka-ras...

— Tikrai darbū padaugėjo, kai tie DP atvyko...

**Išsigerkim, užrūkykim
Kiek mažiau, kiek mažiau,
Mūsū KARĮ padarykim
Dar storiau, dar gražiau!**

IMIGRACIJA Į ŠIAURĖS AMERIKĄ

Kanada įsileidžia imigrantus iš visų šalių be kvotos, jeigu kvietėjas Kanadoje parūpina darbo ir buto garantijas. Tas garantijas parūpina ir kitus įvažiavimo dokumentus į Kanadą sutvarko

Jonas J. Juškaitis

Teisinės - Kalbinės Pagalbos Biuras

907 Dundas St. West, Toronto 3, Ontario, Canada
Telefonas — PLaza 4880

JAUNIMO ŠOKIAI

Grojant Balio Pakšto kapelai, kiekvieną šeštadienį ir sekmadienį

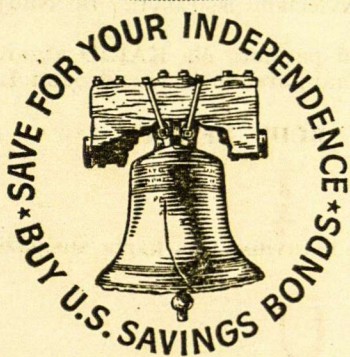
TREMTINIŲ NAMUOSE

2244 WEST 23-RD PLACE, CHICAGO 8, ILL.
Tel.: Virginia 7-8711

JONAS BUDRIKAS

Jaukus lietuviškas restoranas ir valgykla, biliardas ir stalo tenisas. Įvairūs gėrimai, šalti ir šilti užkandžiai. Tremtinių mėgstamiausia vieta. Erdvi salė įvairiems parengimams.

1442 SO. 49-TH CT., CICERO 50, ILL.
TEL. TOWNHALL 3-9472

Pirkite Jungtinių Amerikos Valstybių Tautų Bonus ir užtikrinkite Amerikai ir sau laisvę. Taipgi, pirkdami bonus, užtikrinsite savo sunkiai uždirbtiems pinigams saugumą ir gausite geresnį nuosimtį, negu kitur dabartiniu metu yra mokamas. Taigi, pasinaudokite šia proga ir šio vajaus metu įkeiskite savo pinigus į JAV Tautų Bonus.

LIETUVIŲ DIENOS

LIETUVIŲ DIENOS MODERNIŠKAS ILLUSTRUOTAS MAGAZINAS

Kiekvienas lietuvis turėtų jį skaityti.
Metinė pren. \$3.00. Adresas:
9204 S. Broadway, L. A. 3. Calif.

JOSEPH VASTŪNAS

Real Estate Insurance

1008 GATES AVENUE, BROOKLYN, N. Y.
Tel.: GLenmore 5-7285

ANTANAS PUTYS

TAVERNA IR PUIKI SALĖ

Patogi vieta susirinkimams, vestuvėms
ir kt. pobūviams.

2548 WEST 69-TH STREET, CHICAGO 29, ILL.

Winter Garden Tavern, Inc.

Su puikiu baru, restoranu ir didele sale susirinkimams,
vestuvėms ir kitokiems sociališkiems pobūviams.

VYTAUTAS BELECKAS

1883 Madison Street Brooklyn 27, N. Y.
(Prie Forest Ave. stoties) (RIDGEWOOD)

Tel.: EV. 2-9586

VISI KVIETIAMSI ATSLANKYTI

Brooklyno Lietuviai Gydytojai

Dr. Bladas K. Vencius

Dantų Gydytojas

499 Grand Street

VALANDOS:

9—12 ryte

2—9 vakare

Pentadieniais uždaryta

Tel. Ofiso: STagg 2-0706

Namų—Jamaica 6-3834

Dr. A. Petrika

(Dantų Gydytojas)

221 So. 4th Street

VALANDOS:

9—12 ryte

1—8 vakare

Pentadieniais uždaryta

Tel. EVERgreen 7-6868

KARYS TELKIA NAUJUS SKAITYTOJUS 1952 m.

Mūsų senojo tradicinio iliustruoto žurnalo Redakcija nuoširdžiai kviečia visus buvusius ir naujuosius skaitytojus, bičiulius, rėmėjus — nelaukiant nė vienos dienos — užsisakyti

K A R I Ų

ateinantiems metams, kurie jau
nebe už kalnų!

Iš anksto susitelkę šio visų lietuvių mėgiamo žurnalo skaitytojai — dvigubai daugiau padeda, negu suvėlavusieji. Žurnalo apimties, tiražo ir sąmatos nustatymo planas reikalauja apsispręsti jau šiandien! Prenumeratą (\$400) ar jos dalį (\$1.00—2.00...), drauge su tikslu savo adresu, tuojau siųskite:

K A R I O

redakcijai — 156 Steamboat Rd.,
Great Neck, N. Y., arba adminis-
tracijai — 680 Bushwick Avenue,
Brooklyn 21, N. Y.

(Jei dabar negalit įmokėti — praneškite atviruku, kad tikrai norite gauti mūsų žurnalą ateinančiais metais). Visi skaičiusieji pavieniais numeriais, tuojau pat išsirašykite metams Prieš metus JAV-se atgaivintas KARYS sparčiai plinta visame laisvajame pasaulyje. Glaudžiais dvasiniais ryšiais jis jungia visus lietuvius, visus mūsų karius, esančius JAV kariuomenėje ir kituose kraštuose.

KARYJE jau bendradarbiauja gausus būrys žymių autorių, jame rašo mūsų vyrai iš JAV ir kt. armijų gretų.

Neseniai reformuotas **KARYS** dabar eina ir eis patogaus formato, gausiai iliustruotas, spalvotu viršeliu, 24—32 teksto psl. apimties. Žurnale įvedami nauji skyriai, organizuojama įdomi, aktuali, ar istoriškai svarbi medžiaga. **KARYS** — geriausias bičiulis tremtyje augančiam mūsų atžalynui! Prieš Lapkričio 23-ją išėina naujas **KARIO** nr. Kariuomenės šventės ir mūsų žurnalo atgaivinimo metinių proga — turinyje bus vertingų straipsnių, rinktinių paveikslų, įdomių pasiskaitymų. Dar turime nedidelį kiekį žurnalo nr. nr. 9, 10-11, pradėdant š. m. II-ju pusmečiu. Kviečiam išsirašyti. Iki Naujų Metų — \$2.50.

Metų būvyje esamą pažangą padariusiam mūsų žurnalui paremti, šia **KARIO** atgaivinimo metinių proga priimami skelbimai-sveikinimai. (Skelbimai-garsinimai bus dedami Lapkričio 23-sios ir vėlesniuose žurnalo numeriuose).

KAS SKAITO, PLATINA AR KITU BŪDU REMIA

K A R I Ų

tas tvirtai dvasiškai ginkluoja visus mūsų karius, visus lietuvius! Kas kartą susipažino su šiuo žurnalu, tas jau niekad daugiau nebesiskyrė su

K A R I U

KARYS — KIEKVIENO LIETUVIO ŠEIMOJE BUS MĖGIAMAS SVEČIAS IR 1952 m.